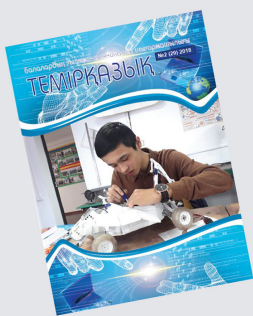

Республикалық оқу–әдістемелік журнал
Республиканский учебно–методический журнал

Редакцияның мекен жайы:
Астана қаласы, Кенесары көшесі, 40
«7 континент» БО, 15 қабат

Журнал ҚР Мәдениет және спорт министрлігінің
есебіне қойылған. 2009 жылғы 20 ақпандағы
№ 9909- Жеке есепке қою туралы куәлік.
Жазылу индексі-75289

№ 11 (1) шығарлым 2024 жыл

Қосымша білім және тәрбие

Тел.: 8 (7172) 64-75-88

E-mail: kosymsha20@bk.ru

8(7172) 64-75-88

E-mail: kosymsha20@bk.ru

Білім сапасын арттырудағы мұғалімнің рөлі Даметова Ш.Н.3	«Ұстаз ұлылықтың, адалдықтың символы» Жакупова Г.Ғ.61
Как научить обучающихся распознавать стили и жанры речи Жакупова С.А.6	Физика сабақтарында жобалау және зерттеу қызметін ұйымдастыру Сапакова А.С.62
Инновационные идеи в преподавании биологии Хабибулина Ж.И.10	Применение метода творческого проекта в дополнительном образовании Фирсова Н.О.66
Қазақ тілін оқытудың заманауи тенденциялары Шарипова Ж.К.13	Эстетикалық тәрбие және көркем шығарма Жуманова Р.О.71
Мы читаем, чтобы стать лучше Юсупова Н.У.16	«Роль дыхательной гимнастики на занятиях вокалом для детей 8 лет: исследовательская перспектива» Исенгазина К.В.74
«Қосымша білім беруде мектепке дейінгі тәрбиеленушілердің ойын әрекеті мен дағдыларын қалыптастыру» Абитаева Г.Д.19	Бастауыш сынып оқушыларының логикалық ойлау және жылдам есептеу дағдысын қалыптастыру Аубакирова З.К.77
«Қосымша білім беру жағдайындағы кәсіптік бағдар беру мазмұны» Алекеева А.Д.22	Бастауыш сыныпта қазақ тілін дамыта оқытудың тиімділігі Ныгметжанова Г.М.79
Искусственный интеллект в музыке: революция фортепианных занятий Буденная Е.А.24	Театрализованная игра как средство развития выразительности речи у детей дошкольного возраста Кротова А.Д.82
«Білім алушылардың сабақтан тыс уақытын қамтуды қамтамасыз ету мақсатында балаларға қосымша білім беру ұйымдарының мектептермен өзара әрекеттесуі» Ерденбекова К.С.27	Лексические средства выражения концепта «природа», «nature» в поэзии Олжаса Сулейменова и Луизы Глюк Левит Т.Б., Левит Т.А.85
«Проблема времени на уроке специальности в классе баяна» Жолдыбаева Ж.Т.31	Бастауыш сынып оқушыларына рухани-адамгершілік тәрбие беру Қайырғалиева Н.С.88
Қазақстандық білім берудің құндылықтары мен әлауқаты Төлеу Г.Д.34	
Развитие навыков аккомпанемента на 6-струнной гитаре с детьми младшей возрастной группы Нем В.В.38	
Развитие дыхательной опоры – важнейший фактор в развитии вокалиста Перепелица Н.А.40	
Творчество в действии: Гид по организации Арт - фестивалей и полезному досугу детей и молодежи Полонская Н.С.43	
«Методические рекомендации по организации продуктивного отдыха детей во время занятий и перемен: стратегии эффективного использования приёмов и времени для поддержания активности» Раздобудько И.Н.46	
Сольфеджио сабағында оқушының музыкалық қабілетін дамутыдың негізгі жолдары» Сагиндикова Л.Ж.50	
«Отчетный концерт как форма подведения итогов учебного года детских творческих коллективов Дворца школьников» Яворская М.М.53	
Математиканы оқыту арқылы оқушы бойына адами құндылықтарды дарыту Сэрээтэр Г.57	
Тәрбиемен берілген білім – өлшеуі жоқ қазына Танрибергенова Ж.Р.60	

Меншік иесі – Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК (Астана қаласы)

Редакциялық кеңес:

Шер Р.П., редакциялық кеңестің төрағасы, ҚР ОАМ РҚББОӨО директоры

Гончаров А.С., «Қалалық техникалық шығармашылық орталығы» ММ қосымша білім беру педагогі, «Радио және робот техникасы» үйірмесінің жетекшісі.

Мажитов М.К., Қарағанды қаласы ЮНЕСКО Клубы №2 Өнер мектебінің директоры.

Ерубәева А.Ж., Павлодар қаласы, М.М. Катаев атындағы Оқушылар сарайының директоры.

Оразова Т.Б., ЮНЕСКО клубы Балалар көркемсурет мектебінің директоры, Шымкент қаласы.

Сенгалиев О.Т., Ақтөбе қаласы Жас натуралистер станциясының директоры.

Шығарумен жұмыс жасағандар:

Бас редактор –Атажанова Л.А.

Жауапты редактор – Досжан Г.Ж.

Дизайн – Хұрмет К.Х.

Редакцияның мекен-жайы: Астана қаласы, Кенесары к-сі, 40, «7 континент» БО, 15-қабат.

Тел.: 8 (7172) 64-75-87, e-mail: kosymsha20@bk.ru

Журнал ҚР Мәдениет және спорт министрлігінің есебіне қойылған.

2009 жылғы 20 ақпандағы № 9909-Ж есепке қою туралы куәлік. Жазылу индексі – 75289.

Редакция материалдардағы ақпарат үшін жауап бермейді. Редакцияның пікірі автордың пікірімен әрдайым сәйкес келмейді. Қолжазбалар рецензияланбайды және қайтарылмайды.

Редакция мақалаларды, әдістемелік әзірлемелерді қысқартуға, редакциялауға және қажет болса, әдеби түзетулер жасауға құқылы. Респонденттердің материалдары қайтарылмайды және рецензияланбайды. Редакция хат алмаспайды.

ҚҰРМЕТТІ ӘРІПТЕСТЕР!

«Қосымша білім және тәрбие» педагогтерге арналған республикалық оқу-әдістемелік журналы бүгінгі таңда еліміздегі балаларға арналған қосымша білім беру жүйесінде жалғыз республикалық басылым болып табылады.

«Қосымша білім және тәрбие» журналының мерзімдік шығарылымы: 1 жылда 4 рет қазақ және орыс тілдерінде.

Журналда оқу-тәрбие үдерісіндегі инновациялар мен инновациялық технологиялар жөнінде мақалалар және тағы басқа материалдар жарияланады.

Біздің журналымыздың оқырмандары – жалпы орта, қосымша (оқушылар үйі, сарайы, балалар мен жасөспірімдер шығармашылығы орталығы; жас натуралистер, туристер, техниктер станциялары; балалар өнер мектебі, балалар музыка мектебі, балалар көркемөнер мектебі; балалар аула клубы және т.б.), кәсіптік және техникалық білім беру ұйымдарының, балалардың қоғамдық ұйымдарының педагогикалық қызметкерлері.

Журнал редакциясының келісімі бойынша Сіз ұйымның қызметі туралы және мерейтойлық материалдарды жариялай аласыз.

Сіз толық ақпаратты 8 (7172) 64-75-87 телефоны немесе e-mail: kosymsha20@bk.ru арқылы біле аласыз

БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУДАҒЫ МҰҒАЛІМНІҢ РӨЛІ

Даметова Шекер Нурхамитовна,
Сырбай Мәуленов атындағы №37 мектеп-лицейінің математика
пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші

Аннотация: Мақалада білім сапасын арттырудағы мұғалімнің рөлі қаншалықты дәрежеде екені ашық әрі айқын түрде жазылған. «Мұғалім – мектептің жүрегі» демекші, білім сапасын арттыру мұғалімнің тікелей білімділігі мен біліктілігінің арқасы екені анық. Білім сапасын арттыруда мұғалім тарапынан істелетін жұмыстар да мақалада көрсетілген. Өзге елдермен салыстыру әрі өзге елдердің тәжірибесі де мақалаға арқау болды. Білім сапасын арттыруда мұғалімнің рөлі ерекше екені анық әрі барынша толық талданылды.

Кілт сөздер: білім, оқу, мұғалім, сапа, әдіс.

Білім – адам баласына ең қажеттілердің бірі. Өмір сүру үшін ауа қандай қажет болса, қазіргі таңда білім де сондай қажеттіліктердің қатарында. Бұл күні «білім» ұғымының мағынасы да тереңдеп келе жатыр. «Білім» ұғымы өзінің құрамына өмірдің әлеуметтік және мәдени жағдайларын да қамтуда. Ал «білім беру сапасына» оқыту мен оқу және тәрбиелеу мен өзін-өзі тәрбиелеу, дамыту мен өздігінен даму, тұлғаның әлеуметтенуі мен жан дүниесінің өсуі жатады. Сол себепті білім беру саласы өзекті болып саналады.

Қазақстан Республикасы білім беру сапасының деңгейін анықтау үшін PISA, TIMSS халықаралық зерттеулерді өткізеді. Осы ретте PISA-ға тоқталып өтер болсақ, «PISA – оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың халықаралық бағдарламасы. Бұл бағдарламаның мақсаты білім беру жүйелері әр түрлі елдердің 15 жастағы балаларының мектепте математика және жаратылыстану ғылымдарынан алған білім, білік және дағдыларын өмірде кездесетін әртүрлі жағдайдарды шешуде қолдана алуларын, сонымен қатар түрлі мәтіндерді оқып және түсінулерін салыстырмалы бағалау болып табылады» [1, 14].

Ал мектептегі білім сапасын арттыру тікелей педагогге байланысты. Осы тұста тақырыпқа қатысты қазақ халқының мынандай мақал-мәтелдерін атап өтсек болады: «Ұстазы жақсының ұстанымы жақсы», «Атпаз көрген – ат таныр, ұстаз көрген – хат таныр», «Шәкірті зейінді келеді, ұстазы бейілді болса», «Ұққаның жақсы болса – жақының көбейеді, Ұстазың жақсы болса – ақылың көбейеді», «Ұстаз талантты болса, шәкірт талапты болады» [2, 378]. Бұл мақалдардың бәрінен аңғаратынымыз дана халқымыздың білім беру сапасын арттыруда мұғалімнің орны ерекше екенін о бастан аңғарғаны. Ғұлама Абайдың өзі «Адамның адамшылығы жақсы ұстаздан болады» деп айтып кеткен болатын. Әлемдік білім беру жүйесін зерттеген ғалымдар да мектепте мұғалімнің рөлі ерекше екенін аңғартады. Әлемдік McKinsey & Company компаниясының негізгі қызметкерлері М.Барбер және М.Муршед білім беру жүйесінің даму динамикасы мен сапасын зерттеп, олардың арасындағы айырмашылықтар неге байланысты екенін анықтаған болатын. Нәтижесінде шешуші рөл ретінде үш фактордың ерекше орын алатынын дәлелдеді. Олар: «1) лайықты адамдар ғана мұғалім болуы керек; 2) олар оқытушылық қызметтің тиімділігін арттыруға мүмкіндік беретін дайындықтан өтуі қажет; 3) әрбір оқушы сапалы білім алатындай жағдайды қамтамасыз ету қажет» [3, 36]. Бұған да аңғаратын жәйт, білім беру сапасын, мазмұнын, деңгейін арттыру тікелей сол пәннің педагогіне байланысты екендігі. Мектеп мұғалімі жақсы болса, мектеп ісі де жақсы жүреді. «Мұғалім – мектептің жүрегі» деген сөз де бекер айтылмаса керек. Білім беру жауапты іс болса, сол жауапты істің сапасын арттыру мұғалімдердің жанкешті ісінің нәтижесінде жүзеге асырылмақ.

Білім беру сапасын арттыру мұғалімдердің жұмысына тікелей әсер етеді. Білім сапасының артуы мұғалімнің сапасына байланысты. Статистикалық және іс жүзінде болса да оқыту сапасын арттырудың шешуші факторы – мұғалім мамандығына лайықты мамандары тарта білу және оқытудың түрлі тәсілдері мен формаларын меңгерту. Шетелдердегі білім сапасын арттыру тәсілдерінде де мұғалімнің орны ерекше екені көрініп тұрады. Мысалы, Оңтүстік Кореяда мұғалімдер арасында да айтарлықтай айырмашылық

бар. Аталған мемлекетте бастауыш мектеп мұғалімдері мен орта мектеп мұғалімдерінің статусы бірдей емес. Мемлекет бастауыш сынып мұғалімдеріне ерекше назар аударып, бақылауына алған. Кәсіби даярлау курстарына да жиі жіберіп, үкімет саясатына негіздеген. Бұл нені білдіреді? Ең алдымен бала мектепке келген кезде алған фундамент білімінің берік болуына назар аударғанын білдіреді.

Кейбір мемлекеттер мұғалім мамандығында оқитын студенттерді де ынталандырады. Сол арқылы мұғалім мамандығына деген құштарлықты оятып, сұранысты көбейтеді. Мысалы, Сингапурде Білім министрлігі педагогикалық бағытқа оқуға түскен студенттермен алдын ала шарт жасасады. Шарт негізінде білім алған жылдары алдын ала еңбекақы да төленеді. Сингапур басқа мемлекеттерден қарағанда білім беру саласына және болашақ мұғалімді даярлау ісіне көп қаржы жұмсайды. Бұл іс мұғалім мамандығына жоғары мәртебе беріп, беделі мен абыройын арттыра түседі. Мұғалім мамандығының беделі көтеріліп, абыройы артқан сайын бәсекелестік орын алады. Бәсекелестік сапаға әкеледі. Сапа нәтижеге қол жеткізеді. Сингапур мемлекетінің бұл тәжірибесін қазіргі таңда Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі де қолданып келе жатыр. Бұл күні педагогикалық бағытта оқитын студенттер ең жоғарғы шәкіртақыны алады. Сонымен қатар жыл сайын мұғалімдердің де жалақысы артып, бұл мамандыққа деген сұраныс та күннен күнге артуда. Бұл бәсекелестік тудыратындықтан жақсы үрдіс деп қабылдаған дұрыс деп ойлаймын. Еңбекақыны жақсы төлей отырып, Финляндия да мұғалім мамандығына мықты кадр тарта білген елдердің бірі.

Мұғалімдер – ел болашағы саналатын өскелең ұрпақтың іргетасының дұрыс құйылып, қабырғасының дұрыс қалануы жолында қызмет ететін жандар. Қоғамның, оқушының, жеке тұлғаның рухани кемелденуі – ұстаздың рухани кемелденуінен нәр алатын дүние. Демек, шәкірттерінің санасы ашық, өресі биік болуы ең алдымен мұғалімнің жеке тұлға ретінде қалыптасқандығының, рухани бай адам екендігінің белгісі.

Сәбит Мұқанов айтқандай, мұғалім – бір үйдің немесе бір мектептің ғана тұлғасы емес, мұғалім – халықтың нағандығымен алысатын бүтін бір елдің тұлғасы. Қай-қай ел болмасын, әдебиеті, мәдениеті, білімі, тілі жоғалса, ол ел түгелімен жойылары хақ. Ал, мұғалімдер қауымы ұлттың жойылуымен, ілім-білімнің тозуымен ашық күресетін ұлы міндет жолындағы күрескерлер.

Мұғалімдер қауымы жаңалыққа ашық, жаңашылдыққа құмар. ХХІ ғасыр талабына сай ақпараттық технологияларды толықтай меңгеріп, шет елдерде тәжірибе жинақтап, біліктілікті арттыру мақсатында түрлі білімдерді игеруі, сабақтарда жаңа компьютерлік технологияларды, педагогикалық әдіс-тәсілдерді қолданып, жаңа форматтағы сабақ өткізуі – мұғалімдік мамандықтың үнемі прогресс үстінде болатынына айқын дәлел.

Мұғалім білім жүйесіне соңғы жылдары енгізілген өзгерістерді толығымен меңгеріп, оқушылардың интеллектуалдық, сыни тұрғыдан ойлау деңгейлерін дамыту үшін де мұғалімдер үнемі ізденіс үстінде болады. Демек, білім беру процесінде оқитын, білім алатын оқушылар ғана емес, «қайтсем шәкіртіме дұрыс білім беремін» - деп білім алуды тоқтатпайтын мұғалімдер қауымының еңбегі ерен.

Мұғалім туралы ұлт ұстазы Ахмет Байтұрсынұлы былай деп айтқан болатын: «Мұғалім қандай болса, мектеп те сондай болмақшы. Яғни, мұғалім білімді болса, ол мектептен балалар көбірек білім алып шықпақшы. Солай болған соң, ең әуелі мектепке керегі білім, педагогикадан, методикадан хабардар, жақсы оқыта білетін мұғалім». Ахмет Байтұрсынұлының да пікірі мектептегі білім беру сапасын арттыруда мұғалімнің рөлі ерекше екенін атап көрсетеді. Білім сапасын көтеруде мұғалімнің теориялық білімі мен кәсіби тұрғыдағы шеберлігі және шығармашылығы басты рөл атқарады.

Мұғалім білім сапасын арттыруда ең алдымен жауапкершілікті сезінуі қажет. Себебі, мұғалім алдындағы баланың біліміне басты жауапты адамдардың бірі. Түрлі тәсілдер қолдану арқылы білім алуды қызықтыра білуі қажет. Сонымен қатар, мына мәселелерді де мұғалім басты назарда ұстаған абзал:

1. Білім берудің жаңа әдістері мен технологияларын қолдана отырып, оқушыға жаңа білімді түсіндіріп, меңгерту қажет. Бұнымен қоса алған білімді өмірде қолдана білу қабілеттілігін де үйреткен жөн;

2. Еңбекке баулып, дұрыс қарым-қатынасты үйрету;
3. Үнемі ізденіс үстінде болып, қосымша ақпаратпен жұмыс істеу. Ақпараттық қажеттілікті сезіндіру;
4. Көздеген мақсатқа жетуде амалға сай дұрыс әдіс-тәсілдер қолдану;
5. Бейімделу және кез келген өзгерістерге икемділік таныту;
6. Қиындыққа көне білуді және жеңе білу;
7. Кез келген істе жаңа әрі дұрыс шешім қабылдай білу;
8. Ынтымақтастықта болып, бірлікті сақтау.

Міне, осы аталғандарды мұғалім өз ісінде қолдана білуі керек. Бұл аталғандардың бәрі мұғалімнің білім сапасын арттырудағы рөлінің маңызды екенін көрсетеді. Кез келген істе сапа өздігінен келмейтіні анық. Сапаға жету үшін ең алдымен талап керек. Мұғалім ең алдымен оқушыларын бірінші орынға қою керек. Білім сапасын арттыруда ұйымдастырудың да маңызы зор.

Білім сапасын арттыру үшін бастысы мұғалімнің өзі сапалы білім алуы керек. Мұғалім білімді болса, оқушы талапты болады. Оқушылардың білім сапасын арттыру үшін оқулықтармен ғана шектеліп қалмай, қосымша тапсырмалармен де жұмыс істегені дұрыс. Баланың ақыл-ойын дамытатын тапсырмалар ұйымдастырып, оқушыларды ізденуге баулу керек. Сонда ғана оқушы жан-жақты болып, ол үшін білім көкжиегі ашыла түседі. Оқушылардың құштарлығын оятып, мектепке келуді қуанышқа айналдырса – онда мұғалімнің еңбегі зор деген сөз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Заманауи мектептегі білім сапасын басқару. Әдістемелік құрал. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2014. – 42 б.
2. Сөз мәйегі/Бас ред. Б.Аяған – Алматы: «Қазақ энциклопедиясының» Бас редакциясы, 2007. – 552 б.
3. Құсайынов А.Қ. Әлемдегі және Қазақстандағы білім берудің сапасы / А.Қ. Құсайынов. – Алматы, 2013. – 196 б.

КАК НАУЧИТЬ ОБУЧАЮЩИХСЯ РАСПОЗНАВАТЬ СТИЛИ И ЖАНРЫ РЕЧИ

Жакупова Сауле Аменовна, учитель русского языка и литературы школы-лицея №37 имени Сырбая Мауленова г.Астана, педагог-исследователь

Аннотация

В данной статье вы познакомитесь с основными методами и приёмами работы над распознаванием стилей и жанров речи. Данная тема является одной из сложных тем в школьной программе, так как старшеклассники зачастую не разграничивают публицистический и научный стили, снижая таким образом уровень знаний по предмету. Статья поможет обучающимся не заблудиться в стилистических тонкостях русского языка.

Ключевые слова: стили речи, жанры, распознавание, методы, приёмы, обучающиеся.

Проблема разграничения стилей речи - одна из самых сложных тем в школьной программе. И не секрет, что обучающимся в школе сложно выполнять задания СОр и СОч на распознавания стилей и жанров речи, хотя на уроках русского языка изучаем данные темы, но этого недостаточно, так как старшеклассники по прохождению обучения зачастую не различают публицистический и научный стили. Естественно, что, неправильно определив стиль, им сложно найти жанр речи. Как научить их различать стили и жанры речи?

На мой взгляд, необходимо на уроках русского языка проводить тренировочные упражнения для распознавания интересных для старшеклассников текстов разных стилей и жанров. Нужно знакомить учащихся не только со стилями, но и с подстилями речи, так как зачастую в суммативных работах используются научно-популярные тексты.

Значимую роль для запоминания стилей выполняют творческие задания. Например, даётся задание: написать 3-4 текста в разных стилях (5-7 предложений), используя соответствующую стилю функциональную лексику и прочие особенности. Не подписывая стили, нужно прочесть одноклассникам, чтобы они определили стиль речи.

Для запоминания информации помогают открытые и закрытые тесты после каждого урока.

Особая роль отводится терминологическому диктанту, где обучающиеся дописывают только термины. Например, задание: как называется стиль речи, в котором используются термины? (научный). Распределительный диктант даёт возможность обучающимся определить, к какому стилю относятся слова, которые даны в тексте. Например, задание: распределить по стилям данные словосочетания: сочинение ученика, стихотворение мамы, дневник ученика, автобиография, стихотворение Абая, реферат, заметка в газету.

Огромная роль отводится игровым методам и приёмам. Например, игры «Соотнесите стили и жанры», «Да - нет», «Мозаика», «Снежный ком», в которой нужно назвать как можно больше жанров какого-либо стиля.

Особенно быстро запоминают информацию обучающиеся, когда работают в группах, в парах, используя, например, методы «РАФТ», «Шесть шляп» и т.п.

Старшеклассникам трудно разграничивать жанры: репортаж и информационная заметка.

В репортаже сообщается о событиях, очевидцем которых был автор. Информационная заметка также сообщает о каком-то факте, но если заметка только называет событие, то репортаж воссоздает картину происшествия, рассказывая о том, что произошло. Для устранения данной проблемы можно провести следующее задание: сравните приведенную ниже заметку и отрывок из репортажа о ледовом походе атомного ледокола. Чем они отличаются? По каким деталям в тексте репортажа мы можем сделать вывод о прямом участии автора в экспедиции? [1, с.37]

Ледовый поход завершён

Мурманск, 22 ноября.

Сегодня в Мурманский порт из плавания в высокие широты Полярного бассейна возвратился атомный ледокол.

Беспримерный в истории освоения Арктики поход завершён.

В беседе с корреспондентом капитан атомного ледокола Борис Макарович Соколов рассказал:

- В тяжёлых условиях полярной зимы, полярной ночи атомный ледокол прошёл более восьми тысяч миль, из них свыше пяти тысяч - в тяжёлых льдах. Никогда раньше ледоколы в этих широтах не плавали. Атомная установка работала безукоризненно, корабль продемонстрировал замечательные ходовые качества. Все задания выполнены.

«Льды за кормой» (Репортаж)

Атомный ледокол завершил экспедицию.

На мостике атомохода, крепко держась за дубовые поручни, - качка - стоит вахтенный штурман и напевает тихонько песню, которая многим полюбилась на судне:

«Корабль несётся на крыльях короткого слова «Вперёд!».

Но теперь последнее слово в ней звучит иначе: вместо «вперёд» штурман поёт «домой».

Вчера утром в кромешной полярной ночи мы обогнули с севера Новую Землю. По левому берегу в двенадцати милях скрылись Оранский остров и полярная станция мыса Желания. В шестнадцать часов судового времени минута в минуту на смене вахт, когда отзвенели склянки, корабль пересёк ледовую кромку.

Конечно! Льды за кормой!

Впереди - до самого Мурманска - море Баренца катит волны в космах бурлящей пены... Моряки, полярники атомохода, скоро ступят на родную землю... Порою судно кренится так, что волны одна за одной перекатываются через нос и гуляют студёной рекой по палубам. В каютах идёт «война» с настольными лампами, креслами, книгами - со всеми предметами обихода, не желающими стоять на местах...

Шторм осложняется снегом. Сплошная его завеса временами скрывает море. Постоянно включен локатор. Идём, подавая гудком сигналы. На баке - вперёдсмотрящий. Он возвращается с вахты в бушлате, промокшем, блестящем корочкой льда от замёрзших брызг и солёной воды. [1, с.37-38]

Ещё одна трудность появляется у учащихся при различении статьи научно-популярного подстиля от публицистического стиля, так как этот жанр присутствует в обеих стилях. Как научить обучающихся их распознавать?

«Научный стиль — это язык науки. Для научного стиля характерны отвлечённость и обобщённость описываемого явления, логически последовательный характер изложения, терминологичность, стремление к объективной оценке явления, к полноте выражения, регламентированность нормативных языковых средств. Основными жанрами научного стиля являются монография, статья, тезисы, лекция и др. Разновидностями научного стиля являются научно-справочный стиль, учебно-научный стиль и научно - популярный стиль, который находит воплощение в очерке, статье, книге, предназначенной для широкого круга читателей» [2, с.384].

Что называется научно - популярным подстилем?

В Стилистическом энциклопедическом словаре русского языка под редакцией М.Н. Кожинной дано определение: научно-популярный подстиль — одна из стилистико - речевых разновидностей научного функционального стиля, выделяемая (по сравнению с собственно научным) на основании реализации дополнительных задач коммуникации — необходимости перевода специальной научной информации на язык неспециального... [3, с. 236].

Как отличить научно - популярный текст от публицистического? В чём их различие? Объясняя данную тему, можно обучающимся предложить поработать с таблицей, в которой даны различия статей публицистического стиля и научно - популярного подстиля

Публицистический стиль	Научно - популярный <u>подстиль</u>
1. Публицистическая статья призвана анализировать самые значимые факты и проблемы действительности, получая масштабные выводы.	1. Рассчитана как на специалистов из других областей знания, так и на малоподготовленных читателей, в том числе, детей и подростков.
2. Цель: глубже повлиять на мнение обывателя по тому или иному вопросу.	2. Цель: сделать более доступными новости науки и техники для людей, далёких от научно-исследовательских изысканий.
3. Допускает эмоциональные высказывания и личную оценку; повествование ведётся от первого лица.	3. Не допускает эмоциональных высказываний и <u>личных оценок</u> ; повествование ведётся от третьего лица.
4. Используются все виды простых и сложных предложений;	4. Используются <u>сложноподчиненные предложения</u> с
используются восклицательные и вопросительные предложения.	придаточными причинами; не используются восклицательные предложения, редко используются вопросительные предложения.
5. Цитаты и ссылки не обязательны; использование переплетений слов всех стилей речи; использование глаголов повелительного наклонения; использование иноязычных слов и слов с приставками <i>а, анти, про, нео, ультра</i> .	5. Важным элементом являются цитаты и ссылки; обилие вводных слов, сложных конструкций, терминов; преобладание существительных, прилагательных и наречий над глаголами; частое использование наречий, наречных выражений (<u>в заключение, поэтому, потому, затем, сначала</u>).
6. Имеет ярко выраженную эмоционально - экспрессивную окраску, включает разговорные, просторечные, жаргонные элементы.	6. Использование однозначных слов, абстрактных имен существительных (<u>аморфность, бинарность</u>) и имен существительных среднего рода.
7. Частое использование отрицательных частиц «не» и «ни», частицы «же», в усилительной функции, разговорных частиц «ведь», «даже», «лишь», «вот»; использование личных местоимений (местоимения «я»).	7. Наличие важной информации, точность. <u>Монологичность</u> . Не используется частица «даже»; использование указательных местоимений; использование местоимения «мы» вместо «я».

И публицистический, и научно-популярный стили речи направлены на популяризацию какой-либо мысли в обществе.

«Нужное слово в нужном месте - вот наиболее точное определение стиля», - писал англо-ирландский писатель, публицист и философ Джонатан Свифт. «Иначе расставленные слова приобретают другой смысл, иначе расставленные мысли производят другое впечатление», - говорил французский математик, литератор и философ Блез Паскаль.

Задание. Прочитайте тексты и назовите главные стилевые черты по предложенной выше таблице. Определите жанр и стиль текстов.

Текст А. Пример текста публицистического стиля:

Я впервые встретился с айсбергами, и моему удивлению не было конца. Они плыли сюда от берегов Гренландии два года. Они плыли сюда, храня в себе тайны ледникового периода, в них жило эхо пещерного человека.

И вот они плыли сюда, чтобы встретиться со мной и потом исчезнуть навсегда в волнах океана.

Это была незабываемая встреча! [4]

Главные стилевые черты в этом отрывке таковы: имеет ярко выраженную эмоциональную окраску, использует переплетение слов всех стилей (моему удивлению не было конца, тайны ледникового периода, эхо пещерного человека); используется местоимение «я»; используется разговорная частица «вот» (И вот они плыли сюда, чтобы встретиться со мной); используется восклицательное предложение.

Текст Б. Пример текста научно-популярного подстиля:

Глыбы пресного льда называются айсбергами. Айсберги были частью ледников, которые отломались и дрейфуют по морям и океанам, обычно плавучие и паковые льды формируются на морской поверхности при замерзании. [5]

Главные стилевые черты в этом отрывке таковы: употребление термина и его последующая интерпретация; безличность авторского «я»; монологичность, однозначность слов; наличие важной информации, точность; количественное преобладание прилагательных и причастий над глаголами (обычно плавучие и паковые льды формируются на морской поверхности при замерзании); использование отглагольного слова (замерзании).

Данные формы и методы работы рекомендованы для учащихся 8-11 классов с русским языком обучения.

Таким образом, используя разнообразные формы работы на уроках, можно частично научить учащихся разграничивать стили и жанры речи. Конечно, для того чтобы полностью разрешить сложности в разграничении стилей и жанров речи необходима дальнейшая плодотворная работа.

Использованная литература

[1]. Развивайте дар слова. Факультативный курс «Теория и практика сочинений разных жанров (8-9 кл.)»: Пособие для учащихся / Ю.И. Равенский, П.Ф.Ивченков, Г.А.Богданова, С.А.Никольская. Сост.Т.А.Ладыженская, Т.С.Зепалова. - 4-е изд., испр.- М.Просвещение, 1990. - 176 с.

[2]. Н. Г. Гольцова, И. В. Шамшин, М. А. Мищерина. Русский язык. 10–11 классы: Учебник для общеобразоват. учрежд. – М.: ООО «ТИД «Русское слово – РС», 2020 (в 2-х частях). - 385с.

[3]. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М.Н. Кожинной. 2-е изд., стереотип. М.: линта; Наука, 2011. 696 с.

[4]. Русский язык и литература «Реальные тексты ЕГЭ » Реальный текст ЕГЭ по русскому языку 2020. В. Конецкий об айсберге <https://rustutors.ru/realtex-tege/2463-realnyj-tekst-egje-po-russkomu-jazyku-2020-v-koneckij-ob-ajsberge.html>

[5]. Универсальная научно-популярная энциклопедия Кругосвет https://www.krugosvet.ru/enc/Earth_sciences/geografiya/ASBERGI.html

ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В ПРЕПОДАВАНИИ БИОЛОГИИ

**Хабибулина Жанна Ирназаровна, учитель биологии и химии,
школы-лицей №37 имени Сырбая Мауленова, г.Астана**

Аннотация: Согласно инструктивно-методического письма «Об особенностях учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2023-2024 учебному году» прописано, что приоритетами учебно-воспитательного процесса являются учебные занятия, которые должны соответствовать Государственным образовательным стандартам. Каждый пример урока - это часть информации, в которой ученик получает как минимум 30% от темы.

Ключевые слова: стандарты, инновации, технологии, подходы, объекты, повышения, интерактивные.

Для успешного усвоения школьного материала, в условиях современного обучения, необходимо использовать инновационные подходы на занятиях. Повышение эффективности учебного процесса, организованного в системе непрерывного образования на основе педагогических и информационных технологий, в нормативных документах, принятых для повышения эффективности их надлежащего использования, определено как важная задача. При использовании инновационных технологий в преподавании естественных наук, в том числе биологии, необходимо учитывать особенности содержания биологического образования: вживую работать с объектами, наблюдать за жизненными процессами в них, экспериментировать. В результате обучения и интеллектуальной работы у учащихся развиваются навыки работы с информационными программами.

Для преподавания биологии эффективно могут использоваться:

в содержании каждой темы должна преобладать визуализация, т.е. мультимедийные презентационные материалы;

анимация биологических процессов; виртуальные лабораторные и практические работы;

производственные виртуальные экскурсии на предприятия; программы моделирования биологических процессов.

Биологическая виртуализация процессов в виде образовательных программ подготавливает почву для образного мышления и полного овладения учебным материалом. Вместе с тем, эти понятия не являются новаторскими, однако их применение и коллаборация с другими методами приносит успех и эффективность обучения. Учителя биологии нашей школы относятся к применению инноваций в обучении, как и к любому другому исследовательскому проекту. Они изучают доступную литературу по методике преподавания, адаптируют идеи в соответствии с потребностями своих классов, а затем проверяют эффективность того или иного метода, ставя эксперимент, собирая данные и анализируя их. «Иногда я разделяю свой класс на две группы и применяю разные методы в каждом разделе учебника, чтобы увидеть, влияет ли это на прогресс учеников», — говорит один из учителей биологии. «Это то, как мы занимаемся наукой. Определить проблему и попробовать что-нибудь из это извлечь».

В основе нашей работы лежит убеждение, что учащиеся должны учиться большему, чем запоминать факты. Им нужна концептуальная основа, чтобы понять, где находятся факты, и они должны научиться мыслить. Преподавая элективные курсы по биологии, приходишь к мысли преимущества такого раннего обучения. По мере того, как учащиеся продвигаются по учебной программе элективных курсов, замечаешь, что все больший процент из них становится более независимыми, мыслящими учениками, чем в прошлом, и тем самым учителя могут увидеть высокий уровень обучения и заинтересованности к обучению предмета биология.

Слово «интерактивный» (англ. «interactive» - взаимодействие, «act» - двигаться), вместе с кем-то действовать, означает сотрудничать. Интерактивные методы- это активизация и поощрение самостоятельного мышления учащихся, обучение, в центре

которого находится понимание получателя. Когда в классе используются интерактивные, новые методы, учащиеся эффективно взаимодействуют с преподавателями и самими учащимися. Учитель организует учебный процесс и направляет учащихся для достижения их учебных целей. Интерактивность означает взаимодействие ученика с учеником, или совместное решение любой проблемы.

Возьмем, к примеру, биология 10 класс, самый большой и сложный курс для восприятия информации для учащихся. В связи с этим, в одном из классов, применила систему «малая группа в большой», где каждый ученик (в качестве домашнего задания) должен пройти онлайн-тест по заданному материалу, чтобы прийти на занятие подготовленными. Затем, в классе, им предлагается сесть в группу по лабораторным секциям. Учащимся слишком легко слиться с толпой или просто потеряться в большом классе, но, сидя в своей лабораторной группе, они берут ответственность на себя.

Вместо того, чтобы объяснять материал в течение 45 минут, педагог представляет более короткие сегменты, перемежающиеся упражнениями, чтобы закрепить то, что ученики только что узнали. Иногда учащиеся отвечают на быстрый вопрос с несколькими вариантами ответов с помощью беспроводного кликера, и результаты сразу же записываются. Если большинство учащихся отвечают неправильно, преподаватель знает, что материал нуждается в дополнительном объяснении. Я могу попросить их обсудить со своими соседями в группе, а затем «переответить». Процент тех, кто делает все правильно со второго раза, значительно возрастает.

В других случаях можно затратить несколько минут на проработку задач в группах по два-три человека. Затем ученика, выбранного случайным образом из списка класса, попросить сообщить о результатах группы. Данный метод «случайного звонка» можно использовать несколько раз в течение 45-минутного занятия.

Использование различных подходов способствует развитию активности в умственном плане. Учащиеся должны быть социальными, обмениваться идеями, помогать друг другу. Пассивность и изоляция — это верный путь к непониманию и не только учебного предмета.

В младших классах активно можно использовать прием «полевых экскурсий» -это знакомство учащихся с научным миром, расширение его кругозора и повышение любви к природе. Полевые занятия, такие как экскурсии и полевые работы на местах, дают учащимся практические и личностные знания, развивают навыки, повышают интерес к науке. Полевые занятия создают для обучающихся условия для наблюдения за природой и окружающей средой, а также от занятия к занятию позволяют им проверить свои знания, применить полученные знания на практике, знания и поведение учащихся положительно влияют на качество жизни. Действительно, чем практичнее процесс обучения, тем больше у ученика знаний, умений, очень многих навыков.

Из истории биологии известно, что совершенствование образования основано на педагогических технологиях, где даже наши предки обращали внимание на данный вопрос. Великие ученые Востока Муса аль-Хорезми, Ахмад аль-Фаргани, Абу Наср аль-Фараби, Абу Райхан аль-Бируни, Мирза, энциклопедисты, такие как Улутбек, писали в своих трудах о человеческом разуме, о том, как в школах и медресе использовать различные методы и инструменты обучения. Ибн Сина уделял особое внимание вопросу обучения и воспитательной работы детей в школе. Он подчеркивал необходимость обеспечения того, чтобы все дети были зачислены в школу, и все дети должны получать образование и воспитываться вместе.

Учитывая, накопленный опыт можно вывести несколько правил:

1. Если дети учатся вместе, им не становится скучно, они развивают совместный интерес к науке, стараются не отставать друг от друга, развивают желание соревноваться. Все это поможет улучшить обучение.
2. В постоянном контакте друг с другом, беседе дети начинают много читать и слушать.
3. Когда дети совместно работают или решают научную задачу, они начинают уважать друг друга, заводят друзей, помогают друг другу осваивать учебные материалы, перенимают друг у друга полезные привычки.

В своей практике придерживаюсь следующих принципов в обучении и воспитании

ученика:

1. сосредоточить внимание на командном обучении;
2. не утомлять учащихся на уроке (разработка мотивационных и личностно-развивающих ситуаций, определяющих структуру учебной деятельности учащихся);
3. преемственность и последовательность в обучении (единство воспитательной, педагогической и развивающей функций урока);
4. интересное, в основном наглядное изложение новой темы (выбор методов обучения, определение того, как использовать учебные пособия);
5. возраст выполнения упражнений (для учащихся) - последовательность повышения уровня мастерства с определенного уровня на более высокий);
6. усложнять каждый образовательный процесс от легкого до тяжелого (подбор технологических средств обучения в соответствии с возрастом учащегося);
7. не принуждать ребенка к обучению (использование технологий)

Из вышеизложенных соображений можно сделать вывод, что великие ученые Востока в области образования, обеспечивающие мыслительную активность обучающихся в своих трудах и педагогической деятельности, обеспечивающими эффективность образовательного процесса, продвигали идею создания форм и применения их в образовательной практике, которые и сегодня актуальны. Использование различных приемов и методик приведет к повышенному интересу учащихся. Педагог сегодня это целая лаборатория идей и техник, который продумывает ежечасно для эффективности усвоения учебного материала.

Используемая литература

- [1] Богданова Т.Л. Биология, задачи и упражнения. Пособие для поступающих в вузы. - М.: «Высшая школа», 1991.
- [2] Богоявленский П. К., Улисова Т. Н., Яровая И. М., Ярыгин Н. В. Биология. — М.: «Медицина», 1984.
- [[3] Гофман-Кадочников П.В., Петров Д.Ф. Биология с общей генетикой.-Т.: «Медицина», 1970.
- [4] Газарян К.Т. Биотехнология за рубежом. Научно-популярная серия по подписке. «Биология», «Знание», 1990.
- [5] Журбин А.И. Ботаника с основами общей биологии. «Медицина», 1968.
- [6] Захарова В.Б., Мамонтов С.Г., Сонин Н.И. . Общая биология. - Москва, 2004.

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ

Шарипова Жанар Кургановна, Сырбай Мәуленов атындағы
№37 мектеп-лицейінің қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі,
педагог-зерттеуші

*«Сабақ беру – жай ғана шеберлік емес,
ол жаңадан жаңаны табатын өнер»
Жүсіпбек Аймауытұлы*

Аннотация: Қазіргі оқыту жүйесінде әр түрлі инновациялық технологиялар қолдану тәжірибеге еніп, үздік нәтижелер көрсетуде. Оқыту технологиясы мен әдістеме ғылымы бір-бірімен тығыз байланыста болады. Әдістеме ғылымы «Қалай оқыту керек?», «Не үшін оқыту керек?», «Нені оқыту керек?» деген сауалдарға жауап іздейді, ал оқыту технологиясы болса «Қалай нәтижелі оқытуға болады?» деген мәселенің оң шешімін қарастырады. Бірақ та олардың мақсаты бір, екеуі де оқытудың тиімді жолдарын қарастырып, оңтайлысын ұсынады. Оқытудың тиімді жолдары оқытудың әр түрлі әдістері арқылы анықталады.

Кілт сөздер: қазақ тілі, тенденция, заманауи, әдістеме, оқыту.

Бүгінгі таңдағы оқытудың заманауи тенденцияларының өзгеруіне байланысты қазақ тілін оқыту әдістемесі де жаңартылады. Қазақ тілінің оқыту әдістемесінің жаңартылуы мына мәселелерге байланысты:

1. Практикаға жаңа стандарттарды енгізу;
2. Тілдік білім беру мазмұнын нақтылау және жетілдіру;
3. Көп мәдениетті тілдік кеңістік;
4. Оқытудың жаңа аспектілері мен технологиялары;
5. Сапаны бағалау [1, 54].

Қазақ тілін оқыту әдістемесін дамытудың қазіргі кезеңі қазақ тілін оқытудағы тұлғаға бағытталған және коммуникативті іс-әрекет тәсілдерімен сипатталады. Жеке тұлғаға бағытталған тәсіл білім алушыны оқу процесінің субъектісі ретінде тануды, жеке ерекшеліктері мен мүмкіндіктері бар тұлғаны дамытуды қамтиды. Коммуникативті белсенділік тәсілі оқу процесінің сөйлеу бағытын, оны табиғи қарым-қатынас жағдайларына барынша жақындатуды білдіреді.

Қазіргі кезде тілдер мен мәдениеттер арақатынасы қазақ тіліндегі заманауи оқулықтар мен оқу құралдарында көрініс табады, қазақ тілі курсының әртүрлі бөлімдерін оқу кезінде жүзеге асырылады. Қазіргі уақытта қазақ тілін оқыту теориясы мен практикасында құзыреттілік тәсілі енгізілді. Осыған байланысты тілдік, лингвистикалық, сөйлеу, коммуникативті және лингвомәдени құзыреттер ерекшеленеді. Құзыреттілік пен оның типтерін енгізу тілді меңгерудің мақсаттары мен деңгейлерін анықтаудың әлемдік теориясы мен практикасына сәйкес келеді. Коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру қазақ тілін оқытудың түпкі мақсаты болып табылады.

Көп ұлтты ортада қазақ тілін оқытудың ерекшелігі. Қазақ тілін оқыту – қиын да қызықты жұмыс. Қазіргі кезде қазақ тілін оқытатын мамандарға қойылатын талап – жаңа технологиялық әдістерді қолдана отырып, сапалы және терең білім беру, олардың ойлау, есте сақтау, көру қабілеттерін жетілдіру. Уақытты дұрыс пайдалану, сабақты мазмұнды да қызықты өткізу – мұғалімнің жеке басының интеллектісін, оқу іс-әрекетін, өтілетін тақырыптың мазмұнын аша білу. Оқу орындарында жаңа технологиялар арқылы оқыту қазақ тілін үйренудің сапасын, маңызын арттырады. Білім берудің мынандай жаңа технологияларын атап өтсек болады:

1. «В.Ф. Шаталов технологиясы»
2. «Саралап оқыту технологиясы»
3. «Деңгейлеп саралап оқыту технологиясы»
4. «Ұжымдық оқыту технологиясы»
5. «Модулдік технология»

6. «Ш.А. Амонашвили технологиясы»

7. «Оқу мен Жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау технологиясы» т.б. [2, 26].

Әр технологияның өзіндік ерекшеліктері мен әдіс-тәсілдері бар.

Кез келген ойынның негізі – шындық өмір. Ойында өзінің даму заңдары бар. Ойын оқушының жас ерекшелігіне сай болу міндетті. Ойында оқушылар бір жағынан демалып, көңілдерін көтерсе, екінші жағынан ойын шығармашылыққа, ізденушілікке үйретеді. Ойындарды барлық сынып оқушыларына өткізуге болады.

«Сөйлемнен әңгімеге» атты ойында мұғалім бірнеше сөйлемді өзі ойлап айтады. Оқушылар сөйлемге өздерінің ойлаған сөйлемдерін қосып, әңгімені аяқтайды. Мұғалім оқушыларға айтылған сөйлемдерді қолданып, әңгіме жазуды тапсырады. «Балаға ат қою», «Көктем», «Етістік», «Сын есімдерді қайталау» атты өткізген сабақтарымда «Кім жылдам», «Көргенді есіңе сақта», «Тізбек ойыны», «Рольдік ойындар», «Кім тез», «Кім жалғасын табады» [3, 41] сияқты ойындарды қолдандым.

Мысалы, «Кім жылдам?» ойынында әр бала өз атынан басталатын жер- су аттарын, сын есімдер, етістіктер айтады. «Көргенді есіңе сақта» ойынында оқушыға суретті бір-ақ сәт көрсетіп, оқушының есінде қалғанын, көргенін бірінші сөзбен, одан кейін сөз тіркесі, сөйлеммен жеткізіп айтады. Бұл ойында баланың сөздік қоры, тілі, ойы дамиды. Рольдік ойынның да маңызы зор. Мысалы «Дәрігерде» деген тақырыпты өткенде оқушылар дәрігер мен ауру адамның ролінде ойнап, өздері диалог құрып, сұхбаттасады. Бұл ойындарда оқушының көңілі көтеріліп демалды. Екінші жағынан тілі, ойы, сөздік қоры дамыды. Әр ойынды оқушының жас ерекшелігіне сай, өз орнында қолдансақ, сабақтарымыз нәтижелі, қызықты болады.

Сын тұрғысынан ойлау технологиясы мені қызықтырғаннан кейін, соңғы кезде осы технологиямен де жұмыс істеп жүрмін. Бұл технологияның ерекшелігі мұғалімнің

бағыттауымен оқушылар өз бетінше білімді игереді, кейбір практикалық іскерліктерін қалыптастырады. Сын тұрғысынан ойлау технологиясында мұғалім тек ұйымдастырушылық қызмет атқарады. Оқушы өз бетімен ойлау арқылы жаңа білім алады. Осы технологияның «ЖИГСО, кластер құру, аялдамамен оқу, Венн диаграммасы, Т кестесі, Білемін, білгім келеді, үйрендім және де интервью, Рафт» [4, 4] сияқты стратегиялары көп. Мен өз сабақтарымда осы стратегиялардың өзіме қолайлысын қолданып жүрмін. Сабақ соңында әр топ өз газеттерін шығарды. Сабақ барысында кластер, аялдамамен оқу, интервью, Венн диаграммасы, не білдім деген стратегияларды қолдандым.

Қазақ тілін оқыту әдістемесі – бұл қазақ тілін оқытудың мазмұны, принциптері, әдістері мен әдістері туралы, оқушылардың орыс тілінен білім, білік және дағдыларды игеру жолдары мен шарттары туралы ғылым. Осылайша, әдістеме «Қазақ тілі» пәнінің мақсатын, мазмұнын, көлемі мен құрылымын анықтайды, қазақ тілін оқытудың ең ұтымды әдістері мен тәсілдерін зерттейді және сипаттайды, оқушылардың қазақ тілін меңгеру, белгілі бір дағдылар мен дағдыларды игеру шарттары мен тәсілдерін зерттейді. Сондықтан әдістеме оның міндеттерін, мазмұны мен оқыту әдістерін анықтауға көмектесетін лингвистика, психология, дидактика, философия ғылымдарына сүйенеді.

Жаңа технологияларды қазақ тілі сабақтарында пайдаланудың тиімділіктері көп. Біріншіден, оқушының қазақ тіліне деген қызығушылығы, белсенділігі артады. Соның нәтижесінде оқушы жұмыс істейді. Екіншіден, оқушы жұмыс істейді. Нәтижесінде білім сапасы артқандықтан, бұл мұғалімге тиімді. Үшіншіден, біз оқушыны болашақ мамандық иесі болуға даярлаймыз. Қай салада мамандық таңдаса да, ол жан – жақты дамыған, өмірге бейімделген адам болып шығуға мектептен үйреніп, білуі тиіс. Жоғарғы оқу орындарында кредиттік жүйе. Сондықтан осы технологияларды қолдану арқылы болашақ студентті жоғарғы оқу орындарының қабырғасында ауыртпашылық көрмей, тез үйреніп кетуге жағдай жасаймыз.

Осы бағытты ұстана отырып, өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін үйрету барысында мына тәсілдерді қолдануға болады.

1. Амандасу әрекетіндегі ұлттық белгілердің бірі қазақ халқының «мал-жаның аман ба», «төрт түлігің түгел ме» деп сұрау ерекшелігін түсіндіру қажет. Себебі, қазіргі кезде де ауылдық жерде осылайша амандық сұрасу дәстүрі көрініс береді. Мәдениетпен танысушы өзге ұлт өкілі үшін аталмыш лингвомәдени бірліктер таныс боулы тиіс.

2. Қонақ күту әрекетінде кездесетін «төр», «сыйтабақ», «бас ұсыну», «құлыға» деп сұрап алу, «бата беру», «қонақ кәде сұрау» дәстүрлерін, одан туындайтын лингвомәдени бірліктерін таныту қажет.

3. Әрбір салада кездесетін ұлттық ерекшеліктердің мәнін ашып түсіндіріп отыру керек. Мысалы, заң саласы бойынша, қазақ халқында «жеті жарғы» заңдар жинағы болғанын, онда әйелді жесір қалдырмай, әмеңгерлікпен қайынінісіне қосу, баланы жетім қылмай, ағайындардың бауырға басу салттарын көркем әдебиеттен алынған мысалдармен түсіндіру. Сондай-ақ өзара ішкі дипломатиялық қатынаста кешірім сұрау белгісі ретінде ортаға «тымақ тастау» дәстүрлерінің ішкі астарлы мағынасын түсіндіру керек.

4. Қазақтың фразеологизмдерінің ішіндегі ұлттық реалийлерді түсіндіріп отыру. Мысалы, Абылайдың асындай тұрақты тіркесінің молшылықты білдіруін, бірақ сол абстрактілі ұғымға неге прецедентті атау Абылайдың асы таңдалып алынғанын тарихи тұрғыдан түсіндіру керек. Сондай-ақ «Асан қайғыға салыну» тұрақты тіркесі арқылы қайғыру, мұңға түсу мәнін Асан қайғының тұлғалы болмысымен түсіндіру керек.

5. Тіліміздегі тұрақты теңеуге айналған эталонды лингвомәдени бірліктерді танытуымыз керек. Мысалы, Алдар көсе – құлықтың, Шық бермес Шығайбай – сараңдықтың, Қожанасыр – аңқаулықтың прецеденттік эталондары екенін түсіндіре отырып, Алдар, Шығайбай, Қожанасыр тұлғаларының халық арасында танылған өзіндік ерекшеліктерін аңыз әңгімелерден дерек ала отырып мәлімет беруге болады [5, 36].

Бұл бірыңғай білім беру кеңістігін сақтаудың ғана емес, сонымен бірге ұлттық қатынастарды үйлестірудің, ХХІ ғасырдағы жеке тұлғаның төзімділігі мен төзімділігін қалыптастырудың маңызды факторы болып табылады.

Қазақ тілінің қолданыстағы білім беру стандартына сәйкес қазақ тілін белсенді меңгеру үшін қажетті қарым-қатынасты қамтамасыз етеді: тұрмыстық, әлеуметтік-мәдени, ресми-іскерлік, сондай-ақ тілдік қабілетті қалыптастыру және Оқытылатын тіл халқының мәдениетімен таныстыру. Қазақ тілі-Қазақстан Республикасы Мемлекеттік тілі, ұлтаралық қатынас құралы, Қазақстан республикасы халықтарының бірігуі. Сондай – ақ, қазақ тілі қарым-қатынас құралы, шындықты тану және бейнелеу құралы, білім берудің маңызды құралы. Қазақ тілін оқыту мазмұнын жаңартудың негізгі бағыты коммуникативтілік қағидатты дәйекті жүзеге асыру болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Оразбаева Ф.Ш. Тіл әлемі. Мақалалар, зерттеулер. – Алматы: Ана Арыс, 2009. -368 б.
2. Ә. Әлметова. Сұхбаттасу мәдениеті. – Алматы: Толағай, 2007.
3. Әмірбекова А. Қазіргі қазақ тіліндегі жаңа бағыттар. – Алматы, 2011.
4. Сейілхан А. Жан сұлулығына қатысты атаулардың лингвомәдени белгілері // Тілтаным 2010, №4.
5. Рахметова А. Қазақ тілі синтаксисін қатысымдық-танымдық тұрғыдан оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері, - Алматы, 2010.

МЫ ЧИТАЕМ, ЧТОБЫ СТАТЬ ЛУЧШЕ

Юсупова Наргуля Усеновна,
учитель русского языка и литературы,
школа-лицей №37 имени Сырбая Мауленова, г. Астана

Аннотация

В статье рассматриваются основные авторские методы анализа художественного произведения на уроках русской литературы. Выявлены ключевые проблемы, связанные с умением видеть духовные ценности при чтении и анализе текста. Предложены пути их решения.

Андатпа

Мақалада орыс әдебиеті сабақтарындағы көркем туындыны талдаудың негізгі авторлық әдістері қарастырылады. Мәтінді оқу және талдау кезінде рухани құндылықтарды көре білуге байланысты негізгі проблемалар анықталды. Оларды дамыту жолдары ұсынылды.

Ключевые словосочетания

Любовь к чтению, человеческие ценности, цветовая палитра, чтение между строк, «мешок духовных ценностей», педагог-координатор.

Негізгі сөз тіркестері

Оқуға деген сүйіспеншілік, адами құндылықтар, түсті палитра, жолдар арасында оқу, «рухани құндылықтар қапшығы», үйлестіруші мұғалім.

Сегодня много говорят о том, что подрастающее поколение не любит читать, забывает о духовных ценностях, не видит прекрасное между строк. Родители надеются на учителей, а мы сетуем на родителей. Так и получается: «А воз и ныне там»

Возбудить любовь к чтению, научить видеть в произведениях художественной литературы глубокие человеческие ценности – это задача каждого учителя–словесника. Читать между строк, видеть, слышать и понимать автора не всегда удастся обучающимся. Грустно слышать, что классическая литература – это скучно и не актуально. Как быть? Как доказать обратное? Это не риторические вопросы, на них есть ответы.

На первом этапе анализа произведения художественной литературы я стараюсь заинтриговать ребят. Задаю один важный вопрос, который красной нитью проходит на всех последующих уроках. Ответ на него, это и есть основная мысль или идея текста. Для меня очень важно, чтобы один урок не был похож на другой. Нестандартная форма урока, загадочное начало, оригинальный конец, серьезная рефлексия и волшебные методы для анализа художественного произведения помогают извлекать из текста важные человеческие ценности.

Разрабатывая задания к уроку, я не перестаю восхищаться мудростью Рене Декарта: «Под методом же я разумею точные и простые правила, строгое соблюдение которых всегда препятствует принятию ложного за истинное и, без лишней траты умственных сил, но постепенно и непрерывно увеличивая знания, способствует тому, что ум достигает истинного познания всего, что ему доступно» [1]

Я очень люблю цветные карандаши и краски на своих уроках. Палитра цветов имеет большое значение при изучении и анализе текстов художественной литературы. Цветовые символы усиливают эмоциональную нагрузку и помогают раскрыть идейный замысел. Единой системы, которая закрепляет определенное значение за каким-либо цветом, не существует. Наша задача научить детей видеть в тексте цвета, уметь рисовать, уметь писать словесную картину, переложить ее на бумагу красками и наоборот.

При изучении рассказа И.С.Тургенева «Муму» в шестом классе ребята должны были выделить все цвета в тексте и обозначить их в виде фигур. Фигурами могут быть главные герои, дома, деревья. Ассоциации цвета и характера, цвета и события, цвета и настроения учащиеся выложили на бумагу. Получились интересные картины с глубоким философским подтекстом. Слова, обозначающие духовные ценные качества человека, мы с ребятами решили выделить синим цветом.

«Я нарисовал картину! На ней Барыня, Гаврила и Капитон. Эти герои рассказа мне не нравятся, они хитрые, безжалостные и не очень умные. Разукрасил свою картинку серым цветом, хотел даже черным! Думаю, без комментариев...»

«Имение Барыни и весь ее двор с челядью я разукрасил желтым цветом. Не знаю почему, но мне очень тревожно! Все жители потихоньку покинули имение, Татьяну с Капитоном заставили съехать, Герасим вернулся без оглядки в деревню, а Барыня и вовсе умерла. Мне бы не хотелось жить среди злых людей, в постоянной тревоге. Я люблю, когда дома радостно и спокойно»

«Герасим, Татьяна, Муму - это красный цвет. Выбрал этот цвет, потому что во время чтения рассказа все время думаешь о них, переживаешь. А когда увидел, что Герасим подарил Татьяне красный бумажный платок, захотел покрасить свою картину красным цветом. Мне их жаль. Хочется им помочь»

Серый, белый, золотистый и красный цвета преобладают при описании природы, имения и некоторых деталей в рассказе «Муму»

Такое видение мира и восприятие художественного произведения пробуждают интерес к событиям, сочувствие, желание помочь своему герою.

Дети находятся в постоянном поиске, в результате чего добывают из текста важные человеческие ценности. Помнят о том, что мы читаем, чтобы стать лучше.

Еще один интересный метод «Мешок духовных ценностей». Ребята в течение урока занимаются поиском сокровенных мыслей автора, находят для себя ценность, которая помогает, по их мнению, стать лучше. Находка-клад складывается в мешок. Трогательным получается процесс сбора и обработки информации. Можно написать на специальных карточках, на простом листе бумаги. Такой метод позволяет глубже понять произведение, извлечь для себя урок.

До глубины души доходят мысли и взгляды детей. Они читают между строк!

Из рассказа И.С.Тургенева «Муму» мои шестиклассники извлекли целый клад человеческих ценностей:

- 1.Никогда не обижай и не унижай людей.
- 2.Не жертвуй собой ради благополучия других, если они этого не стоят.
- 3.Из любой ситуации есть выход.
- 4.Ты в ответе за того, кого приручил.
- 5.Все люди равны: не должно быть богатых и бедных.
- 6.Умей сочувствовать людям.
- 7.Жестокость приводит к несчастью.

На этапе рефлексия мы с ребятами любим «звонить» главным героям произведений. Здесь завязывается душевный разговор, тему для беседы выбирает сам абонент. Разрешается говорить за ширмой, можно написать письмо. Данный метод замечателен тем, что отрабатывается знание текста, умение вести диалог, возможность почувствовать себя на месте героя, чтобы понять его. А самое главное – найти духовную ценность, извлечь для себя урок.

Я была приятно удивлена, когда обучающиеся в составленном диалоге нашли на многие проблемные вопросы ответы:

- 1.-Привет, Татьяна.
- Здравствуйте...
- Зачем Вы согласились выйти замуж за Капитона?
- Мне ведь барыня велела...
- Нельзя терпеть обиды и оскорбления!
- Я так не могу, мне страшно... Я ведь простая крепостная крестьянка...
- Татьяна, мне Вас жалко. Скоро закончится крепостное право. И Вы наконец-то будете свободны!
- 2.-Здравствуйте, Барыня!
- С чем пожаловали?
- Почему Вы такая жестокая? Что Вам сделала Татьяна и Муму? А про Герасима вообще молчу.
- Я не обязана перед вами отчитываться...
- Ну да, Вы же хозяйка крепостная. Я бы не хотел быть на Вас похожим. Вы даже собачонку не пожалели и Герасима.
- Собачонка, как ты выразился, мешала мне спать и цветы мои испортила.
- Вы одинокая и злая. Прощайте, надеюсь, после отмены крепостного права, я Вас больше никогда не увижу.

Выбрала несколько замечательных писем, написанных учениками шестого класса.

1.Письмо Герасиму!

Привет, Герасим. Ты умеешь читать? Наверное, нет. Все равно пишу. Ты не думай, мы с друзьями тебя понимаем. Мне очень жалко тебя. Я вот думаю, почему ты Муму не спрятал и не забрал с собой в деревню. Но теперь я точно знаю, что ты не мог. Злое крепостное право! Как хорошо, что сейчас у нас равноправие.

Твой друг Роллан.

2.Письмо Капитону Климову!

Приветствую Вас! Капитон, скажите, Вам не стыдно? Как можно опуститься до алкоголизма? Неужели у Вас нет силы воли. Мне очень жаль Татьяну, ей не повезло. Вы же имеете образование, так идите и работайте. Но зато я теперь точно знаю, что человек должен не сдаваться перед трудностями, не опускать руки. А вредные привычки – это

пагубно. Я так никогда не буду делать!

С уважением Анетта.

Такие письма можно писать дома вместе с родителями, как домашнее задание. Совместная работа учителя-словесника и родителя поможет возбудить интерес к чтению.

3. Письмо от бабушки Темирлана, ученика шестого класса.

Дорогой Герасим, здравствуй! Я объяснила внуку, почему ты утопил Муму, теперь он на тебя не злится. А на Барыню ты не обращай внимания, живи в деревне, работай, заведи семью. Конечно, такую скромную и трудолюбивую, как Татьяна, нелегко будет тебе найти. Ну ты не переживай, все наладится. Скоро ты сам будешь хозяином своей судьбы. Самое главное, что ты решился и ушел. За свободу надо бороться. Молодец! Пока, наш общий друг.

С пониманием и уважением Темирлан и его бабушка.

Это всего лишь несколько методов, которые я использую на уроках русской литературы. Каждый из них по-своему интересен и эффективен. Если ребенок проводит ассоциации между событиями и цветами – это умение видеть глубокий смысл в тексте, выделять духовные ценности и даже применять их в жизни. Радует то, что в каждом комментарии к картинкам ребята делают выводы, пытаются помочь, сочувствуют, переживают вместе с героями рассказа. В диалогах стараются героя направить на верный путь, в письмах выражают благодарность, понимание и разочарование. Находятся в вечном поиске, то есть читают текст! Самое главное – появляется интерес к чтению. Учитель во время чтения и анализа текста всегда должен быть рядом, так как он является координатором. Наша миссия помогать формировать навыки, передавать важные знания и мотивировать учащихся к развитию.

Список литературы:

1. Рене Декарт - краткая биография и его открытия
<https://www.prostudenta.ru/article-1596.html>

«ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУДЕ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРДІҢ ОҒЫН ӘРЕКЕТІ МЕН ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ»

**«Жамбыл облыс әкімдігінің білім басқармасы Тараз қаласының
білім бөлімінің оқушылар сарайы» КММ-нің қосымша білім беру
педагогі Абитаева Гульзира Лесовна**

Қазақстандағы қосымша білім беру жүйесі білім беру кеңістігінің ең динамикалық және дамушы құрамды бөлігі болып табылады. Ол стандартты жүйеге қарағанда ерекше ашық және еркін дамуды қалыптастырады. Балаларға қосымша білім беру – білім алушылардың білім алу қажеттіліктерін жан-жақты қанағаттандыру мақсатында жүзеге асырылатын тәрбиелеу мен оқыту процесі, үздіксіз білім жүйесінің ажырамас бөлігі.

21 ғасыр ақпарат заманы, технология заманы болғандықтан әрбір педагог жаңа форматты әдістерін зерттеп, әрбір сабағын түрлендіріп отыру қажет. Білім баспалдағы мектепке дейінгі оқыту мен тәрбие болғандықтан, тәрбиеленуші жас ұрпаққа ойын арқылы бастауыш білімді меңгере отырып, негізгі қажетті құндылықтарды баланың бойына сіңіре отырып, жан-жақты дамыған жеке тұлға тәрбиелеу.

21 ғасыр дағдылары дегеніміз ынтымақтастық, цифрлық сауаттылық, сыни тұрғыдан ойлау, шығармашылық және проблемаларды шешу сияқты, балаларды бүгінгі әлемде өркендеуге көмектесу үшін жан-жақты дамыту қажет. Цифрлық дәуірде жас ұрпақты күрделі, өзгермелі өмір сүруге дайындау. Осы құндылықтарды бала бойына қалыптастырып, бала бойына ықпал ететін, дұрыс тәрбие, сапалы білім беретін тұлға ол – педагог. 21 ғасыр бой жарыстыратын заман емес, ой жарыстыратын заман болғандықтан,

қазір білім, мәдениет, өнер сынды дүниелердің бәсекеге түсетін кезеңі. Білімді адамның жолы ашық, білімсіздің күні қараң, бұл – қазіргі заман талабы.

Оқушылар сарайында түрлі бағыт бойынша бірнеше үйірме жұмыс жасайды. Соның бірі әлеуметтік – педагогикалық бағыттағы мектеп жасында дейінгі бес жастағы балаларға арналған «Балдәурен» бүлдіршіндер мектебі. Бұл үйірмеге келген балалар әр түрлі деңгейде дарынды, икемді дағдылармен келеді.

Қосымша білім беруде мектепке дейінгі балаларға білім беру саласының басты міндеттерінің бірі – балалардың дағдылардың қалыптастыру, өскелен ұрпақты оқытумен тәрбие беру үрдісіне заманауи әдіс – тәсілдерді енгізу. Заман өзгерген сайын әдіс – тәсілдер көбейіп, жаңарып, толығып жатыр. Балалардың тілін дамытуда, коммуникативтік, танымдық, зияткерлік, шығармашылдық дағдыларын қалыптастыруда жаңа әдістер мен технологияларды өз тәжірибемізде қолданудың маңызы зор. Себебі, жаңа технологияны, әдіс – тәсілдерді тиімді пайдалану білім сапасын арттырып қана қоймай, сонымен қатар балалардың қызығушылығын арттыратыны сөзсіз. Инновациялық технологияларды тиімді пайдаланудағы қол жеткізетін жетістіктер мыналар:

1. Мәселенің ең негізгі түйінін табуға дағдыланады.
2. Білімін кеңейтуге, тереңдетуге жағдай жасайды.
3. Ой идеясының ішкі астарына үңілуге, өзекті терең барлауға бағыт алады.
4. Белсенділігін дамытуға, жаңалықты ашуға, ізденуге.
5. Өзін – өзі басқаруға жетелейді.

Сонымен қатар мектеп жасына дейінгі балалардың дағдыларын қалыптастыруда ойынның маңызы зор. Ойын – мектеп жасына дейінгі балалардың негізгі іс – әрекеті. Ойын арқылы оқыту – мектеп жасына дейінгі кезеңнің негізгі ерекшелігі. Білімді меңгеру және оқыту бекіту үшін, дағды мен әдет қалыптастыруда балаға қайталау және жаттығу қажет. Егер баланың ойлауы образды, эмоциялық әсерде болса, ол соғұрлым жақсы нәтиже береді. Балалар ойындарының тәрбиелік маңызын жоғары бағалай келіп, А.М.Горький: «Ойын арқылы бала дүниені таниды» - десе, А.С.Сухомлинский: «Ойынсыз ақыл – ойдың қалыпты дамуы жоқ және болуы мүмкін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ол арқылы баланың рухани сезімі жасампаз өмірмен ұштасып, өзін қоршаған дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз – үшқын, білімге құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты» - дейді.

Біздің педагогтер бүлдіршіндердің кең ауқымды дағдылардың қалыптастыру мақсатында, бала кез – келген ортада өзін еркін ұстап, ойын еркін жеткізе алатын, баланы жан – жақты дамыту мақсатында төмендегідей әдістер мен технологияларды қолданады.

- Сыни тұрғыдан ойлау
- Шығармашылық зерттеу
- Қарым – қатынас
- Командамен жұмыс

1.Сыни тұрғыдан ойлау (критическое мышление) – ақпараттар ағынын бағдарлай алу мүмкіндігі, себеп – салдарлық байланыстарды көре алуы, қажетсіз ақпараттарды електен өткізіп қорытындылауы, сәтсіздікке жолыққан жағдайда шешім шығарып, өзінің жетістіктері мен сәтсіздіктерінің себептерін түсінуі.

Шығармашылық (креативность) өзгермелі жағдайларда өзін сенімді ұстап, дәстүрлі емес шешімдерді қабылдай алуға, жағдайатты әр тұрғыдан бағалауға мүмкіндік береді. Шығармашылығы дамыған адам жасап шығарушы болып табылады. Ол басқа адамдардың бастамаларын дамытып, жетілдіре алады. Қиындықтарды ол үшін қызықты басқатырғышқа айналады.

Қарым – қатынас (коммуникация). Қазіргі кезде әрбір адам қоңырау шалынатын хабарламалар тәулік бойы жеткізілетін қашықтықта орналасқан. Келіссөздер жүргізу және байланыс орнату, әңгімелесушіні тыңдау және өз көзқарасын жеткізу қабілеті өмірлік дағдыға айналады.

Командамен жұмыс. Ынтымақтастық, үйлестіру, бірлескен әрекетпен тығыз байланысты. Команда – ол жалпы мақсаты бір шеңбер ішіндегі топ. Өзара іс – қимыл жасаушы адамдар тобы, күш – жігер біріктірілген жалпы мақсатқа қол жеткізуші топ. Команда сенім мен ынтымақтастықтан тұрады.

Баланың сыни ойлауын дамытатын әдістер

1. «Миға шабуыл» әдісі. Бұл ұжымдық талқылауда, мәселенің шешімін іздеуде қолданылатын тиімді әдіс. Қандай да бір проблеманы әр мүшенің пікірін еркін тыңдау арқылы шешу.

2. «Жуан – жіңішке сұрақтар» әдісі. Бала алдымен қатесіз, түсініп, қойған сұрағына өзі жауап беруге дайын тұрады. Басқа балалардың сұрақтарын мұқият тыңдап, сұрақ құрастырудың қиын жұмыс екенін біледі.

3. «Sinqualn» әдісі. Балалар берілген тапсырма бойынша өлең құрастырады. Мектепке дейінгі балаларға сұрақтар қою арқылы өлең құрастырады.

Креативтілік қабілетін дамытатын әдістер:

«Әңгіме құрастыр» әдісі.

Мазмұны: балаға біреу туралы немесе бір нәрсе туралы әңгіме құрастыру тапсырмасы беріледі, ол үшін 1-2 минут керек, әңгімені айтуға 2 минут беріледі.

Сөйлеуді дамыту

«Түлкі мен тырна» ертегісі

Оқу мақсаты: шығарма мазмұнын мағынасына байланысты интонациямен мазмұндауға үйрену. Кейіпкерлерге және олардың іс-әрекеттеріне өз ойын айта білу.

«Сөйлемді аяқта» ойыны

Тапсырманың мазмұны: Сызбалардың орнына «Не?» сұрағына жауап болатын сөзді қойып, сөйлемдерді атайды. Тақырып бойынша жаңа сөздерді меңгерту кезінде қолданылады. Балалардың сөйлеу тілін дамытады.

Сөйлеуді дамыту

Тақырыбы: Үй жануарлары

Оқу мақсаты: негізгі ойды дұрыс жеткізе білу, монологтік мәтіндерді байланыстырып айту.

Ешкінің төлі.....

Түйенің төлі.....

Жылқының төлі.....

Сиырдың төлі.....

Осындай әдістерді пайдалана отырып, өмір сүруге қабілетті өзіндік өмірге даяр, өзін таныта алатын және өзі үшін де, қоғам үшін де бар мүмкіндікті пайдалана алатын, шығармашыл, күзінетті тұлғаны дамытамыз.

Қорытындылай келе, ХХІ ғасыр дағдысын меңгерген баланы жеке тұлға ретінде қалыптастыру – бүгінгі педагогтердің басты мақсаты. Тәрбиеленушілердің ауызша, жазбаша мәтіндерді сын тұрғысынан қолдана білуі, мазмұнды мәтін құрай алуы тәрізді іс – әрекетінен пән мазмұнын қаншалықты игергенін байқауға болады.

Бәсекеге қабілетті, шығармашылық тұрғыда өз ойын еркін жеткізе алатын, тұлғаға бағдарланған құндылықтарды бойына сіңірген, кәсіби тұрғыда құдыреттілігін мектеп жасынан ала білген функционалды, сауатты жеке тұлға – қоғам дамуының қозғаушы күші болып қала бермек.

«ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАҒЫНДАҒЫ КӘСІПТІК БАҒДАР БЕРУ МАЗМҰНЫ»

«Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы Тараз қаласының
білім бөлімінің оқушылар сарайы» КММ директоры
Алекеева Арайлым Джумағалиевна (педагог-зерттеуші)

Аннотация

Мақалада қосымша білім беру жүйесіндегі кәсіптік бағдар беру жұмысының ерекшеліктері сипатталған. Сонымен қатар қосымша білім беру тұжырымдамасы, кәсіптік бағдар беру жұмысы, оның мүмкіндіктері мен даму перспективалары, кәсіптік бағдар беру жұмысының негізгі бағыттары көрсетілген. Қосымша білім беруде қолдануға болатын кәсіптік бағдар беру жұмыстарының мысалдары келтірілген.

Түйінді сөздер: кәсіптік бағдар беру, кәсіптік бағдар беру жұмысы, қосымша білім беру, өзін-өзі анықтау, шығармашылық процесс, оқу орындары, кейс әдісі, кәсіптік бағдарлаудың әмбебаптығы, әлеуметтік маңызы.

Балаларға қосымша білім беру – бұл көп қырлы тұлғаны тәрбиелеудегі, оның біліміндегі, ерте кәсіби бағдардағы қажетті буын. Балалардың қосымша білімі әртүрлі, көп бағытты, өзгермелі. Балаларға қосымша білім берудің құндылығы - бұл жалпы білім берудің вариативті компонентін күшейтеді және балаларға кәсіби өзін – өзі анықтауға көмектеседі, олардың күштерін, негізгі компонентте-мектепте алған білімдерін жүзеге асыруға ықпал етеді.

Балалардың қосымша білімі жас жігітке балалық шақтың толыққанды өмір сүруіне жағдай жасайды. Өйткені, егер бала өзін-өзі жүзеге асырып, әлеуметтік маңызы бар мәселелерді шешіп, тіпті кәсіби қызмет саласына кірсе, онда оның ересек жасында үлкен нәтижелерге қол жеткізуге, қатесіз таңдау жасауға көп мүмкіндігі болады.

Балаларға қосымша білім берудің негізгі мазмұны тәжірибеге бағытталған: мұнда бала іздеу жағдайында өзі әрекет етеді, еңбек объектілерімен, табиғатпен, мәдени ескерткіштермен және т.б. өзара әрекеттесуден білім алады; балаға қоршаған әлемнен өзі білім алу қажет болатын жағдайлар жасалады.

Қосымша білім беру мекемелері жағдайында білім алушылардың кәсіптік бағдарлануы мынадай бағыттарды қамтиды:

- * ақпараттық-ағартушылық,
- * диагностикалық,
- * кеңес беру,
- * оқыту.

Ақпараттық-ағарту бағыты. Бұл бағыттың мақсаты-білім алушыларда мамандықтардың негізгі түрлерінің барынша айқын және нақты бейнесін жасау. Бұл болашақта ең саналы және мағыналы таңдау жасауға көмектеседі.

Диагностикалық бағыт. Бұл бағыт екі жоспарда жүзеге асырылады: өзін-өзі тану, баланың белгілі бір мамандық аясында өзінің қасиеттерін зерттеу; өз мүмкіндіктерін бағалау, кәсіби таңдауды анықтайтын белгілі бір кәсіби маңызды қасиеттер мен басқа ресурстардың ауырлық дәрежесін анықтау. Қосымша білім беру мекемелері осы бағытты дамытуда кейбір кәсіби маңызды қасиеттердің даму деңгейін анықтауға көмектесетін әртүрлі тесттер мен сауалнамалар жинағын қолдануға болады. Қосымша білім беру педагогтері тестілеуді сауатты жүргізіп, құзыретті ұсыныс бере алады. Бірақ бала өзін-өзі тану мақсатында қандай да бір сауалнаманы өзі толтыруына болады.

Консультациялық бағыт - баланың мотивтерін, оның мүдделерін, бейімділігін, жеке мәселелерін немесе дүниетаным ерекшеліктерін ескеруге негізделген. Кәсіби таңдау бойынша кеңес беретін қосымша білім беру мекемелері жағдайды экзистенциалды таңдау нүктесі ретінде, адамның өмірін белгілі бір бағытқа бағыттайтын оқиға ретінде қабылдайды. Сондықтан ол білім алушының жеке басын оның тұтастығына қарай ескеруге арналған. Мектеп тәжірибесінде кәсіптік бағдарлау бойынша кеңес беру, әрине, білім

алушының немесе оның ата-анасының сұранысының болуын білдіреді және педагог-психологтың немесе кәсіптік бағдарлау орталығының қызметкерінің күшімен жүзеге асырылады. Ал, қосымша білім беру консультациялық бағыт шеңберінде тек білім алушыға қызығушылық танытатын мамандық бойынша материалдарды ұсына алады: профессиограмма, мамандық бойынша дайындалатын оқу орындары туралы мәліметтер және еңбек нарығында мамандықтың қажеттілігі туралы айтылатын мерзімді басылымдар және т.с.с.

Оқыту (немесе қалыптастыру). Осы бағытқа сәйкес білім алушы белгілі бір құзыреттіліктердің тасымалдаушысы ретінде қабылданады, олардың ішінде келесі дағдылар да бар: кәсіптер әлемін талдау; кәсіби таңдау жағдайындағы өз мүмкіндіктері мен шектеулерін талдау; жұмыс іздеу және кәсіби өзін-өзі жүзеге асыру жолдарын іздеу стратегияларын меңгеру. Яғни, арнайы ұйымдастырылған сабақтарда қосымша білім беру педагогтері білім алушыларды жалпы әлеуметтік құзыреттілік ретінде кәсіби таңдау саласындағы құзыреттілікке үйретеді. Осы бағыт аясында қосымша білім беру педагогі кәсіби өзін-өзі анықтау саласында баланың жеке басын белсендіруге бағытталған бірлестікте жеке тұлғаға бағытталған арнайы жұмыстар жүргізе алады.

Білім алушылардың кәсіптік бағдарлау саласындағы қосымша білім беру мекемелерінің қызметіндегі негізгі бағыттар:

- * кәсіптер нарығының мазмұны мен перспективаларымен танысу;
- * оларды игерудің нысандары мен шарттары, адамға қойылатын кәсіптердің талаптары, кәсіби-білікті өсу мүмкіндіктері;
- * кәсіби материалдарды тарату;
- * балаларды еңбек нарығының жай-күйі, экономиканың білікті кадрларға қажеттілігі туралы хабардар ету;
- * білім алушыларды өндірістің заманауи түрлерімен таныстыру.

Кәсіптік бағдарлау міндеттерін шешуде қосымша білім беру педагогі қолданатын нысандар мен әдістер мектептегі кәсіптік ағарту, атап айтқанда кәсіптік насихаттау және кейіннен насихаттау жөніндегі жұмысын алдын ала кәсіптік диагностикаға сәйкес жоспарлауы қажет. Тек осы тәсіл негізінде мамандық таңдауға саналы қатынасты қалыптастыруға бағытталған тәрбиеленушілермен тиісті жұмыс жүргізуге болады.

Кәсіптік білім беру бойынша педагогтің жұмысы оң нәтиже беруі үшін оны шебер және үлкен педагогикалық әдептілікпен жүргізу қажет. Ел мен қоғамға жетіспейтін мамандықтарға назар аудара отырып, педагог әр түрлі қысымнан аулақ болу тиіс, себебі балаларға білмейтін қысым тек осы мамандыққа деген қызығушылықтың жоғалуына әкелуі мүмкін.

Кәсіптік білім беру жұмысының мазмұны - жасына, жынысына қарай білім алушылардың құрамы ескерілуі тиіс. Кәсіптер әлемімен танысу жастардың кәсіби қызығушылықтарымен, бейімділіктерімен және қабілеттерімен, жастардың осы ерекшеліктерінің даму динамикасымен тығыз байланысты болуы қажет.

Кәсіби білім беру бойынша педагог балалармен әңгімелесу барысында балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып оларды қызықтыратын сұрақтар шеңберін қамтуы тиіс.

Кәсіптік бағдарлаудың алғашқы кезеңі 10-13 жастағы балалармен жұмысты қамтиды. Бұл кезеңнің міндеттері: жас білім алушылардың бастапқы кәсіби ниеттерін, бейімділіктері мен мүдделерін анықтау; спортшылардың кәсіби өмір жолын таңдауда адамгершілік, идеялық және еңбек сипатының негіздерін тәрбиелеу. Осы міндеттерді шешу үшін жоғары әдістемелік деңгейде кәсіптік бағдарлау сабақтарын өткізу; түрлі институттар мен кәсіпорындарға экскурсиялар жүргізу; оқылған кітаптарды, қаралған кинофильмдерді, мамандық таңдау туралы телешоуларды талқылау ұсынылады; мамандық таңдаудың маңыздылығы туралы әңгімелер және т. б.

Кәсіптік бағдарлаудың келесі кезеңі 13-14 жастағы білім алушыларға өз кәсібін іздеуде көмек көрсету; білім алушыларға болашақ мамандықпен терең танысуға жәрдемдесу; өзін-өзі дұрыс бағалауды қалыптастыру. Бұған жеке әңгімелер, пікірталастар, түлектермен кездесулер өткізу арқылы қол жеткізіледі;

Қорытынды

Қосымша білім берудің негізгі мақсаты өскелең ұрпақтың әлеуметтенуін қамтамасыз

ету, жеке даралық құзыреттілігін, болашақ өндірістің кәсіби рөлін иеленуге қажетті функционалдық сауаттылықты, әлемдік деңгейдегі Қазақстанның адамдық капиталының бәсекеге қабілеттілігін дамыту, кәсіби бағдар беру болып табылады.

Бүгінде адам баласының білімділігі тек арнайы пәндік білімі арқылы ғана анықталып қоймай, оның тұлға ретінде қаншалықты жан-жақты дамуы, қоғам өміріне әлеуметтік бейімделу қабілеттілігі және өз бетінше өмірлік таңдау жасауына тікелей байланысты болса керек.

Қосымша білім беру әлеуметтік сұранысқа ие және ол баланың тұлғалық дамуы мен білім алуын тәрбиемен тығыз байланыста. Біз еліміздің болашағын сенімді жастардың қолына тапсыруымыз қажет, сондықтан да тәрбие біліммен қатар жүруі тиіс.

Тұлғаның бейімділігін, қажеттілігін қанағаттандыруды, қызығушылығын, қабілетінің дамуын ескере отырып кәсіби бағдар беріп, жан-жақты дамыған, алған білімін өмір бойы пайдалана алатын тұлға тәрбиелу - білім беру мамандарына жүктелген үлкен міндет деп түсінгеніміз жөн.

Қорыта айтқанда, білім алушыларға кәсіби бағдар беруді жүзеге асырудың басты міндеті – білім алушылардың теориялық білімдерін практикалық тұрғыда қолдануымен қатар тәуелсіз еліміздің келешегіне үлкен жауапкершілікпен қарауға үлестерін қосу болып табылады.

Осы ретте айтарым, қосымша білім беру жағдайында білім алушыларға кәсіби бағдар берудің маңызы зор.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Е.О. Омар. Қазақстандағы мектептен тыс мекемелер: Қалыптасуы және дамуы.- Алматы: Рауан, 2003, 297 б.
2. Е.О. Омар. Қосымша білім беру ұйымдары тәрбие жұмыстарының негізі. – Түркістан; 2004, 248 б.
3. Үздіксіз тәрбиенің тұжырымдамасы. – Алматы РБК. 1998.-32 б.
4. Дополнительное образование детей. – М.: Изд. Центр ВЛАДОС, 2006. 320 с.
5. От внешней работы к дополнительному образованию детей, – М.: Просвещение, 2003. 112 с.

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В МУЗЫКЕ: РЕВОЛЮЦИЯ ФОРТЕПИАННЫХ ЗАНЯТИЙ

Буденная Елена Александровна
КГУ «Дворец школьников отдела образования города Тараз
Управления образования акимата Жамбылской области»

В данной статье будут рассмотрены различные аспекты интеграции искусственного интеллекта в процесс обучения игре на фортепиано. В ходе статьи раскроется вопрос о том, как умные приложения и программы могут анализировать и корректировать исполнение, предоставлять интерактивные упражнения и даже помогать в изучении музыкальной теории. Также будут затронуты вопросы этики и роль живого преподавателя в эпоху цифровых технологий.

Бұл мақалада фортепианода ойнауды үйрену процесіне жасанды интеллектті біріктірудің әртүрлі аспектілері қарастырылады. Мақалада ақылды қосымшалар мен бағдарламалар өнімділікті қалай талдап, реттей алады, интерактивті жаттығулар жасай алады, тіпті музыка теориясын үйренуге көмектеседі деген сұрақ ашылады. Сондай-ақ этика мәселелері және цифрлық дәуірдегі тірі оқытушының рөлі қозғалады.

Ключевые слова: искусственный интеллект, фортепиано, игра, интеграция, обучение

Түйін сөздер: жасанды интеллект, фортепиано, ойын, интеграция, оқыту

Современный мир стремительно меняется благодаря достижениям в области технологий, и искусственный интеллект (ИИ) занимает центральное место в этом процессе. Использование ИИ в различных сферах уже стало неотъемлемой частью нашей повседневной жизни, от медицинской диагностики до рекомендаций по выбору фильмов. Музыкальное образование, в частности обучение игре на фортепиано, также не осталось в стороне от этих инноваций. Применение ИИ в обучении музыке открывает новые горизонты и предоставляет уникальные возможности для воспитанников всех уровней. Это касается как начинающих пианистов, так и опытных музыкантов, стремящихся к совершенствованию своих навыков. Но что именно может предложить ИИ в контексте занятий по фортепиано? Как эти технологии могут сделать обучение более эффективным, персонализированным и увлекательным? В нашем современном мире компьютерные игрушки захватывают и не отпускают. Используя на своих занятиях ИИ - программы совместно с традиционными средствами обучения одновременно в несколько раз можно увеличить эффективность занятий и сделать их веселыми и привлекательными.

Целью данного исследования является изучение возможностей и эффективности применения ИИ в образовательном процессе на занятиях по фортепиано. Исследование направлено на выявление преимуществ, потенциальных проблем и перспектив интеграции ИИ-технологий в музыкальное образование для повышения качества обучения и индивидуализации учебного процесса.

Главными задачами являются:

1. Провести обзор текущих ИИ-инструментов и программного обеспечения, используемых в обучении игре на фортепиано.

Оценить функциональные возможности этих технологий и их применимость в образовательной практике.

2. Исследовать, как использование ИИ может повлиять на мотивацию и успеваемость учащихся.

3. Оценить степень улучшения навыков игры на фортепиано при использовании ИИ-технологий по сравнению с традиционными методами обучения.

Чтобы понять, как ИИ может быть интегрирован в занятия по фортепиано, какие преимущества и недостатки он может предложить, а также как он влияет на процесс обучения и достижения воспитанников было решено разработать и распространить анкеты среди воспитанников и родителей. Выбрать ИИ-приложения, которые будут использоваться в исследовании. Сформировать две группы, где одна группа обучается с использованием ИИ-приложений, а другая — традиционными методами, получить согласие участников.

Проведение занятий с и без использования ИИ, сбор данных о прогрессе воспитанников. Сравнение результатов обеих групп позволяет оценить эффективность ИИ в обучении разного уровня подготовки.

В исследовании участвовали 14 воспитанников разных уровней подготовки (начинающие, средний уровень, продвинутые).

Были выбраны ИИ-приложения: Flowkey, Simply Piano, Piano Marvel и Yousician [1]. Все участники дали информированное согласие на участие в исследовании и на использование их данных в анонимной форме.

Участники были разделены на две группы по 7 воспитанников - контрольную и экспериментальную. Контрольная группа обучалась традиционными методами, экспериментальная использовала ИИ - приложения.

В течение 3 месяцев обе группы занимались по заранее составленным программам. Экспериментальная группа использовала ИИ - приложения как основной инструмент обучения, контрольная группа занималась под руководством педагога без использования ИИ.

Воспитанники отметили, что использование ИИ - приложений делало занятия более увлекательными и мотивирующими. Многие отметили улучшение в чтении нот и ритмике благодаря интерактивным упражнениям. Экспериментальная группа показала значительное улучшение в технических навыках и чтении нот по сравнению с контрольной группой. Средний прирост баллов по тестам составил 5% в экспериментальной группе

против 15% в контрольной. 50% учеников из экспериментальной группы выразили высокую удовлетворенность использованием ИИ - приложений, в то время как в контрольной группе этот показатель составил 80%.

Практическое применение ИИ на занятиях по фортепиано показывает высокую эффективность в улучшении технических навыков, чтения нот.

ИИ-приложения, такие как Flowkey и Simply Piano, предлагают персонализированные уроки, адаптированные к уровню и потребностям каждого воспитанника. Эти уроки включают:

- Анализ исполнения. Приложения записывают игру воспитанника и анализируют её, предоставляя мгновенную обратную связь по технике, ритму и интонации.

- Адаптивные упражнения. Упражнения автоматически подстраиваются под уровень воспитанника, усложняясь по мере его прогресса. Программы, такие как Piano Marvel и Yousician, включают элементы геймификации, которые делают обучение более увлекательным:

- Игры и задания. Воспитанники выполняют задания и получают баллы, уровни и награды, что поддерживает их мотивацию.

- Визуализация прогресса. Программы отображают прогресс воспитанника в виде графиков и статистики, что помогает отслеживать достижения и ставить новые цели. Программа, Music Theory Pro, помогает изучать музыкальную теорию через интерактивные уроки и викторины:

- Теоретические уроки. Дети изучают ноты, аккорды, ладовые системы и другие элементы теории музыки через интерактивные задания.

- Практические упражнения. Приложения предлагают упражнения на развитие слуха, ритма и гармонии.

- Технические навыки. Воспитанники из экспериментальной группы показали значительное улучшение в выполнении технических упражнений.

- Чтение нот. Экспериментальная группа также продемонстрировала более высокие результаты в чтении нот с листа [2].

Использование ИИ на занятиях по фортепиано может значительно улучшить образовательный процесс, делая его более индивидуализированным, интерактивным и эффективным для детей. С помощью правильно подобранных программ можно успешно внедрить ИИ в свои занятия и помочь своим воспитанникам достичь новых высот в музыкальном развитии.

В заключение, исследование о применении искусственного интеллекта на занятиях по фортепиано демонстрирует хороший потенциал для расширения и обогащения образовательного процесса. ИИ может выступать в роли помощника педагога, предлагая индивидуализированные рекомендации, анализируя ошибки воспитанников и предоставляя мгновенную обратную связь. Это способствует более эффективному освоению материала и позволяет воспитанникам развивать свои навыки в комфортном для них темпе. Однако, несмотря на все преимущества, важно помнить, что ИИ не может полностью заменить живого педагога. Эмоциональная связь, интуитивное понимание потребностей каждого ребенка и творческое вдохновение, которые приносит педагог, остаются незаменимыми компонентами музыкального обучения [3]. Оптимальным подходом является гармоничное сочетание традиционных методов обучения и инновационных технологий, что позволит достичь наилучших результатов.

Перечень использованных источников:

1. Analysis of Piano Performance Characteristics by Deep Learning and Artificial Intelligence and Its Application in Piano Teaching [Электронный источник]. Режим доступа - <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2021.751406/full> (Дата обращения 19.06.2024)

2. Revolutionizing Piano Learning with AI and Yamaha Digital Pianos [Электронный источник]. Режим доступа - <https://millerps.com/revolutionizing-piano-learning-with-ai-and-yamaha-digital-pianos/> (Дата обращения 21.06.2024)

3. FortePiano. «Piano adventures player» FortePiano, вып. январь 2016, стр. 11.

«БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ САБАҚТАН ТЫС УАҚЫТЫН ҚАМТУДЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ МАҚСАТЫНДА БАЛАЛАРҒА ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНЫҢ, МЕКТЕПТЕРМЕН ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСУІ»

Ерденбекова К.С.
Қосымша білім беру педагогі - педагог - зерттеуші

I. Кіріспе

II. Негізгі бөлім

1. Қосымша білім берудің орта мектептегі білім беруден ерекшелігі.

2. Қосымша білім беру ұйымдары қызметінің басты ерекшелігі.

3. Отбасы, мектеп, қоршаған орта мен қосымша білім беру ұйымдарының өзара байланысы.

4. Қосымша білім беру педагогінің тәрбиеленушінің шығармашылығы мен бойындағы дарынды қабілетін анықтауы.

III. Қорытынды

Кіріспе

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында қосымша білім беру – білім алушыларды жан-жақты жетілдіру мақсатында жүзеге асырылатын тәрбиелеу мен оқыту үдерісі ретінде көрсетіледі. Жас жеткіншектердің интеллектуалды дамып, кәсіби бағдарлануына мектептен тыс білім беру жүйесі мен тәрбиенің тигізер үлесі ерекше.

Мемлекет басшысы Қасым - Жомарт Кемелұлы өз Жолдауында балалардың қолөнер мен шығармашылықтың бастапқы негіздерімен танысуы үшін «Балалар үйірмесі» қызметін қайта жандандыру туралы тапсырма беріп, қосымша білімсіз балалардың әлеуетін толық ашу мүмкін емес.

Қазіргі уақыт балалар үшін соншалықты қауіпті, сондықтан олардың энергиясы мен қызығушылығы дұрыс бағытқа бағытталуы керек. Сондықтан әр баланың сабақтан тыс үйірмелер мен секцияларға қатысу мүмкіндігі болуы маңызды. Елімізде мемлекеттік қосымша білім беру мекемелері біз қалағандай көп емес. Балаларды қосымша біліммен қамту үшін тиісті жұмысты атқару» - керек екенін атап өткен болатын.

Жақын арада балалардың мемлекеттік тапсырыс арқылы жекеменшік ұйымдарда да қосымша білім алуына жағдай жасалады. Мұндай норма «Білім туралы» ҚР Заңына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасында қамтылған.

Қосымша білім беру педагогінің басты мақсаты:

Қосымша білім беру ұйымының басты мақсаты – өскелең ұрпаққа тәрбие беру мен қосымша білім беру салаларын ҚР «Білім туралы» Заңының негізінде ұйымдастыру;

Балаларға қосымша білім беру арқылы салауатты өмір салтын қалыптастыру, жеке тұлғаны өздігінен дамыту, шығармашыл, дарынды балаларды анықтау, оларға қолдау көрсету және қабілеттерін дамыту, балалардың дарындылығын дамытуға, олардың құқықтарын қорғауға назар аударуды күшейту.

Міндеттері:

- Балаларға қосымша білім беруді ұйымдастыру түрлері, әдістемелері мен технологиялары мазмұнын жетілдіру;

- Инновациялық қызметтер, ақпараттық технологияларды дамытуға бағытталған жаңа сатыдағы бағдарламаларды жасақтау;

- Балалар мен ата - аналардың сұраныстарына қарай білім беру саласында қызмет көрсету аясын кеңейту;

- Балалардың жеке дамуы, денсаулығын нығайтуы, кәсіби таңдау жасауы мен шығармашылық еңбегіне қажетті жағдай туғызуды жоспарлау.

Өзектілігі:

Елімізде білім беру жүйесінде болып жатқан оң өзгерістер қосымша білім берудің, оның негізгі субъектісі мектептен тыс ұйымдар қызметінің және ата - анамен бірлескен

жұмысын арттыру.

Қазіргі заманның ағымында қосымша білім беру бағытындағы жұмыстарға барынша мән беріп, болашақ ұрпақтың тәрбиесімен бос уақытын тиімді ұйымдастыратын тәрбие ошақтарын көбірек дамыту.

Балалар мен жасөспірімдерді шығармашылық белсенділікке, түрлі бағытта өз бетінше білімін жетілдіруге ынталандыру.

Күтілетін нәтиже:

Қосымша білім беру ұйымдары жалпы білім беретін мектептермен, басқада білім беру орындарымен, қоршаған орта, ата - анамен тығыз байланыста бірлесе біріңғай үздіксіз білім беру жүйесін құра отырып:

- Білім алушылардың бос уақытын мақсатқа сәйкес ұйымдастырады.
- Шығармашыл тұлғаны қалыптастырады және жасөспірімдердің ішінен дарынды шығармашыл балаларды анықтайды.

- Әлеуметтік мәдени және кәсіби өзін - өзі анықтауға жағдай жасайды.

- Білім мазмұнын белсенді және іскерлікпен меңгертеді.

Қосымша білім берудің орта мектептегі білім беруден ерекшелігі.

Балаларға қосымша білім берудің орта мектептегі білім беруден ерекшелігі, баланың қалаған ісіне терең, әрі тез меңгеруіне көбірек көңіл бөлетіндігінде. Бұл орайда баланың қызығуы оның кейбір қабілеттерін анық көрсетеді. Балаға қосымша білім беруді оның негізгі білімінің, әрі кәсіби бағыт алуының «келешекке қадамы» деп қарастыру қажет.

Отбасы, мектеп, қоршаған орта мен қосымша білім беру ұйымдарының өзара байланысы

Бала тәрбиесі - өте күрделі процесс. Оның күрделілігі бесіктен бастау алып, үнемі уақытпен, бала көңіл - күйімен, жеке қабілетімен, икемділігімен, тізгінді үнемі қадағалау қажеттігімен ұғындырылады.

Ойлап қарасақ, тәрбие баланың бал дәуренінен бастап азамат болғанға дейін тәні мен жанына төрт – бес арнамен құйылады:

- Отбасы
- Мектеп
- Қосымша білім беру ұйымы
- Қоршаған орта
- Жұмыс орны

«Тәртіптің ең тамаша мектебі – отбасы», «Ұяда не көрсен, ұшқанда соны ілерсің» дейді халқымыз. Ұрпақтың тәрбиесі - қоғамның болашағы және оған аса зор жауапкершілікпен қарау – әрбір саналы азаматтың борышы. «Ел боламын десең, бесігіңді түзе», -деп М.Әуезов көрегендік пен дәл айтқан. Бала тәрбиесінің дұрыс жолға түсуі оны қоршаған ортаға, әсіресе отбасы мен педагогтер қауымының парасаттылығына байланысты.

Ол үшін шығармашылыққа бет бұрған оқушының отбасымен қосымша білім беру педагогінің тығыз байланысы, ынтымақтастығы бірінші орында тұрады.

Өйткені шығармашыл тұлғаның қалыптасуына педагогпен қатар отбасының рөлі жоғары. Егер отбасы баланы толық қолдамаса, онда баланың шығармашылық болашағы тоқтап қалуы әбден мүмкін. Баланың шығармашылық жетекшісі балаға жақсы білім бергенімен, отбасындағы қолдауға үнемі зәру.

Сондықтан шығармашылық орталықтар, яғни қосымша білім беру ұйымдарындағы педагогтер шығармашыл дарынды тәрбиеленушіні анықтап, жақсы нәтижеге жетуі үшін, оның отбасымен тығыз байланыста болуы қажет. Байланыстың дұрыс жолға қойылуы педагог пен ата-ананың ынтымағында деп есептеймін. Егер ата-ана педагог бен оқушының кейбір қарапайым талаптарын орындай алуымен өз қолдауын көрсетсе, Мысалы: тәрбиеленушілер әр түрлі байқауларға қатысқанда, ата-аналары қолдаса, мүмкіншіліктеріне қарай баламен бірге болса, мұның өзі оның педагог пен оқушының шығармашылығының дамуына әсер етері сөзсіз.

Білім алушыларға адамгершілік тұрғысынан білім беру ісіне қойылатын бүгінгі талаптардың мән-мағынасы айрықша зор болса, қосымша білім беру ұйымдары балалардың жеке шығармашыл тұлға болып қалыптасуына, кәсіптік бағдарының айқындалуына, шығармашылық еңбегінің шыңдалуына, қабілет-тілектерін іске асыруына, қоғамдық өмірге бейімделуіне, азаматтық сана сезімін және салауатты өмір салтының

қалыптасуына, жалпы мәдениеттің өркендеуіне, бос уақытын тиімді пайдалану жолдарын дербес әрі қолайлы қолдануына ыңғайлы жағдай туғызады.

Қосымша білім беру педагогінің тәрбиеленушінің шығармашылығы мен бойындағы дарынды қабілетін анықтауы

Шығармашылық дегеніміз, оқушылардың даралық бейімділіктері мен қабілеттерінің көрінуі. Ал бейімділік – бұл баланың белгілі бір іс-әрекетпен айналысуға бет бұрысы, оған көңіл аууы, оянып келе жатқан қабілеттің алғашқы белгісі.

Сондықтан, бала кезде көзге түсетін бейімділіктердің келешекте олардың дарынды қабілет көрсеткіштері екенін ұмытпағанымыз жөн.

Кез - келген тәрбиеленуші педагогтің басшылығымен орындаған шығармашылық жұмысының нәтижесінде өзінің ішкі мүмкіндіктерін дамытады. Баланың қабілеті мен талантын дамытуды неғұрлым ертерек бастаса, соғұрлым оның қабілеті толық ашылуы мүмкін.

Егер бала бойындағы дарынды қабілетті педагог байқамаса, ол бала басқа тәрбиеленушілермен бірдей болып қалады. Сондықтан қабілеттің дамуына түрткі бола білу керек. Ең маңыздысы – дарынды, қабілетті тәрбиеленушіні зеріктіріп алмау.

Жас ұрпақтың дара ерекшелігін ескере отырып ойлау, шешім қабылдау, қорытынды ой-пікірін білдіруін, белсенділігін, танымдық қабілетін дамытуын, өзінің шығармашылық әрекетін жүзеге асыруын қалыптастыруына мүмкіндік туғызған дұрыс. Тәрбиеленушінің қабілетін ашып, дамытуға жан-жақты жағдай жасағанда ғана мақсатқа қол жеткізуге болады.

Ұлы данамыз Әл – Фараби «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы» десе, ал В. Белинский «Бала тәрбиесіне ерекше мән берілуі керек, тәрбиенің арқасында болашақ адамзат тағдырының негізгі мәселесі шешіледі» - деп білгірлікпен атап айтқан.

Ал, кез - келген баладан әрекеттің бір түрімен айналысатын бейімділік, дарынды қабілеті байқалады және қалыптасады. Бейімділік - баланың белгілі бір әрекетпен айналысуға бет бұрысы, көңілі аууы, оянып келе жатқан қабілеттің алғашқы белгісі. Бейімділік, яғни дарындылық бала бойындағы қандайда бір нышанның барлығын хабарлайтын белгі деуге болады. Осындай сәтте бала бойындағы бейімділігін байқап, оны шыңдап қабілетін ашса қосымша білім беру педагогі үшін үлкен мәртебе.

Дарынды балалардың ерекшеліктері.

Сөздік қоры мол, есте сақтау қабілеті жоғары, қиыншылықтарға мойымайды, әділетті әзілқой, танымдық қасиеті жоғары.

Сонымен қатар, өз қатарынан әлдеқайда дамыған, ерекше зейіні бар, белгілі бір іс - әрекет бойынша асқан қабілеттілік танытып, жоғары жетістіктермен дараланатын бала.

Дарындылықтың түрлері.

- Интеллектуалды дарындылық
- Академиялық дарындылық
- Көркемдік дарындылық
- Шығармашылық дарындылық
- Лидерлік немесе әлеуметтік дарындылық
- Айқын дарындылық.
- Жасырын түрде кездесетін дарындылық.

Дарынды оқушының жетістіктерінің айқындылығы соншалық «Бұл бала дарынды» деген қағидаға еш күмән келтірмейді. Жасырын түрде кездесетін дарындылық - баланың іс - әрекетінің нәтижесі көбінде жасырын түрде байқалады.

Дж. Рензуллидің дарындылық моделі

1-Интеллектуалдық компонент (зейін, ес және ойлау үрдістерінің деңгейі)

2 - Креативтік немесе шығармашылық (қиялдың шығармашылық даму деңгейі, ерекшелігі және нәтижелілігі)

3-Мотивациялық компонент (танымдық және зерттеу белсенділігі)

Бізге туғаннан берілген дарын өңделмеген алмазға ұқсайды. «Сібір кенінен» алынған мөлдір, қатты тас тәріздес (бірақ алмаз қаншалықты тамаша болса да, маржан тас екеуінің айырмашылығы жер мен көктің айырмашылығындай.) Маржан тас деп - ерен еңбекті

қажет ететін тегістелмеген алмазды айтамыз» (А. Владимиров)

Яғни, дарындылық дегеніміз не?

Дарындылық – адам психикасының өмір бойы жүйелі түрде дамып, басқалармен салыстырғанда адамның бір немесе бірнеше іс –әрекет төңірегінде әдеттен тыс, сирек кездесетін жоғары нәтижелерге жету мүмкіндігі.

Дарынды бала дегеніміз:

Өз қатарынан әлде қайда дамыған, ерекше зейіні бар, белгілі бір іс –әрекет бойынша асқан қабілеттілік танытып, жоғары жетістіктерімен дараланатын бала.

арындылықтың бірден – бір белгісі:

Дарынды баланың күнделікті өмірінде болып жатқан түрлі іс әрекеттің ерекшелігін педагогикалық бақылау әдісін қолдану арқылы анықталады.

Дарындылық тағылымы – даналықтың, ғұламалықтың, адамгершіліктің белгісі болып табылады.

Дарынды баланы айқындау мен дамытудың тиімді жолдары.

- Бақылау әдісі
- Арнайы бағдарламалар
- Педагогтің және ата - ананың эсперттік бағалануы
- Психо - диагностикалық тренингтер
- Олимпиада, конференция, фестивальдер, түрлі байқаулар

Дарындылық туралы екі түрлі көзқарас қалыптасқан:

1. Балалардың барлығы дарынды болады.
2. Дарынды балалар сирек кездеседі.

Дарынды баланың мінез - құлқындағы ерекшеліктер:

• Іс - әрекетінің өзіндік стратегиялық ерекшеліктері бар тәрбиеленуші. Кез - келген іс - әрекетті өз бетінше орындауы, қиын істен жеңілді, жеңілден – қиынды көру ерекшелігімен дараланады.

Дарынды баланы анықтау сауалнамасы

1. Тәртіпті
2. Үлгерімі әртүрлі
3. Жинақы
4. Тәртібі «түсініксіз»
5. Ұқышты
6. Ситуацияға байланысты көпшілікте немесебасшымен келіспей қалады.
7. Үнемі жақсы оқиды.
8. Сабақ үстінде қолайсыз сұрақтар қояды.
9. Сабақтан себепсіз қалмайды.
10. Жаңа бастаманы қолдайды.
11. Ортамен тез тіл табыса алмайды.
12. Өзіне ұнайтын істі құлшынып орындайды.
13. Қабылдауы өте тез.
14. Әзілқой, ашуланшақ
15. Өз ойын анық жеткізеді.
16. Өте әділетті.

Қосымша білім беру ұйымдарында балалардың дарындылығы мен даму деңгейін анықтайтын айрықша білім беру технологиясы жинақталған. Дарынды балалардың өз ерекшеліктерін ескеретін жаңа бағдарламалар қалыптасқан: — жеделдетіп дамыту бағдарламасы — баланың дүние тануға ұмтылысы мектептің білім беру деңгейінен артып кеткен жағдайда жеке пәндерге, құбылысқа деген қызығуын, іс-әрекеттің мазмұны мен әдістерін тез игеруін қамтамасыз етеді; -тәжірибе мен білімнің әр саласының мазмұнымен толықтырылған интегративтік (байытылған) бағдарлама.

Бағдарлама бірдей жастағы және әртүрлі жастағы балалардың біріккен ұйымдарында іске асырылады. Бұл жерде білім берудің үш сатылы жүйесі тиімдірек болып саналады.

1. Үйірме жұмысы.
2. Қосымша білім беру және ғылымды тереңдете оқыту.
3. Тәжірибелік және ғылыми зерттеу жұмысы.

Мектептен тыс білім беру орындарының ұжымдары өздерінің ережесіне сәйкес өз

іс-әрекеттері негізінде өздігінен бағдарлама жасайды. Бағдарламада тәрбиеленушілердің мүддесі, қабілеті, отбасының, білім беру ұйымдарының қажеттілігі ескеріледі.

Қосымша білім беру ұйымы тәрбие, білім, оқу біліктілігін қалыптастыруды ғана көздемейді. Тәрбиеленушілерді ұжымдық өмірге баулып, қарым-қатынас мәдениетін үйретеді. Әр бала - дара тұлға. Бала тәрбиесінде жаман қылықтар көрсетуден аулақ болып, балаға өнеге бола алсақ, жан-жақты дамыған, шығармашылық қызығуы бар ұрпақ тәрбиелей аламыз.

Қорыта келе, педагогтер тәрбиеленушілердің жеке-дара қабілеттерін дамытуды көздей отырып, соған қарай олардың бейімін, қызығушылығын дамытуды мақсат етсе, әрбір жеке тұлға дүниетанымының қалыптасуын, адамгершілік қасиеттерінің, еңбекке деген сүйіспеншілігінің артуына, жан-жақты жарасымды дамуына жағдай жасайды. Педагогтің ең үлкен міндеті бала жүрегіне жол таба отырып жұмыс істеу, балалармен үнемі түрлі бағыттарда жұмыстар жүргізе отырып, ізденуге мүмкіндік беру керек.

«ПРОБЛЕМА ВРЕМЕНИ НА УРОКЕ СПЕЦИАЛЬНОСТИ В КЛАССЕ БАЯНА»

КГУ «Дворец школьников отдела образования г. Тараза УО акимата Жамбылской области», Жолдыбаева Жанагүл Тулимисовна
педагога дополнительного образования по классу баян.
Педагог-исследователь

Введение

Данная методическая разработка представляет собой материал для выявления актуальных проблем у педагогов на уроках с учениками. По моему личному опыту происходит потеря времени на уроке и не весь план работы выполняется, как этого хочется. Материал предназначен для педагогов дополнительного образования и педагогов детских музыкальных школ. В ходе статьи раскрывается вопрос о том, какие главные причины потери времени на уроке и их эффективное устранение. Предложить варианты равномерного распределения времени, проанализировав все аспекты урока.

Бұл әдістемелік әзірлеме мұғалімдердің оқушылармен сабақта өзекте мәселелерін анықтауға арналған материал болып табылады. Менің жеке тәжірибиеде сабақта уақыт босқа кетеді және барлық жұмыс жоспары орындалмайды. Материал қосымша білім беру мұғалімдеріне және балалар музыка мектептерінің мұғалімдеріне арналған. Мақалада сабақта уақытты ысырап етудің негізгі себептері қандай және оларды тиімді жою мәселесі ашылады. Сабақтың барлық аспектілерін талдай отырып, уақытты бір келкі бөлу нұсқаларын ұсыныңыз.

Урок – это зеркало общей и педагогической культуры учителя, мерило его интеллектуального богатства, показатель его кругозора, эрудиции. «Чтобы дать ученикам искорку знаний, учителю надо впитать целое море света». Автор этих замечательных слов известный советский педагог Василий Сухомлинский

Главное в школе – его величество «урок». Качество которого бывает различным: высокое или увы, низкое.

Великий русский писатель Л. Толстой очень верно сказал: «для того, чтобы ученик учился хорошо, надо чтобы он учился охотно!»

По наблюдениям на уроках, имеются педагогические недочеты, от которых нужны избавиться в дальнейшем.

Цели: оказать методическую помощь коллегам, тем самым повысить качество обучение на уроках специальности.

Задачи:

1. Проанализировать, почему часто педагогу не хватает времени на уроке. Куда и на что уходит драгоценные минуты.

2. Поделится наблюдениями, практическими наработками на основе личного опыта работы и дать полезные советы.

Планирование урока

Общеизвестно, что любой урок должен быть спланирован. Учитель помнит что было на прошлом уроке, проанализировал плюсы и минусы, составил краткий план предстоящего урока и обдумал сам ход. На выполнение цели урока оказывают влияние многие факторы: уровень подготовленности ученика к занятию, его психо-физическое состояние, особенности здоровья, эмоциональное состояние на момент урока. На уроке необходимо постоянно отслеживать время. А для этого очень важно иметь в классе часы. В работе на уроке должно быть не одно произведение, а 3-4 в разной степени готовности. Кроме этого, необходимо наметить задание по работе над гаммами, репертуаром по повторению, чтением с листа, подбором по слуху, упражнениями и другими формами работы.

Задача педагога не втиснуть всё в один урок, а умело дозировать и распределять между различными уроками. Планирование урока учителем делает сам урок целеустремлённым, собранным и результативным. Первая причина потери времени на уроке может быть неудачно составленный план либо отсутствие плана проведения урока.

Выбор репертуара

Удача выбранный репертуар – это половина успеха в обучении. Репертуар для ученика должен быть разнообразный, полезный и приятный. Работа по составлению индивидуальных программ очень объёмная, чрезвычайно затратная по времени и ответственная. За год в активе ученика 14-18 произведений должно быть, а по факту он выучивает 4-6 произведений. Очень важно обновление программы, так как пропадает у ученика интерес, веру в свои силы, падает мотивация к обучению.

Этапы подбора программы:

1. Проигрывание и отбор репертуара. Педагог записывает для себя в тетрадь с отметками.

2. Проверка внутреннего баланса всей программы: какие виды техники будут осваиваться, есть ли виртуозная пьеса, кантилена, полифония, крупная форма, оригинальная музыка, популярная мелодия, пьеса для экзамена, пьеса для концертов и конкурсов. Составляем полный список произведений, пронумеровав их.

3. Распечатка нот и перечня произведения в двух экземплярах. (для педагога и ученика).

Удачно подобранный репертуар способствует успешному продвижению ученика, а не удачный подбор с ошибками либо полное отсутствие его ведёт к очень нежелательным последствиям.

Вторая причина потери времени на уроке: несерьёзное, а иногда безответственное отношение к выбору индивидуальных программ.

Педагогический показ

Подобрав программу, педагогу необходимо освоит её. Это значит, самому педагогу уметь её исполнять на достойном качественном уровне. Не пропустив музыку через свои пальцы, мышцы, педагог лишь поверхностно знает текст, а значить не ощущает всех трудностей, с которыми столкнётся ученик.

Причина третья: неиграющий, «немой», а точнее многоговорящий педагог в музыке. Нужно просто выделить время для самоподготовки и проработки учебного репертуара. На уроке должны быть задействованы два инструмента, для ученика и педагога.

Роль речевого общения на уроках специальности

Работа педагога – это в основном, речевая работа. Надо помнить это не монолог педагога. Его речи не принесут желаемой пользы, если ответом будет молчание ребенка. Необходимо разговаривать ученика, находиться с ним в диалоге. Злейший враг на уроке – это многословие педагога. Девиз педагога: минимум слов, максимум смысла. Краткость – сестра таланта. Кто ясно мыслит, тот ясно излагает.

Часто встречающаяся ошибка в работе – это прерывание ученика при первом проигрывании, за исключением начальный этап разбора. Надо быть педагогу терпеливее, а лучше воспитать привычку: при первом проигрывании слушать игру от начала и до

конца.

Четвертая причина: в распределении времени на уроке, неправильное речевое общение. Педагог излишне говорлив, объяснения размытые, в речи обилие повторов.

Начальный период обучения

Первый этап обучения является решающим для всей дальнейшей судьбы музыканта.

Каждый урок нужно проводить насыщенно.

В XXI веке не нужно тратить время на записи нот, правил и примеров, а попросту работать по учебнику и ксерокопировать материал ученику. Можно составить личное авторское учебно-методическое пособие для первого года обучения.

Пятая причина: низкая насыщенность занятия, использование однообразных форм работы и не спешность педагога.

Ведение дневника

Дневник ученика - это документ, где в краткой форме отображена основная направленность работы педагога. Для ученика дневник – это руководство к действию. Для родителей – обратная связь с педагогом. Для экономии времени, лучше записывать домашнее задание по ходу урока. Для педагога это не просто. Приходится работать в режиме многозадачности, а именно слушать и параллельно записывать.

Шестая причина: непродуманная организация процесса ведения дневника.

Процесс разбора произведений

Новое произведение ученик должен самостоятельно разобрать дома. Но с учениками младших классов и со слабыми учениками разбор лучше осуществлять на уроке. Многие ошибки легче предупредить, чем искоренять. Потеря времени на уроке происходит также из-за переучивания аппликатуры. Этот процесс по времени очень изнурительный, затратный и нежелательный. Аппликатура обязательно должна быть обозначена педагогом. Слишком завышенный материал, преждевременное соединение партий обеих рук, разбор учеником в быстром темпе или раньше времени ученик получает задания выучить наизусть – всё это приводит к ошибкам в аппликатуре. А также, в домашней работе ученик бывает невнимательный и не всегда регулярно занимается.

Чтобы ученики не забывали как играть на инструменте и как называются ноты, нужно обязательно давать задания на летние каникулы. Это должно быть облегчённый репертуар на 1-2 класса ниже по степени сложности. Это легкие пьесы, этюды и репертуар по повторению. Нужно помочь с разбором в конце мая месяца.

Цель летнего задания – сохранить исполнительскую форму ученика и не разулившись играть, легко войти в рабочий ритм в сентябре месяце.

Заключение

Каждый педагог - это дипломированный специалист, которому можно доверять. Но продуктивность его работы будет зависеть во многом от того, насколько он заинтересован в своей профессии. Как сумеет решить множество организационных вопросов, касающихся его педагогической деятельности. Педагогу не желательно ошибаться в своей работе. Он должен помнить, что формирует внутренний мир ребёнка и закладывает основы культуры.

Основоположник научной педагогики К.Ушинский писал: «В воспитании всё должно основываться на личности воспитателя, потому что воспитательная сила изливается только из живого источника человеческой личности. Никакие уставы и программы, никакой искусственный организм, как бы хитро он ни был продуман, не сможет заменить личность в деле воспитания»

А ещё, ученик – это не сосуд, который нужно наполнить, а факел который нужно зажечь.

Уважаемые педагоги – коллеги, пусть ваш факел горит ярко-ярко! Пусть каждому ученику вашего класса будет тепло и комфортно рядом с вами. Пусть у вас будут желание и силы поддерживать этот огонь!

Список использованной литературы:

1. А. Онегин «Школа игры на баяне»
2. Б. Мустафин, З. Смакова «Сырнай үйрену мектебі»
3. Научно-педагогический журнал «Білім-Образования» Национальной академии образования имени И. Алтынсарина №1 (108) 2024 Астана

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ МЕН ӘЛ-АУҚАТЫ

Төлеу Гүлжан Дәрібайқызы, Астана қаласы,
Сырбай Мәуленов атындағы №37 мектеп-лицейінің директоры

Аннотация

Бұл мақалада мектептегі құндылықтарға бағытталған білім беру арқылы мұғалімдердің кәсіби дамуын басқару тәжірибесі көрсетілген. Мақала мектеп басшыларына, орта білім беру ұйымдарының мұғалімдеріне арналған.

В этой статье показан опыт управления повышением профессионального уровня педагогов через использование ценностно-ориентированного обучения в школе. Статья адресована руководителям школ, педагогам среднего образования.

Білім алу қазіргі қоғамдық дамудың негізгі құндылықтарының біріне айналуға. Көбінесе бұл білім берудің өзінің дамуымен және әрбір адамның өміріндегі білімнің маңыздылығымен байланысты.

Тәрбие, өздеріңіз білетіндей, адамды басқа адамдармен әлемде оның болмысының жалпыға ортақ формаларымен таныстыру процесі. Негізінде, бұл адамдардың қоршаған дүниедегі әлеуметтік маңызы бар идеяларды, ұғымдарды, сезім мен мінез-құлық формаларын дәл білім арқылы меңгеретінін білдіреді. Егер бұрын «өмір бойы білім беру» ұғымы жақсы қалыптасқан болса, қазір ол «өмір бойы үздіксіз білім беру» ұғымына айналды [1].

Ал шынында да: қазір мектеп оқушысы немесе университет студенті бітірген білім көлемінен пропорционалды түрде көп болатын дағдылар мен құзыреттіліктерге көбірек назар аударылады.

Мұғалім мәртебесін көтеру, сәйкесінше, мектептің білім беру қызметінің сапасын арттыруды талап етеді. Мектеп балаларды қандай құндылықтарға бағыттайды? Мұғалімдер осы құндылықтарды сақтай ма? Балалар мектепте өзін қаншалықты жақсы сезінеді? Олар өз мектебіне оқуға құштарлықпен барады ма? Мұғалімдер мектепте өзін қаншалықты жақсы сезінеді? Осы және басқа да сұрақтар бүгінгі күні, менің ойымша, әрбір басшыны алаңдатады. Білімге бағытталған білім беруден құндылықтарға бағытталған білім беруге көшкен жағдайда қандай өзгерістерді болжауға болады? Оқушылар мен ұстаздар пікірлес болады, бірін-бірі түсінеді, бірін-бірі қолдайды, мектеп ата-ананың көңілінен шығатын табысты, әл-ауқатты оқу орны мәртебесіне жетеді. Ата-аналар тарапынан түскен арыздар мен шағымдар тоқтатылады. Бұл, әрине, тамаша сурет! Мектептегі осындай тамаша суретті кім қаламайды?! Бәрі де қалайтын шығар. Бұған қалай қол жеткізуге болады? Мектеп қандай принциптерді бірінші орынға қою керек?

Мектептер балаларға қандай құндылықтарды сіңіруі керек? Қазіргі мектеп құндылыққа бағытталған білім бере ме? Біздің мектебіміздің мұғалімдері мен ата-аналары арасында жүргізілген сауалнаманың нәтижесін көрейік. Мұғалімдер мен ата-аналарға сауалнамада осы екі сұрақ қойылған.

1 сұрақ) Заманауи мектепте қандай құндылықтарды бала бойына сіңіру керек деп ойлайсыз?

Мұғалімдердің жауаптары: құрмет (тұлғаға, үлкендерге)-29,9%, әділдік - 19,5%, адамгершілік - 15,7%, жауапкершілік, мейірімділік, ұлттық құндылықтар-13%, отансүйгіштік, патриотизм-11,7%, еңбекқорлық, жалпыадамзаттық құндылықтар-10,4%)

Ата-аналардың жауаптары: құрмет (тұлғаға, үлкендерге)-30,2%, әділдік - 9,0%, адамгершілік - 5,6%, жауапкершілік-10%, мейірімділік-7,7%, ұлттық құндылықтар-7,7%, отансүйгіштік, патриотизм-10%, еңбекқорлық-6,9%, жалпыадамзаттық құндылықтар-10,3%)

Сонымен қатар, ата-аналардың қосып отырған құндылықтары мен қоса балалардың жеке қасиеттерін дамытуға мектептен үміттеніп отыр: білімге деген сүйіспеншілік, құштарлық, дамуға деген ұмтылыс, сенімділік, эмпатия, мақсаттылық, өз құқықтарын

қорғау қабілеті, жанжақтылық, өз-өзіне сену, оқушының жеке өсуі, достық, адалдық, бірігу, коммуникативтілік, қиындықтарды жеңу, өмірге бейімділік, салауатты өмір салты, келешек проффессияларға дайындық, қаржылық сауаттылық – 26,5%.
Ұстаздар мен ата-аналардың ұсынып отырған құндылықтар иерархиясы осындай:

Мұғалімдер	Ата-аналар
құрмет	құрмет
әділдік	білімге деген сүйіспеншілік, құштарлық, дамуға деген ұмтылыс, сенімділік, эмпатия, мақсаттылық, өз құқықтарын қорғау қабілеті, жанжақтылық, өз-өзіне сену, оқушының жеке өсуі, достық, адалдық, бірігу, коммуникативтілік, қиындықтарды жеңу, өмірге бейімділік, салауатты өмір салты, келешек проффессияларға дайындық, қаржылық сауаттылық
адамгершілік	жалпыадамзаттық құндылықтар
жауапкершілік, мейірімділік, ұлттық құндылықтар	жауапкершілік, отансүйгіштік, патриотизм
отансүйгіштік, патриотизм	әділдік
еңбекқорлық, жалпыадамзаттық құндылықтар	мейірімділік, ұлттық құндылықтар
	еңбекқорлық
	адамгершілік

Бұл нәтижелер не көрсетеді? Ата-ананың мектептен күтетіні өте жоғары. Сондықтан мектептің ата-ана үмітін ақтауы біз үшін маңызды. «Мұғалім мен балалардың арасындағы шынайы қарым-қатынас», - деп жазды бір ата-ана.

2 сұрақ) Қалай ойлайсыз, қазіргі мектеп құндылықтарға бағытталған білім береді ме?

Мұғалімдердің жауабы: «иә»-90,9%, «жоқ»-9,1%; ата-аналардың жауабы: «иә»-61,6%, «жоқ»-38,4%.

Менің ойымша, ұстаздар мен ата-аналардың пікірлері бір-бірінен қатты ерекшеленеді деп айтуға болмайды. Мұғалімдер мектепті іштей біледі, ата-ана білмейді. Бірақ бұл нәтиже бізге ойлануға және жұмыс істеуге бағыт берді.

«Ұстаз боду қызмет емес, өмірлік миссия.

Ол үшін ешнәрсе талап етпей, өз жалынын басқа адамдарға бере алатын биік жан бодуы керек», - дейді Ыбырай Алтынсарин.

Ұстазға құрмет көрсету көп халыққа тән. Біліммен кіріктірілген жалпыадамзаттық құндылықтар арқылы білім беру еліміздің қазіргі білім беру жүйесіндегі басты басымдық болып табылады. «Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың 2022-2023 оқу жылындағы ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хатында Құндылыққа негізделген мектеп бойынша мұғалімдерге рухани-адамгершілік элементтерін міндетті білім беру компоненті ретінде білім берудің әр деңгейлеріндегі барлық академиялық пәндер бойынша сабақтардың мазмұнына кіріктіруді ұсынады [2].

Екі жылдық пандемия оқушыларымыздың біршама адами құндылықтарының

төмендеуіне біршама әсер етті. Бұл мәселе біздің мектебімізде де көрініс тапты. Қазіргі ұрпақты тәрбиелеудің қиындықтарын сезіндік.

Бүгінде «Құндылықтарға негізделген білім беру» жобасымен жұмыс жасап жатқанымызға бір жыл болды. Құндылыққа негізделген оқыту курсына 46 мұғалім қатысып, өз біліктіліктерін арттырды. Мектепте Құндылықтар командасы құрылып, барлық ұжымға тарату, балаларды ұжым қызметкерлері, ата-аналар болып бірге тәрбиелеуге көштік. Қандай мектеп болмасын, біздің басты сыншымыз – ата-ана. Олар өздерінің балалары оқып жатқан мектептің ауласынан бастап, сабақ беретін мұғалімдеріне, мектептің барлық жай-күйіне, т.б. сын айтып отырады. Соның ішінде «Мектеп балаларымызға тәрбие беріп жатқан жоқ», «Мектептің мұғалімдерінің оқыту сапасы төмен», «Балаларымыз ештеңе үйреніп жатқан жоқ» деген нақты сындар болатыны сөзсіз. Негізінде мектепте өте ауқымды оқу-тәрбие жұмыстары жүреді, бірақ ол туралы өзіміз ғана білеміз. Біздің кемшілігіміз бұл туралы ата-аналарға жеткізбейтінімізде немесе аз ақпарат беретінімізде. Біз былтырғы оқу жылынан бастап мектептегі әр жұмысымызды, мәселен шараларымызды, олимпиада, ғылыми жоба жетістіктерін, жетістікке жеткен мұғалімдерімізді тек фейсбук, инстаграм, мектеп сайты ғана емес, күнделікті ата-аналар чатына салып, көрсетіп отырдық және бұл бүгінгі күнге дейін жалғасын табуда.

Бұл ата-аналардың көкейіндегі көп сұрақтың жауабын алуына көмектесті, екіншіден, балалары оқып жатқан мектептің жетістіктеріне қуанды, тіпті «біздің мектеп республикадағы ең мықты мектеп», «мұғалімдері ең мықты мұғалімдер» деген кері байланыс алуымызға да себеп болды.

Тағы бір кейс. Қазір біздің ата-аналарымыз мектепке келіп, сынып жетекшінің қызметін атқаруда. Яғни, әр құндылықтар айында нақты бір құндылықты балаларына түсіндіру үшін сынып сағаттарын өздері өткізеді. Мұндай сабақтарды ата-аналар жеке де, топтасып та өткізіп жүр. «Мен бір сынып сағатын өткізу арқылы мұғалімнің қадірін түсіндім, Сіздерге басымды иемін», «Сабақ беріп боламын дегенше үстімдегі жейдем су болды», «Өмірімде бірінші рет өз баламның сыныптастарынан қатты қорықтым» деген ата-ананың пікірі біз үшін құнды болса, ата-ана тарапынан мектепке, мұғалімге деген көзқарастың өзгеруіне әкелді.

Мұндай мысалдар өте көп. Бастысы қазір мұғалім де, оқушы да, ата-ана да бір тілде сөйлеуге үйреніп келеміз. Біз қазір биік белеске шықтық, барлығын керемет өзгерттік деп айта алмаймыз, бірақ мектептегі өзгерістің бар екенін көріп отырмыз.

Бірінші өзгеріс – мектеп оқушыларының күнделікті кітап оқуының жолға қойылуы. Мысалы, 2-сыныптың оқушысы өзінің қыркүйек айынан бастап алты кітап оқығанымен бөлісті, ол үшін мұғалімнен бір қорап шоколад алғанын ерекше мақтанышпен жеткізді. Кабинеттерде «Сынып кітапханалары» ашыла бастады, бұл оқушыларымыздың идеясы. Екінші өзгеріс – мұғалімнің көзқарасы. Мұғалім балаларға «Менің айтқанымды істеме, менің істегенімді істе» деу арқылы өз сабақтарында функционалдық сауаттылықты қолданудың маңыздылығын түсіне бастады. Қай кезде де мұғалімнің кәсіби шеберлігі, педагогикалық әдеп нормаларын сақтауы, оқушы тұлғасына деген құрметі баланы бейжай қалдырмайды. Мектепке осындай мұғалімдер керек.

Үшінші өзгеріс – біз педагогикалық ұжым болып бірге оқуды бастадық. Жасыратыны жоқ, мұғалімдердің бәрі бірдей әдістемелік немесе көркем әдебиетті оқымайды. WhatsApp топтық чаттарын және басқа да әлеуметтік желілерді педагогтерді оқыту үшін пайдалануға болады. Мысалы, өткен оқу жылында «Бірге оқимыз» жобасы аясында мұғалімдерге апта сайын жүйелі түрде оқытудың әдіс-тәсілдерін дұрыс қолдану, жұмыс формалары туралы, зерттеу жұмыстарын жүргізу кезінде мәліметтерді дұрыс жинауға үйреттік. Сонымен қатар мұғалімдердің мотивациясын арттыру мақсатпен «Үздік оқырман педагог» байқауын бастадық. Жыл бойына байқауға қатысушылар Назарбаев Университетінің бірнеше авторларының бірігіп жазған «Білім беру зерттеулеріне кіріспе: теория, әдістер және тәжірибелер» монографиясын оқып, ай сайын монографияның жеке тараулары бойынша сынақтан өтіп, содан кейін мектептегі барлық педагогтер үшін семинар-тренингтер өткізіп отырды. Осылайша, біз мектептің барлық мұғалімдерін оқу-тәрбиелік зерттеулердің әдістемесі бойынша оқытумен қамтып, ұжымды кәсіби деңгейде қарым-қатынас жасауға шақырып отырдық. Жыл аяғында конкурсты қорытындылап, 2 жеңімпаз ұстазымызды Өзбекстан еліне бір апталық оқыту семинарына іссапарға жібердік.

Әр білім ордасының өз кедергілері мен қиындықтары болатыны сөзсіз. Біз мұғалімдердің кәсіби дамуын басқарудағы қадамдарды үйлестіруге жайдан-жай келгеніміз жоқ. Оқушы саны 4500-ден, мұғалім саны 250-ден асатын үлкен үш ауысымды білім ордасында оқу мен оқыту нәтижесіне жетуде өзіндік қиындықтарға тап келдік. «Неден бастаймыз?», «Қалай жасаймыз?», «Бұл бізге не береді?» деген сұрақтардың жауабын алу мақсатында біршама жұмыстар жүргіздік.

«Біз үздіксіз даму үшін оқимыз!» Бұл – біздің мектебіміздің миссиясы. Миссияны бірнеше жыл бұрын мұғалімдер, оқушылар және ата-аналар бірлесе отырып анықтаған болатын. Миссия біздің алдымызға үлкен мақсаттар қойды және жауапкершілік жүктеді деуге болады. Миссия біздің мұғалімдеріміз бен оқушыларымыздың, ата-аналарымыздың үздіксіз дамуы қажеттігін айқындап берді және бұл – үштік одақтың бірге шығарған шешімі болатын.

Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін басқару барысында әр білім беру ұйымы мұғалімдерінің санына, сапалық құрамына, мұғалімдерінің әлеуметтік, психологиялық жағдайына мән беруі қажет. Неге десеңіз, әсіресе, 36-38 оқушыдан құралатын сыныптарда сабақ беру немесе мұғалім тапшылығы бар бастауыш орыс сыныптарында екі ауысым қатарынан сабақ беретін мұғалімдердегі шаршауға мән берместен, қандай да бір жобамен айналысуды талап ету – қандай басшыны да тығырыққа әкелері сөзсіз.

Мұндайда, Сіздің ұсынысыңыз, ең алдымен, педагогтің қызығушылығын оятуы қажет әрі қажетсіз есептерден арылтып, керісінше, мұғалімге мотивация беретіндей болуы керек.

Мектебіміздің миссиясы туралы тағы да қайталағым келеді. «Біз үздіксіз даму үшін оқимыз!» Ата-аналарды тәрбиелеу үшін де мектеп бастамашы болуы керек. Қазір кейбір ата-аналарымыз қалалық деңгейде семинар-тренингтер өткізіп жүр, қалалық, республикалық «Q-talks» семинарларына қатысуда, олар мектепте балаларымен бірге уақыттарын бірге өткізуге тырысып жүр.

Дегенмен біз оқушылар мен олардың ата-аналарынан әрқашан бір саты жоғары тұруы тиіс ұстаздарды дайындауға басты назар аудару керектігін түсінеміз.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2025 жылға дейінгі тұжырымдамасында атап көрсетілгеніндей, «Білім беруді дамытудың жаңа кезеңі үздіксіз білім беруді қамтамасыз етуді және білім мен ғылым саласындағы түбегейлі өзгерістерге әкелетін басталған өзгерістерді логикалық аяқтауды көздейтін болады», бірінші кезекте «өзін және қоршаған әлемді тану қуанышын, шығармашылық қуанышын, қарым-қатынас қуанышын, түсіну қуанышын сезінетін білім алушыны педагогикалық қолдаудың жаңа моделі негізінде тәрбиелеу» адамдарға, қоғамға деген қажеттіліктен туындап отыр. Ал балалар мектепте өздерін жайлы сезінуі үшін біздің міндетіміз – осындай жайлы жағдай жасау, тәрбиелеу, жоғары кәсіби, құзыретті, жақсы өзгерістерге дайын мұғалімдерді қолдау.

Мұғалім – қай уақытта да мектептің жүрегі. Мұғалімнің құзыреттілігі жоғарылаған сайын мектепте «шағым азайып, алғыс көбейе» түсетініне сенімдіміз.

Мақаламды Лоуренс Стенхаустың сөзімен аяқтағым келеді: «Мектеп әлемін түптеп келгенде оның мәнін түсіну арқылы өзгертетін мұғалімдер».

Өз тәжірибемізге қарасақ, шынымен де солай. Ал біздің міндетіміз – мұғалім өзін және мектеп әлемін өзгерткісі келетіндей жағдай жасау.

Пайдаланылған әдебиет:

1. Өмір бойы оқу (үздіксіз білім беру) тұжырымдамасы.
2. «Қазақстан Республикасының орта білім беру ұйымдарында оқу-тәрбие процесін ұйымдастырудың 2022-2023 оқу жылындағы ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хаты.

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ АККОМПАНЕМЕНТА НА 6-СТРУННОЙ ГИТАРЕ С ДЕТЬМИ МЛАДШЕЙ ВОЗРАСТНОЙ ГРУППЫ

КГУ «Дворец школьников отдела образования г. Тараз
управления образования акимата Жамбылской области»
Нем Вадим Вячеславович

Аннотация (Түсіндірме)

В данной статье рассматривается методика и подходы к развитию навыков аккомпанемента на шестиструнной гитаре у детей младшей возрастной группы (8-10 лет). Подчеркивается важность обучения детей аккомпанементу на ранних стадиях обучения. Статья отражает точку зрения педагога дополнительного образования с 30-летним стажем обучения в различных музыкальных школах Жамбылской области и музыкальной студии "Гармония" Дворца школьников города Тараз. Автор считает, что применение данной методики повысит эффективность обучения детей младшей возрастной группы и более полно раскроет их потенциал.

Осы мақалада 8-10 жас аралығындағы балалардың шестиструнды гитара арқылы аккомпанимент қабілеттерін дамытуға арналған әдістер мен тәсілдер талқыланады. Балалардың оқулық бастапқы кезеңдерінде аккомпаниментке білім беру маңыздылығы өңірленеді. Мақала, Жамбыл облысының рұқсатты музыкалық мектептері мен Тараз қаласының бала орта мектебі «Гармония» сарайы Дворец школьников музыкалық студиясында 30 жыл стажы бар қосымша білім беру педагогының кеңесін атрап тұр. Автор, осы әдіс пайдалану арқылы 8-10 жас аралығындағы балалардың оқулық эффективтілігін арттыруын, олардың потенциалын толықтай ашуын сенімдеді.

Ключевые слова: развитие, аккомпанемент, гитара, дети, обучение.

Негізгі сөздер: даму, аккомпанемент, гитара, балалар, оқыту.

Введение

Цель данной статьи - показать важность развития навыков аккомпанемента на шестиструнной гитаре у детей с первых лет обучения.

Основной задачей автор считает ознакомление в доступной форме с методикой обучения аккомпанементу при работе с детьми младшей возрастной категории (8-10 лет).

Согласно теориям Жана Пиаже, дети в возрасте от 8 до 10 лет находятся в стадии конкретных операций, где они начинают понимать и использовать логические операции и решать задачи конкретного характера. [1] Дети в этом возрасте характеризуются быстрым развитием когнитивных и моторных функций. Музыкальное обучение в этом возрасте способствует развитию таких навыков, как память, внимание и воображение. Игра на гитаре способствует развитию моторных навыков, координации, эмоциональной сферы ребёнка.

Автором было замечено, что ребёнок при игре дуэтом с педагогом получает особое удовольствие от процесса музицирования.

Методика Карла Орфа и Золтана Кодая подчёркивает важность активного вовлечения детей в процесс обучения через игру, пение и ритмические упражнения. Эти подходы могут быть адаптированы для обучения аккомпанементу на гитаре, чтобы сделать процесс увлекательным и эффективным для детей младшего возраста

Методология

Выбор инструментов и материалов

Для эффективного обучения аккомпанементу на гитаре с младшими детьми важно выбрать подходящий по размеру инструмент. При необходимости использовать небольшие гитары: 2/4, 3/4.

Необходимо использовать простые и понятные методические материалы, такие как нотные записи известных детских песен, простые ритмические упражнения, и ознакомить ребёнка с простыми аккордами (без баррэ).

Естественно, прежде чем начинать работу надо аккомпанементом, ребёнок должен быть ознакомлен с правильной постановкой рук и основными способами звукоизвлечения на шестиструнной гитаре.

Обучающие методы

1. Игровые методики. Использование игровых элементов, таких как музыкальные игры, конкурсные задания и интерактивные упражнения помогают поддерживать интерес детей к обучению.

2. Пошаговое обучение. Постепенное введение новых элементов, таких как аккорды, ритмы и мелодии, позволяет детям освоить материал поэтапно, без перегрузки информацией.

3. Совместное музицирование. Организация занятий дуэтом и в группе способствует развитию социальных навыков, учит детей слушать и взаимодействовать друг с другом.

[2]

Исследовательская часть

Цель исследования

Цель исследования состояла в оценке влияния совместного музицирования (игра дуэтом) на развитие музыкальных навыков у детей младшей возрастной группы.

Методология исследования

Ввиду того, что практически невозможно проводить исследования с большим количеством детей младшей возрастной группы одновременно, автор проводил исследование в течение 2-х лет в разных ДМШ Жамбылской области и в музыкальной студии “Гармония” Дворца школьников города Тараз. В течение этого периода участвовали 10 детей в возрасте от 8 до 10 лет. Первая пятёрка занималась по методике, включающей регулярные занятия дуэтом с педагогом (дважды в неделю). Занятия включали в себя работу над аккордами, мелодией и ритмическими рисунками. Вторая пятёрка занималась по традиционной методике, без дуэтных занятий.

Результаты исследования

Результаты показали, что дети экспериментальной группы демонстрировали значительное улучшение в развитии гармонического и мелодического слуха, а также ритмической устойчивости. Они лучше справлялись с задачами аккомпанемента в разных музыкальных жанрах и проявляли больше уверенности при игре в оркестре. А в среднем, уровень музыкальных данных у детей из экспериментальной группы был на 25% выше по сравнению с контрольной группой.

Практическое применение

Начальный этап

Начальному этапу предшествует обучение ребёнка первоначальным навыкам игры на гитаре, ознакомление с основами музыкальной грамоты и способами звукоизвлечения, а также формирование правильной посадки и постановки рук. Параллельно с этим дети изучают основные ритмические рисунки и учатся играть со счётом вслух. Потом постепенно дети осваивают простые аккорды (без приёма баррэ), такие как Am, Dm, E, G, C в I позиции.

Средний этап

На среднем этапе дети начинают осваивать более сложные аккорды (с баррэ) и аккордовые последовательности. Особое внимание уделяется развитию чувства ритма и координации движений обеих рук. Рекомендуется проигрывать следующие последовательности [3]:

- Am-Dm-E-Am

- C-F-G-C

- Am-G-F-E.

Заключительный этап

На заключительном этапе дети учатся аккомпанировать простые мелодии, используя изучаемые аккорды и ритмические рисунки. Дети, обладающие вокальными данными, учатся петь под собственный аккомпанемент, что является довольно не простым занятием, так как требует от ребёнка прекрасной ритмики, музыкальной памяти и координации движений в сочетании с пропеванием мелодии. Автор считает, что если

правильно применять вышеуказанную методику и подходить к каждому ребёнку с учётом их индивидуальных особенностей, то она обязательно принесёт положительные результаты, а главное, дети будут получать удовольствие от занятий.

Рекомендации

Интеграция занятий дуэтом

Включение регулярных дуэтных занятий с педагогом в программу обучения может значительно повысить уровень музыкальных навыков у детей младшей возрастной группы.

Оценка результатов

Для оценки прогресса детей рекомендуется проводить регулярные тестирования и организовывать небольшие конкурсы, например, исполнение песни под собственный аккомпанемент.

Адаптация методики

Данная методика может быть адаптирована для работы с разными возрастными группами и уровнями подготовки. Дети, прошедшие обучение по данной методике, как правило, показывают лучшие результаты, более активно участвуют в конкурсах и с лёгкостью вливаются в ансамбль или оркестр.

Заключение

Развитие навыков аккомпанемента на шестиструнной гитаре у детей младшей возрастной группы представляют собой важный и увлекательный процесс. Использование игровых методик, пошагового обучения и совместного музицирования позволяет эффективно обучать детей и способствует их общему развитию. [4] Результаты исследования подтвердили актуальность включения дуэтных занятий в программу обучения для улучшения музыкальных навыков и подготовки детей к участию в ансамблях и оркестрах.

Перечень использованных источников

1. Жан Пиаже «Психология интеллекта».
2. Карл Орф «Орф-Шульверк. Музыка для детей».
3. Владимир Манилов «Учись аккомпанировать на гитаре».
4. Золтан Кодай «Концепция Кодая».

РАЗВИТИЕ ДЫХАТЕЛЬНОЙ ОПОРЫ – ВАЖНЕЙШИЙ ФАКТОР В РАЗВИТИИ ВОКАЛИСТА

**Перепелица Наталья Александровна. КГУ «Дворец школьников
отдела образования города Тараза отдела образования акимата
Жамбылской области»**

Аннотация

Данная статья посвящается исследованию постановки певческого дыхания у детей. Особое внимание было обращено автором работе органов, участвующих в певческом дыхании и преодолению трудностей, возникающих в процессе обучения детей. В публикации приведено обобщение методики формирования и постановки певческого дыхания для обучающихся от 7 и старше лет.

Ключевые слова

Дыхание, опора, звукообразование, дыхательные упражнения, вокал.

Введение

Любые занятия с вокалистами начинаются с постановки дыхания. Это фундаментальный навык, на котором строится последующая работа по звукообразованию и звукоизвлечению. Исследование данной темы основывалось на изучении целесообразности использования на занятиях специальных комплексов упражнений на дыхание, их влияние

на укрепление и развитие певческой опоры.

Цель: обобщение методики формирования и постановки певческого дыхания для обучающихся от 7 и старше лет.

Задачи:

- постановка и развитие вокально-технических и художественно-исполнительских данных воспитанников;
- развитие певческой опоры - как основного элемента качественного звучания
- воспитание сценической культуры, навыков самоорганизации, концентрации внимания и певческого самоконтроля.

Методология

Любые занятия с вокалистами начинаются с постановки дыхания. Это фундаментальный навык, на котором строится последующая работа по звукообразованию и звукоизвлечению. Хочу привлечь ваше внимание к дыхательным гимнастикам, к упражнениям, которые сама использую на своих занятиях. Для всех это отличный тренинг-так как упражнения носят общеукрепляющий характер для дыхательной и сердечно-сосудистой системы.

Анализ результатов исследования влияния упражнений на дыхание показывает благотворное влияние на укрепление комплекса мышц, отвечающих за певческое дыхание, что в свою очередь, способствует появления необходимых вокальных качеств, таких как - звонкость, округлость, полетность звука с богатыми красивыми тембральными красками. Исследовательская часть

Певческое дыхание тренируется медленно и систематически. Нужно внимательно следить, чтобы при активной работе мышцы, оставались напряженными, но не зажатыми. Мышцы груди, плеч не должны подниматься во время вдоха, должны оставаться расслабленными. Нельзя не заметить, что все упражнения на дыхание очень полезны, как для формирования правильного дыхания, так и для разогрева голосового аппарата, так как они создают правильную установку мышц, и вырабатывают физическую упругость и выносливость.

Мышцы диафрагмы, в отличии от других мышц, сложно обнаружить. Нужно показать ребенку, где она находится в организме человека.

Лучший способ определить где находится диафрагма – это выполнить простое упражнение:

1. Лечь на пол;
2. На живот положить 2-3 книги и постараться сделать медленный вдох;
3. Если книги поднимаются вверх- ты правильно вдыхаешь.
4. Выдохнуть – книги должны опуститься на место.

Практическое применение

Упражнения на хорошую тренировку для диафрагмы.

1. Делаем вдох носом и достаточно активно выдыхаем через букву «с» - непрерывно.
2. Делаем вдох носом и выдыхаем через букву «с» - короткими, пунктирными выдохами. Необходимо стараться, чтобы между выдохами была полная тишина.

Эти же упражнения можно делать с использованием буквы «ш».

Использование дыхательной системы Стрельниковой, которая уже на протяжении более 100 лет с успехом используется вокалистами для укрепления мышц, помогает формированию правильной певческой опоры. способствует восстановлению голоса.

Занятия по системе требует соблюдения основных правил:

- Вдох через нос- короткий и резкий. Как хлопок. Выполняется с закрытым ртом, но губы должны сомкнуться произвольно.
- Выдох - свободный (происходит как бы сам собой). Выполняется через рот.
- На вдохе нельзя поднимать плечи, вдох «в живот».

Если вы начинаете осваивать упражнения дыхательной гимнастики - сделайте 8 вдохов – отдохните 15-30 секунд. Затем еще 8 – и снова отдых. Так делаем 4 подхода. Далее переходите ко второму упражнению и следующим. Если вы почувствовали головокружение, это нормально. Остановитесь, пока головокружение не пройдет, и

попробуйте снова.

Упражнение «Ладони». Встаньте прямо, спина прямая, ноги на ширине плеч. Руки нужно согнуть в локтях, локти опустить вниз, а раскрытые ладони развернуть вперед. На вдохе резко сожмите ладони в кулак, а выдохе – медленно раскройте.

«Обними плечи». Встаньте прямо, руки держите перед собой, «обнимите» себя за плечи. Вдох. Вернитесь в исходное положение. Выдох.

«Сбросьте груз!» Представьте себе, что на плечах лежит тяжелый мешок, в который можно сложить все дела и проблемы. С каждым движением представляйте себе, что вы избавляетесь от одной из них. Исходное положение - ноги на ширине плеч, руки на поясе. Со вдохом - наклоняем корпус немного вперед, руки с пояса выбрасываем вниз, расслабив их.

«Насос». Движения имитируют движения ручного насоса. Со вдохом - корпус вниз, руки вниз - локти прямые. На выдох - возвращаемся в исходное положение.

«Кошка». Со вдохом - поворот корпуса направо, немного приседая, руки делают хватательные движения, как хватает котенок движущийся предмет. С выдохом - исходное положение. Следующее движение - в другую сторону.

Эти упражнения дают хороший оздоровительный эффект, помимо выработки правильной певческой опоры вокалиста, потому что укрепляются мышцы пресса, создается так называемая у вокалистов «Стальная рубашка».

Рекомендации

Практика показывает, что использование различных дыхательных систем упражнений на занятиях по вокалу вырабатывает и укрепляет у детей певческую опору, способно раскрыть, помимо вокальных данных, внутренние резервы организма. Это происходит потому, что упражнения дыхательной гимнастики активизируют работу внутренних органов и систем, благотворно влияют на концентрацию внимания; она полезна для общего оздоровления организма, особенно при болезнях органов дыхания. Именно поэтому полезно отводить на каждом занятии внимание этому виду деятельности – что обязательно благотворно отразится на улучшении качества звука.

Заключение

Дыхание имеет огромное значение в пении - это источник энергии для возникновения звука. Для того чтобы его развить и укрепить рекомендуются специальные упражнения, которые повторяются до тех пор, пока правильное дыхание не превратится в привычку. Приобретение других вокальных навыков может быть успешным лишь только в том случае, когда певец будет хорошо владеть техникой дыхания.

Список используемой литературы.

1. Елубаева М.А. Новаторские тенденции в вокально-хоровом исполнительстве Казахстана. Казахская Национальная академия искусств им.Т.Жургенова. Қазақ ұлттық қыздар университетінің №1(81), 2020
2. Андрианова Н.З. Особенности методики преподавания эстрадного пения [Текст]: научно-методическая разработка /Н.З. Андрианова - Москва, 2009 - 20с.
3. Дмитриев Л. Б. Основы вокальной методики. М.: Музыка, 2007. 367с
4. Исаева И.О. Эстрадное пение. Экспресс – курс развития вокальных способностей, 2008. – 319 с.
5. Малишова В.П. Практическая школа эстрадного пения. – Архангельск, 2011. – 38 с.
6. Суязова, Г.А. Мир вокального искусства - Волгоград: Изд-во Учитель, 2008. - 138 с.

«ТВОРЧЕСТВО В ДЕЙСТВИИ: ГИД ПО ОРГАНИЗАЦИИ АРТ - ФЕСТИВАЛЕЙ И ПОЛЕЗНОМУ ДОСУГУ ДЕТЕЙ И МОЛОДЕЖИ»

КГУ «Дворец школьников отдела образования г. Тараз УО акимата
Жамбылской области» Педагог дополнительного образования,
педагог - исследователь Полонская Надежда Семёновна

Каждому современному педагогу знакомо, насколько важно правильно организовать свободное время детей и подростков. Представленные методические рекомендации заинтересует не только педагогов-организаторов, но и будет очень полезны творчески работающим учителям, воспитателям, вожатым и заместителям директоров по воспитательной работе в организациях общего и дополнительного образования.

Цель данной статьи: обеспечить полноценное и разностороннее развитие ребенка через организацию качественного досуга.

Задачи данного материала: способствовать развитию социальных навыков и коммуникаций у детей, через коллективные занятия и творческие проекты.

Рассмотрим разработку мероприятий на примере организации и проведения Арт –фестиваля. Проведение детских Арт - фестивалей остается актуальным и важным событием в современном мире по нескольким причинам:

1. Развитие творческих способностей: Детские Арт-фестивали способствуют развитию творческих способностей у детей, побуждая их к самовыражению через различные виды искусства, такие как рисование, музыка, танцы и театр.

2. Поддержка ментального здоровья: Участие в Арт-фестивалях помогает детям выражать свои эмоции, улучшает самооценку и способствует психологическому благополучию.

3. Социализация и общение: Фестивали предоставляют детям возможность общаться со сверстниками, учиться работать в команде, развивать навыки общения и сотрудничества.

4. Образовательный аспект: Фестивали могут быть не только развлекательными, но и образовательными, предоставляя детям возможность изучать искусство, культуру разных стран, историю и другие области через мастер - классы и творческие мероприятия, в том числе интерактивные.

5. Инновации: Внедрение инновационных подходов, такие как использование виртуальной и дополненной реальности, интерактивные инсталляции, мультимедийные шоу и другие технологии, являются отличительной особенностью форм проведения фестивалей. С точки зрения внимания образовательной составляющей, моя методика может быть ориентирована на образовательный аспект. В организации такого типа мероприятий детям предлагаются не только развлечения, но и возможность изучать различные области искусства, через активное сотрудничество с профессиональными художниками и артистами. Всё это создает уникальные и вдохновляющие моменты на фестивале, и помогает детям более глубоко погрузиться в мир искусства. Так же, я предлагаю использовать интерактивные форматы, которые позволят детям не только наблюдать, но и активно участвовать в процессе создания искусства и общаться с другими участниками, что сделает опыт участия более запоминающимся и увлекательным.

С чего начать? Первым, и самым главным пунктом будет выбор темы, постановка целей и задач мероприятия. Такими целями чаще всего являются: развлечение, образование, развитие творческих способностей. Помните, что ключевой целью Арт - фестиваля для детей является - вдохновить их на творчество, развить фантазию и способности. А, так же создать уникальное и интерактивное пространство, где они смогут раскрыть свои творческие способности через использование онлайн платформ.

Определите задачи: привлечение детей к искусству, развитие творческого мышления, создание позитивной атмосферы. Далее необходимо составить и написать положение

фестиваля, так как оно является основным документом, на основании которого участники готовятся к мероприятию. В положении вы прописываете: тему, цели, задачи, требования, предъявляемые к участникам, сроки и место проведения, и другое. Следующим шагом будет оглашение положения всем потенциальным участникам.

Если есть возможность, при оглашении положения разъясните все возникшие вопросы, чтобы избежать недопонимания. Далее – написание сценария фестиваля, с четким описанием творческих зон и локаций, где будут проходить основные действия: творческие мастерские, игры, концертные программы выставки, театральные постановки, а так же интерактивные доски и экраны для демонстрации онлайн мастер –классов и концертов с выбранной интернет платформой. Обязательно нужно учитывать возрастные особенности детей при выборе программы. Во время проведения Арт – фестиваля интересным и выигрышным моментом может быть коллективное рисование большой картины или панно согласно тематике фестиваля, что не только способствует развитию творческих способностей, но и укрепляет чувство командного духа, сотрудничества и взаимопомощи среди участников. Для этого необходимо обеспечить участников заготовкой огромного холста, картона или большой рулон бумаги. Так же, разместите на специально оборудованную площадку для коллективного творчества краски, кисти, маркеры, цветные карандаши и другие необходимые материалы. Разделите большую картину на секции или участки, чтобы каждый ребенок мог внести свой вклад.

Предложите детям рисовать на определенную тему, но при этом дайте им свободу для творчества. Помогайте им взаимодействовать и обмениваться идеями. После завершения работы над картиной или панно проведите небольшую церемонию демонстрации и презентации произведения. Позвольте детям почувствовать гордость за созданное произведение и поддержите их в этом.

Фестиваль завершите показом видеоролика из отрывков проведения мероприятия и работами участников. Соблюдение этих методических рекомендаций поможет вам успешно организовать Арт-фестиваль для детей, который станет ярким и запоминающимся событием для всех участников. А формат Арт-фестиваля с внедрением онлайн платформ позволит детям не только развивать свои способности, но и общаться, учиться и вдохновляться творчеством со всех уголков страны, и даже мира.

Приложение

Сценарий Арт-фестиваля проводимого в рамках празднования
Дня столицы «Астана – город мечты!»

ОТКРЫТИЕ флеш моб «Флаги»

Фанфар ойнайды.

Жүргізушінің шығуы

Жург 1:

Армысыздар құрметті қонақтар, ұстаздар, оқушылар! Бүгін мемлекетіміздің символы, асқақ абыройымыздың айғағы болған Астана - қаласының тулған күні!

Жург 2:

Уважаемые гости праздника! Астана, чей день рождения мы торжественно отмечаем, поистине стала Астана настоящим символом нового, независимого, устремленного в будущее демократического Казахстана!

Жург 1:

Ерке Есіл жағасында бой көтерген ерекше сәулеттік ландшафты бар, бірегей мүсіндік нышандары сап түзеген, жоғары технологиялы болашаққа ұмтылған, мейірлі астанамыз, міне, осындай қала!

Арт-фестивалі мен балалар шығармашылық жұмыстарының көрмесіне қош келдіңіздер!

Жург 2:

Дорогие друзья сегодня на нашем празднике будет много интересного. Так же сегодня приглашенные нами профессиональные художники и артисты проводят онлайн мастер-классы по рисованию, скульптуре, музыке и другим видам искусства через видеоконференции.

Жург 1:

Мы предлагаем детям и родителям зарегистрироваться на специальной онлайн платформе фестиваля, где вам предоставляется доступ к различным творческим локациям и мастер-классам. Все необходимое для творчества вы найдете на специально отведенных зонах с необходимыми материалами.

Жург 2:

А так же принять участие в действующих на территории Дворца школьников мастер классах. Для вас работают наши Арт –зоны:

На Арт - зоне «Мозайка» пройдет мастер-класс по обучению детей делать удивительные поделки из бумаги в технике «оригами».

Арт-зона «Сувенир». Здесь вас ждет мастер-класс по обучению детей делать игрушки из цветной глины своими руками.

Арт-зона «Художественное полотно». На этом мастер-классе все участники праздника будут рисовать и раскрашивать большой художественный коллаж под названием «Астана – глазами детей».

Арт -Зона « Шебер қолдар». Здесь ребята научатся сами создавать картины из лент в технике «кинусайга».

Жург 1:

Тәуелсіздігіміздің айғағындай, елдігіміздің белгісіндей, алтын күндей елтаңбамыз бен көкте қалықтаған қырандай желбіреген көк туымызды көргенде, әуелеп ұшқан әнұранымызды естігенде бойыңды ерекше бір асқақ сезім билері анық. Мұны көру мен сезіну біз үшін - үлкен бақыт!

Жург 2:

За время существования нашего государства его столицей были разные города: Оренбург, Кызыл-Орда, Алматы. В

1997 году президент Казахстана подписал Указ о переносе столицы из Алматы в Акмола. Ведь Астаной наша столица стала не сразу.

Вспомним, какие названия были у Астаны:

- 19 век – крепость Акмола – Акмолинск.
- с 1961 года – Целиноград.
- с 1967 года – Акмола.
- с 1998 года – Астана.

Жург 1:

Астана - Отанымыздың жүрегі, еліміз үшін жаңа дәуірдің жаңа парағын ашқанмен пара-пар болып, егемен ел екенімізді айғақтап тұр. Жастарымызды болашаққа бастайтын бас қаламыз, арман қала болған

Астана - өнер, білім және мәдениеттің, ғылымның ордасына айналуда.

«Ұнайды маған» танец

Жург 1:

Уақыттан оза шапқан бүгінгі Астана - еліміздің ертеңге деген үкілі үміті мен сенімінің көрінісі, арманы мен тілегінің кепілі.

«Бірлігіміз жарасқан» вокальная композиция

Фестиваль завершается показом видеоролика с лучшими работами участников. Все работы детей отображаются на виртуальной выставке, где участники и зрители могут оценить их творчество и оставить свои комментарии.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Красильникова О.А. Обучать и воспитывать творчеством. // Реабилитация творчеством - важнейшая составляющая коррекционно-развивающей работы. СПб, 2020.
2. Никитина М.И. Психолого-педагогическая характеристика детей младшего школьного возраста. // Никитина М.И., Панин Г.Н., Пономарева З.А. Воспитание младших

школьников. СП б, 2019.

3. Современные технологии организации детских праздников. bibliofond.kz
4. Тарабарина Т.Н. Развитие ребенка. Астана: ООО «Академия развития», 2017.
5. Программа воспитания и обучения детей школьного возраста. М., 2022.
6. Электронный журнал «Тәрбиелік іс - шаралар» // Старшие подростки. Старшеклассники. //Средний школьный возраст, <http://mifschools.dm0.ru>

«МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ОРГАНИЗАЦИИ ПРОДУКТИВНОГО ОТДЫХА ДЕТЕЙ ВО ВРЕМЯ ЗАНЯТИЙ И ПЕРЕМЕН: СТРАТЕГИИ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРИЁМОВ И ВРЕМЕНИ ДЛЯ ПОДДЕРЖАНИЯ АКТИВНОСТИ»

КГУ «Дворец школьников отдела образования г. Тараз УО
акимата Жамбылской области»
Педагог дополнительного образования, педагог - исследователь
Раздобудько Игорь Николаевич

Введение

Особое внимание в учреждениях образования на себя обращает “новое пополнение”. Это дети младшего и дети среднего звена, которые зачастую, ещё испытывают потребность в здоровьесберегающем и активном отдыхе между занятиями. Для педагога нередко стоит проблема: как поднять трудоспособность детей, бороться с быстрой утомляемостью или организовать перемену так, чтобы дети не были предоставлены сами себе, не засиживались в социальных сетях, не бегали по коридору, по лестнице, чтобы ничто не угрожало их здоровью? На помощь может придти методические рекомендации, в которых расписаны стратегии эффективного использования приемов и времени в организации данного процесса.

Цель:

Создание условий, способствующих сохранению и укреплению здоровья учащихся младших и средних классов, а также воспитанников внешкольных учреждений во время перерыва занятий и перемен.

Задачи:

Вовлечь детей в процесс кратковременного активного отдыха;
создать банк игр для детей с разным уровнем подвижности;
научить детей организованно проводить свободное время.

Инновации:

Инновация в данных рекомендациях может заключаться в использовании технологий в организации активного отдыха детей во время занятий и перемен. Например, можно разработать мобильное приложение или онлайн платформу, которая будет предлагать детям интерактивные игры, упражнения и задания для проведения активного отдыха. Такие технологии могут быть интегрированы в программу или использоваться как дополнительный ресурс для разнообразия занятий.

Чтобы раскрыть особенности поведения и деятельности ребенка в условиях перемен, проводилось наблюдение за младшими школьниками. Опираясь на результаты наблюдений, были сделаны следующие выводы:

Дети стремятся к игровой деятельности. Игра для них – смысл жизни, они не могут жить без активности, испытывают её дефицит.

Актуальность:

Типичными формами физической активности, с целью оздоровления и профилактики заболеваний являются подвижные перемены, которые направлены на преодоление утомления. Ученые установили, что двигательные нагрузки в виде физминуток на занятиях снимают застойные явления, вызываемые продолжительным сидением за столом, дают отдых мышцам, органам слуха и зрения, восстанавливают эмоционально – положительное состояние. Дети после физминутки становятся более активными, их внимание активизируется, появляется интерес к дальнейшему усвоению знаний.

Планирование:

Заранее составьте план физминуток на каждую перемену. Разнообразие активностей поможет детям не надоедать и сохранять интерес.

Время:

Уделите физминуткам примерно 5-10 минут каждой перемене. Это достаточно времени, чтобы дать ученикам возможность растянуться и активизироваться между уроками.

Разнообразие упражнений:

Включите в план разнообразные упражнения - от простых растяжек и упражнений на растяжку до коротких энергичных игр или танцев. Обратите внимание на возрастные особенности учеников и их физическую подготовку.

Вовлечение всех учеников:

Сделайте физминутки интерактивными и веселыми, чтобы привлечь внимание всех учеников. Игры, в которые могут играть все, или совместные танцевальные упражнения будут отличным выбором.

Поддержка и поощрение:

Поощряйте учеников за участие в физминутках и активное выполнение упражнений. Положительная обратная связь и похвала помогут поддержать интерес к этой активности.

Систематичность:

Проводите физминутки регулярно, чтобы они стали привычным и ожидаемым элементом школьного расписания. Это также поможет сформировать здоровые привычки учеников по активному образу жизни.

Пример руководителя:

Включайтесь сами и привлекайте других взрослых в учебном процессе в выполнение упражнений во время физминуток. Показывайте хороший пример физической активности и заботы о здоровье.

Физическое и эмоциональное благополучие:

Перемены предоставляют ученикам возможность расслабиться и разгрузиться физически, что важно для поддержания их общего здоровья. Это также время для эмоционального отдыха, позволяя снизить уровень стресса и напряжения.

Социализация и взаимодействие:

В периоды перемен дети имеют возможность общаться, обмениваться впечатлениями и укреплять связи с товарищами. Это способствует развитию социальных навыков и формированию дружеских отношений.

Стимуляция умственной активности:

Организация разнообразных активностей во время перемен, таких как чтение, творческие мастер-классы или интеллектуальные игры, может способствовать стимуляции умственной активности учеников. Это помогает поддерживать их интерес к обучению.

Поддержка здорового образа жизни:

Вмешиваясь в организацию полезных активностей, могут стимулировать учеников к здоровому образу жизни. Физические упражнения, игры, или даже короткие физминутки должны быть включены в распорядок перемен каждого педагога.

Создание условий для саморазвития:

Время между занятиями можно использовать для саморазвития и самообучения. Например, организация кружков, клубов или дополнительных занятий может предоставить ученикам возможность раскрыть свой творческий или научный потенциал.

Повышение эффективности учебного процесса:

Регулирование времени между занятиями помогает предотвратить усталость и отвлечение учеников, что в свою очередь способствует повышению эффективности учебного процесса. В целом, организация перемен между уроками является неотъемлемой частью создания обстоятельств, для более успешного обучения и разностороннего развития учеников.

Особое значение приобретает достаточное наличие четких правил. Они упорядочивают взаимодействия играющих, устраняют случаи излишнего возбуждения, благоприятно влияют на проявление положительных эмоций.

Нежелательным вариантом проведения перемен является любой вид умственной деятельности: чтение художественной литературы, игры, требующие умственного напряжения (шашки, шахматы, электронные игры). Но если учитель видит, что небольшая кучка ребят занята другим делом, не надо отрывать их от этого, так как принуждение при отказе детей от игры недопустимо, важны доброжелательность, двигательный и эмоциональный "комфорт", желание детей участвовать в игре.

Наблюдения показали некоторую закономерность:

-после первого урока детям не требуется организация перемены, потому что в это время они еще не успели устать от учебной деятельности;

-к концу занятий дети устают больше всего и им необходимо сбросить физическое утомление, эмоционально "зарядиться"

Выводы:

Таким образом, методические рекомендации по организации продуктивного отдыха детей во время занятий и перемен имеют целью создать благоприятные условия для обучения и развития воспитанников, обеспечивая им необходимый отдых во время учебного процесса.

Приложение

Физминутки во время занятий и игры на переменах.

Минутка – гимнастика «Я – исследователь!»

Гимнастика для мышц шеи включает упражнения, которые можно выполнять сидя за столом. Упражнения выполняют медленно, на каждый слог одно движение:

Как мне нравится учиться (наклоны головы вверх-вниз),

Изучать весь мир вокруг (повороты головы вправо-влево)!

С каждой новой страницей (наклоны головы вправо-влево)

Все понятней стало вдруг (круговые движения головой по одному разу в одну и в другую сторону).

Это простая гимнастика способствует укреплению зрения и мобилизации внимания.

Дети смогут быстро восстановить умственную деятельность.

Игра «Пустое место»

Пустое место – веселая, подвижная игра для школьников, хорошо развивающая реакцию детей и рассчитанная на большое количество игроков.

Описание игры

1. Игроки встают в круг, а водящий остается за кругом

2. Водящий ходит за кругом и дотрагивается до одного из игроков, касаясь плеча или руки – это означает, что он вызывает игрока на соревнование

3. Водящий бежит за кругом в одну сторону, а вызванный в противоположную.

4. Встретившись, они здороваются и продолжают бежать дальше, стараясь наперегонки занять свободное место.

Игра «Земля, вода, огонь, воздух»

Играющие дети становятся в круг, в середине которого стоит ведущий. Он бросает мячик кому-нибудь из играющих, произнося при этом одно из четырех слов: земля, вода, огонь, воздух.

Если ведущий сказал слово «земля», тот, кто поймал мяч, должен быстро назвать какое-нибудь домашнее животное. На слово «вода» играющий отвечает названием рыбы. На слово «воздух» названием птицы. При слове «огонь» все должны несколько раз быстро повернуться кругом, помахивая руками. Затем мяч возвращается ведущему.

Правила игры: ошибающийся выбывает из игры.

Игра «Веселые ладошки»

Веселая игра на внимание и реакцию для большой группы детей. Эта игра хорошо подойдет для проведения на переменах в младших классах.

Описание игры

Игроки встают в круг. Каждый игрок получает порядковый номер.

Все игроки вместе начинают ритмично хлопать: два раза в ладоши, два раза по коленям. При этом один из игроков на хлопки в ладоши говорит свой номер, например - «пять-пять», а на хлопки по коленям – номер любого другого игрока.

Игрок, не успевший назвать свой номер или назвавший номер уже выбывшего участника, выходит из игры.

Побеждают два последних оставшихся игрока.

Список используемой литературы:

1. Игровые технологии в образовании» - М.Ю. Минаева, А-ты., 2016гг.;
2. «Организация физкультурно-оздоровительной работы с детьми и подростками» - Н.Л. Костикова Астана 2019гг.
3. «Организация активных игр и упражнений на учебных переменах» - Г.И. Руденко, М.,2020гг.
4. Электронный журнал «Тәрбиелік іс - шаралар» //Младший школьный возраст, <http://mifschools.dm0.ru>
5. «Методика физического воспитания и активного отдыха детей» - Е.И. Бержанов, А-ты., 2021гг.

«СОЛЬФЕДЖИО САБАҒЫНДА ОҚУШЫНЫҢ МУЗЫКАЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУТЫДЫҢ НЕГІЗГІ ЖОЛДАРЫ»

Маңғыстау облысының білім басқармасының
Ақтау қаласы бойынша білім бөлімінің «Абыл Тарақұлы атындағы
балалар өнер мектебі» жедел басқару құқығындағы МКҚК

Музыкалық теория пәнінің мұғалімі, педагог-зерттеуші
Сагиндикова Ляйла Жайлауовна

Кіріспе

Сольфеджио сабағының бағдарламасына жататын негізгі бөлімдері - теориялық мағлұмат, вокалды дауыс-ырғақ дағдысы, сольфеджиолау және нотамен әндету, өлшем-ырғақ сезімін тәрбиелеу, есту қабілетті талдау, саздық диктант, шығармашылық тәрбие дағдысы. Сольфеджио – музыка мектебінде дәріс алушылардың музыкалық эстетикалық тәрбиесін дамытатын, жалпы музыкалық ой-өрісін кеңейтін, музыкалық мәнерінің қалыптасуын қамтамасыз ететін пән.

Сабақ ұйымдастыруы және жүргізілу жүйесі

Сынып жұмысында топпен және жеке оқыту үйлестіре білу, алдын ала жоспарланған тәсілмен сабақты жүргізе білу, мұғалімнен шеберлікті талап етеді. Әр өтілген сабақ маңызды. Сабақ құрылған жарты жылдық жоспардан басталуы керек. Бағдарлама материалы сабақ санына қарай бөлінеді. Негізінен теориялық материалдың өту мерзімі анықталады. Балалар музыкалық мектебінің жұмыс жоспары (45 минут)

1. 3-4 минут – сабаққа қатысушыларды түгендеу
2. 10 минут – үй жұмысын сұрау
3. 8-10 минут – жаңаны түсіндіру
4. 8-10 минут – диктант
5. 10 минут – парақтан оқу, хормен ән айту
6. 5 минут – үй жұмысын бекіту.

Сабақ жоспарын мұғалім күнтізбелік жоспар бойынша құрады. Мұндай жоспар мұғалімге бір жүйеге түскен сабақты, музыкалық материалды, дұрыс тексеруге мүмкіндік береді. Әрі осылай тәжірибе жинақтауға септігін тигізеді. Үй жұмысы сольфеджио сабағында міндетті. Үй тапсырмасына негізгі талаптар: тапсырма оқушының даму деңгейінен жоғары болмауы тиіс, әсіресе бала әлі өз бетінше жұмыс істей алмайтын кезде. Үй жұмысының саны жаз ерекшелік пен топ құрамына да байланысты. Сондықтан тапсырманы бермес бұрын оны сыныпта бірнеше рет жазып қарау керек. Жазба жұмыстары музыкалық мектептерде – ол көшіру, тасымалдау, құру, шығару. Оқушының үлгерімін түрлі сауалдармен бағалауға болады. 1. Ұпай бойынша бағасыз. Бұндай сауал әр сабақта болуы керек. Бұл өтілгенді бекітуге тиімді. 2. Тақырып бойынша сауал. Бұл материалды меңгеруін түсіндіру. Бағалауға болады, бастысы оқушының мінезі. Сабақта бәрінен бірден сұрауға болмайды. Үш-төрт әуенінен сұрап, қалғанын келесі сабақта сұрау керек. Кейбір мұғалімдер тексеру сауалын жазбаша алады. Бұл аса қолайлы тәсіл емес. 3. Оқушыдан үй жұмысы бойынша сауал алу. Ұжымдық тексеру тәсілдері ұсынылады. Таңдап сұрауға болады, бірақ бағаны бүкіл сыныпқа таңдату керек. Күнде бағалау керек емес, бірақ әр сұралған оқушыны ауызша бағалаған дұрыс. Ұжымдық тексеруде әрбір адам өзі жауабын жазып, өзіне баға қойю керек. 4. Бақылау сауал. Музыкалық мектептерде бұл – тоқсан сайын жүріп отырады. Жиі бақылау сауалын қою керек емес. Сольфеджиода маңызды – жұмыс процесі. Қабілетті оқушының үй жұмысын орындамай ақ бестік алуы кездеседі. Керісінше, сылбыр оқушы қанша дайындалса да, үштен артық баға алмай жатады.

Жұмыс барысында бағасын көтермелеп, еңбегін ескеруде болады. Бұл сылбыр оқушының өз күшіне сенуін тәрбиелік ықпал етеді. Балалар мектебінде оқушының жасын, оның интелектісін, дамуын ескеру керек. Оны асықтырмаған жөн. Жұмыс барысында педагог оның жетіспестігі неде, қай музыкалық есту қабілеті төмен, соны біліп қана қоймай оның себебін де анықтауы тиіс. Тек қана себебін анықтаудан, педагог қатені жөндей алады.

Вокалды дыбыстау жаттығулары

Сольфеджио сабағының ең басты жұмысының бірі – вокалды дыбыстау жаттығулары (гаммаларды әндету, интервалдар, аккордтар, секвенциялар мен әр түрлі мелодиялық айналымдар). Осы аталған жұмыстар баланың есту, қабылдау қабілетінің артуына ықпал етеді. Соның ішінде ладтық құрылым, гармониялық әуенді іштей сезіну және ноталық мәтінді оқи алу мен жазба әуендерді есту арқылы сараптама жасау, оқушының музыкалық қабілетін көркейтіп, кеңейту де басты жұмыс болып саналады. Вокалды дыбыстау жаттығулары, оқушының сольфеджио сабағында алған теориялық және практикалық білімін жетілдіре түседі. Дыбыстау жаттығуларын орындаған кезде мұғалім әуеннің орындалу сапасын қадағалап, дұрыс айтылуына ықпал ету қажет. Оқытудың бастапқы кезінде дыбыстау жаттығуларын хормен немесе топтарға бөлініп айту қажет, ал жеке орындауға соңынан көшкен дұрыс. Дыбыстау жаттығулары бастапқы кезде жай, еркін ырғақта мұғалімнің қол қимылының көмегімен орындалып, уақыт өте келе бұл жаттығулар әр түрлі ырғақта көркемделуі тиіс. Осындай жаттығуларды орындаумен қатар, өтілген интервалдар мен аккордтарды жүйелі түрде әндету жұмыстары жүргізіліп отыру керек. Вокалды дыбыстау жаттығулары көбінесе сабақтың басында орындалады. Бірақ бұған көп уақыт кетірудің қажеті жоқ, себебі бұл басты жұмыстанудың қосымша бір бөлігі болып табылады. Вокалды дыбыстау жаттығуларына музыкалық шығармалардан алынған үзінділер мен мұғалімнің құрастырған музыкалық жаттығулары қызмет ете алады.

Парақтан оқу немесе әндету

Сольфеджио сабағының негізгі құрылымы – парақ бетінен дыбыстап әндету болып табылады. Дыбыстап әндету кезінде, әуеннің дұрыс айтылуы, таза дыбыстау, музыкалық мәтінді сауатты оқу, әндетіп жүргізу, музыкалық құрылымды (лад) сезінуге тәрбиелейді. Мұндай жұмыстану, оқу жылының барысында, барлық жыл бойы жүргізіліп отыру қажет. Сольфеджиода әндету кезінде таза дыбыстар тізбегін, дыбыстардың дұрыс нық дыбысталуына, әуенді жатқа әндетуге, ал кейін таныс емес әуенді айтып үйренуге аса көңіл бөлінуі қажет. Осындай мезетте мұғалім оқушының дирижерлау қабілетін (қол қимылын) дәлдігін, санау үрдісін қадағалап отыруға міндетті. Гармониялық есту мен бірігіп айтуды (ансамбльді) дамыту үшін, әндету кезінде жеңілдетілген екі дауысты жаттығулардан мысал келтіре жұмыстану керек. Екі дауысты әуенді әндету үшін, ең алдымен жеңіл әнді әндету немесе әуеннің негізгі дыбыстарын «унисон» ету арқылы айтқызу. Осы арқылы дыбыстардың бірін-бірі мен қарама-қарсы орындалуы, әрі қарай «канон» айту арқылы, екі дауыста бір әуенді кезектесіп, кей кезде бір мезгілде әндетіп, дыбыстарды өз орнымен әндете тізбектеу керек.

Диктант жазу реті және оның түрлі нұсқалары

Музыкалық диктант жазу процесі «естіп тұрмын – түсінемін – жазамын» тек қана дамыған есту қабілетті, теориялық білімдерден басқа, арнайы дайындық талап етеді. Сольфеджиода бұл негізгі методиканың бірі – музыкалық диктантты қалай жазылуын көрсету керек. Диктант жазудың мақсаты: естігенді көрсетіп үйрену, есте сақтау қабілетті және ішкі есту қабілетті дамыту, сольфеджио сабағында алған білімдерді қорытынды ретінде диктантта қолдану. Сольфеджио сабағында диктант жазу әдісі, ладо-функционалдық есту жүйесін тәрбиелеуден құрылады. Жазу элементтерін меңгермесе, диктант жазу еш нәтиже әкелмейді. Сондықтан диктант жазар алдында, бірінші сыныпта оқушылар ноталарды танып және жазып білу керек. Ноталарды әдемі жазу үшін, сыныпта немесе үйде жаттығуларды көшіруге болады. Мұғалім нота сопақша дөңгелектен, штильден және де сызықтың бойында немесе екі сызықтың арасында тұратынын айтады. Штильдің да жазылуы ережесі бар: үшінші сызыққа дейінгі ноталардың штилі жоғары, ал одан жоғарғы ноталардың штилі төмен жазылады, және де штильдің ұзындығы нота тұрағынан шықпау керек. Жазуды нота тұрағының басынан бастаймыз. Скрипка кілті

жазылуы бірнеше элементтерден тұрады, бірінші элементтен бастап, аяғына дейін қолды үзбей салады. Осы жаттығуды балалар екі, үш сабақта үйренеді. Өлшем жазар кезде, сандарды нота тұрақтан шығармай, бірінің үстінде бірі жазылуы талап етіледі. Жоғарғы саны нота тұрақта үшінші сызыққа дейін, ал төменгі саны оның астына бірінші сызыққа дейін жазылады. Ал такт сызығы, нота тұрақтың үстінен тіке сызық жүргізіліп жазылады. Жазудың соңында екі такт сызығы сызылады. Осының бәрін мұғалім әр сабақта дұрыс жазуын талап етіп тұруы керек. Диктанттың бірнеше түрлері бар: Ырғақты диктант, Әуендік диктант, Көрсетілген диктант, Алдын ала талданған диктант, «Эскизді» диктант, Жаттау қабілетті дамыту диктант, Таныс музыканы жазу немесе «өзіндік диктант».

Ырғақты сезімді қалыптастыру (метроритм)

Музыкалық құрылымдағы дыбысты нақты дыбыстау қандай қажет болса, ырғақты қалыптастыру да оқушының музыкалық қабілетін арттыруда өте қажет нәрселердің бірі. Бірақ одан да жақсы көрсеткішке жету үшін, метроырғақты дамытуда, жатталған не болмаса оқылған шығарманың ырғағын, арнайы ырғақты жаттығуларды таңдап алуда, әу бастан балалардың қозғалыс қабілетін ескере отырып жасағаны дұрыс (жүру, жүгіру, әуенмен қол соғу, ұрмалы аспаптарды соғу, әр түрлі дыбыстарды соғып не секіртіп айту, т.б.). Дәл осындай мысал арқылы, баланың дыбыс ұзақтықтарын түсінуде, алғашқы қадам бола бастайды. Мәселен: төрттік дыбыс адымдау, сегіздік дыбыс жүргізу, жарты дыбыс айналу, бүтін дыбыс отыру, жайылу. Осы секілді ырғақты жаттығулардың тағы бір қатарын ұсынуға болады. Олар: ырғақтың суретін сөздер арқылы буындап бөліп көрсету, таныс әуеннің ырғағын соғу, ырғақтың суретін қолмен соғу, қарындашпен тықылдату жолдары арқылы, берілген әуеннің не шығарманың, кейбір бөліктерінде әр түрлі жануарлардың жүрісін бейнелеу. Осындай жаттығуларды оқушылар мұғаліммен бірге белсене қатынаса отыры жасаса, онда ырғақты қалыптастыру жұмысының нәтижелі болары сөзсіз.

Есту сараптамасы

Оқушының есту қабілетін дамытудағы негізгі жұмыстанудың бірі, әңдетумен қатар, есту сараптамасы бірге жүреді. Басты бағытты ұғыну, ең алдымен қабылдаудан басталады. Соңдықтан оқушыны, әуенді тыңдай білуге үйрету керек. Әуен қабылдау, есту базасын қалыптастырады және көптеген әуендік құбылыстар мен түсініктерді тануға көмектеседі. Ол әуендік жұмыстардың басқада көлемімен өте тығыз байланысты. Есту сараптамасы мен жүйелі түрде жұмыстану, оқушының ішкі есту мүшесін, әуендік есін, ой қабілетін кеңейтеді, оның есту қабілеті өзіне әуендік есті сңіреді. Ол оқушының гармониялық естуінің өсуіне, ерекше бағыт береді. Есту сараптамасымен сольфеджио нәтижесінде, оқушыға шығарманы аспапта сараптап шығаруына, ойнауына іс жүзінде көмектеседі. Есту мен сараптау бір мезгілде екі бағытта жүріп отыру қажет. Бірінші бағыт: музыкалық шығармалармен, олардан алынған үзінділерді сараптау болса, екінші бағыт – әуен тілінің жеке элементтерін сараптау.

Қазіргі кезде сольфеджио барлық музыкалық оқу орындарында оқу жоспарына кіреді. Мазмұны және оқыту әдістеріне байланысты өзгешеліктері болғанымен, музыкалық сауатын жан-жақты дамыту жолында, сольфеджио – негізгі мақсаты болып қала бермек. Музыкалық мектептердің мақсаты – баланың музыкалық қабілетін жан-жақты, әрі үйлесімді дамуын қамтамасыз ету. Мектептің оқу жоспары, осы мақсатты арнайы және теориялық пәндерді бір-бірімен тұтас жүзеге асырылуы тиіс. Бұл музыкалық сауатты дамытуда дағдылардың қалыптасуымен репертуарды пайдалану деген сөз.

Қолданылған әдебиеттер

1. А.Л. Островский «Методика теорий музыки и сольфеджио».
2. Е.В. Давыдова «Методика преподавания сольфеджио».
3. Вахромеев В.А. «Методика преподавания сольфеджио».
4. Л. Фокина «Методика преподавания музыкального диктанта» - изд. Музыка, М., 1969 г.
5. Г. Фридкин «Музыкальные диктанты» - изд. Музыка, М., 1965 г. Л. Фокина «Методическое пособие по музыкальному диктанту» Москва 1957 г.

«ОТЧЕТНЫЙ КОНЦЕРТ КАК ФОРМА ПОДВЕДЕНИЯ ИТОГОВ УЧЕБНОГО ГОДА ДЕТСКИХ ТВОРЧЕСКИХ КОЛЛЕКТИВОВ ДВОРЦА ШКОЛЬНИКОВ»

Яворская Майя Сергеевна
Педагог дополнительного образования организационно - массового
отдела Дворца школьников, педагог – исследователь

Введение

Дворец школьников – это второй дом для наших воспитанников, здесь они реализуют свои возможности и потребности, здесь дети и подростки учатся выражать свое мнение, открывают в себе таланты, совершенствуют свои умения в разных сферах творчества. И, конечно же, стремятся показать себя и получить заслуженную оценку.

Отчётный концерт, как и любой другой, – серьёзное испытание для юных музыкантов, танцоров, вокалистов, которое закаляет их волю, приучает владеть собой. Осваивая новые формы и методы обучения детей музыке, хореографии, вокалу повышая свой уровень исполнительского мастерства, находясь в постоянном творческом поиске, педагоги нашего Дворца школьников добиваются очень больших успехов в своей педагогической деятельности. Каждому ребёнку даётся возможность пережить моменты успеха, удачи, веры в собственные силы и способности.

В данной статье мы рассмотрим отчетный концерт как форму подведения итогов учебного года на примере отчетного концерта воспитанников Дворца школьников «Экзотическое путешествие»

Актуальность данного материала обусловлена тем, что использование его педагогами будет способствовать пробуждению их новых творческих идей, фантазий и вдохновит на новые замыслы, интересные идеи и креативные предложения.

Сценарий отчетного концерта воспитанников Дворца школьников «Экзотическое путешествие».

Цель концерта – показать результаты и творческие достижения, которых достигли воспитанники хореографического ансамбля «Жас Даурен», музыкальной студии «Гармония», студии эстрадного вокала «Камертон» в течение учебного года.

Занавес открывается

На экране видео заставка передачи «Орел или решка»

Выход ведущих

Ведущий 1: Саламатсыңдар ма, достар! Біз сендерді көргенімізге қуаныштымыз. Бүгін сендерге жақсы көңіл- күй сыйлаймыз.

Ведущий 2: Здравствуйте, дорогие друзья! Наверняка, каждый из вас, хоть однажды, мысленно отправлялся в путешествие вместе с ведущими телепередачи «Орел и решка». Сегодня у вас, всех присутствующих в этом зале есть шанс стать участниками этой замечательной передачи.

Ведущий 1: Біз сіздерді Мектептен тыс жұмыс және балалар шығармашылық орталығының тәрбиеленушілерімен бірге бүкіл жер шарын саяхаттауға шақырамыз.

Ведущий 2: Путешествовать мы с вами будем вот на этом замечательном воздушном шаре! (На экране картинка воздушного шара).

Ведущий 1: Қандай керемет! Мен мұндай әуе шарымен ешқашан ұшып көрмеппін.

Ведущий 2: Вот увидишь, тебе понравится! А решение о том, куда именно мы отправимся, будет приниматься – подбрасыванием, вот этой монеты. Первый рейс я предлагаю сделать в Африку!!

Ведущий 1: Мүмкін, Латын Америкасына ұшармыз?!

Ведущий 2 : Давай подкинем монету! Если орел, то мы летим в Африку, а если решка в Латинскую Америку!

Ведущий 1: Келістік!

Подкидывают монетку Орел! Біз Африкаға ұшамыз!

На экране видео - заставка передачи «Орел или решка» Африка

Танец «Африка»

Ведущий 2: Фантастическая страна, самый жаркий континент.

Ведущий 1: Иә, бұл нағыз тропикалық жұмақ екен. Ал, енді достар, біз Латын Америкасына ұшамыз!

Подкидывает монету

Танец «Мексика»

Танец «Самба»

Кубинская ча-ча-ча

Ведущий 2: Какая страна у нас на очереди?

Ведущий 1: Маған Латын Америкасы қатты ұнайды. Қарсы болмасаң осында біраз қалсақ қалай болады? Сен қарсы болмайсың ғой солай ма?

Ведущий 2: Конечно, же не против! Я только- за!

«Кубинский танец» исполняет ансамбль скрипачей

Румба исполняет ансамбль скрипачей

Танец «Танго»

Ведущий 2: Знойные прерии с кактусами, живописные каньоны и леса, культура древних цивилизаций, зажигательные танцы – все это мы увидели в Латинской Америке.

Ну, а сейчас мы с вами направляемся к известному во всем мире острову ЯМАЙКА.

Ведущий 1: На Ямайку? Это так увлекательно и смело. Тёплое Карибское море и его знаменитые пираты!

На экране видео - заставка передачи «Орел или решка» Ямайка

Занавес закрывается

Песня «Jamaica»

Интерактивная игра с залом

Ведущий 2: Гульмира, а где бы ты еще хотела побывать?

Ведущий 1: Мен Францияда ешқашан болған емеспін.

Ведущий 2: Да, Францию любят все путешественники, а особенно девчонки!

Франция - это, прежде всего, блистательный Париж - город романтиков и модниц, герой исторических романов, город королей и король городов ...

Ведущий 1: Шешілді. Біз Францияға қарай жол тартамыз!

На экране видео - заставка передачи «Орел или решка» Ямайка

«Луна над Парижем» исполняет ансамбль синтезаторов

«Караван» исполняет ансамбль синтезаторов

Ведущий 1: Как я люблю путешествовать. У меня такое замечательное настроение.

Ведущий 2: А как ты думаешь, а оно может передаваться?

Ведущий 1: По воздуху еще как передается! Когда я вижу улыбающегося человека, мне так хочется улыбнуться ему в ответ.

Ведущий 2: И мне тоже, ты права и правда передается.

Ведущий 1: Но раз ты со мной согласен, предлагаю тебе улыбнуться и зарядить всех наших гостей хорошим настроением и позитивом! А следующая наша исполнительница нам в этом поможет!

Песня «Smile»

Занавес открывается

Ведущий 2: Гульмира, нас ждет еще один чудесный маршрут, который выбрал в себя все красивейшие места такой удивительной и экзотической страны, как Испания.

Ведущий 1: Испания, менің көптен бергі арманым!

Подкидывают монету

Ведущий 2: Испания поражает путешественников своей красотой и своими контрастами. Испания — это огонь и лед, переборы гитары и шелканье кастаньет, это безумства фиесты и храбрость корриды.

Ведущий1: Испания — это покой сиесты и вечный запах жасмина.

Испанский танец

Танец «Пасадобль»

Ведущий 1: Ник, Азияны естігенде көз алдыңа не елестейді?

Ведущий 2: Азия всегда удивляла мир. Кажется, от одного только названия веет древностью, величием и ароматами лотоса. А еще это огромные мегаполисы, узкие шумные улицы и рикши.

Ведущий: Да, Азия — это другой мир. Манящая и загадочная.

Мы летим в Азию.

Китайский танец «Шаолинь»

Корейский танец

Ведущий 2: Снова наш воздушный шар зовёт в путешествие!

Подбрасывают монету

Ведущий 1: Келесі кезекте ғажап Италия.

Ведущий 2: Италия - это сказочные венецианские карнавалы, вечный город Рим, Пизанская башня, Неаполь, Флоренция. Верона, где жили Ромео и Джульетта

Ведущий 1: Верона, где жили Ромео и Джульетта.

Танец «Тарантелла»

Песня «Италия»

Ведущий 1 : Италия- очень удивительная страна !

Ведущий 2: Ну, что? Куда теперь отправимся?

Ведущий 1: Мүмкін қонақжай Грецияға?

Ведущий 2: Давай. (Подкидывают монету)

Ведущий 1: Ежелгі Грекия Балқан түбегінің оңтүстік бөлігінде орналасқан. Онда жүзім мен зәйтүн ағаштары жақсы өседі. Грек мифтері түрлі ғажайып құбылыстарды, батырлардың қаһармандық ерліктері мен бастан кешкен оқиғаларын баяндайды. Ежелгі мифтерді жыршы ақындар ұрпақтан ұрпаққа жеткізіп отырған. Балқан түбегін айнала теңіздер қоршап жатыр.

Танец «Греция»

Подбрасывают монету

Ведущий 1: Біздің келесі аялдамамыз- Америка Құрама Штаты. Наша следующая остановка – Соединенные Штаты Америки.

Ведущий 2: Достопримечательности Соединенных Штатов Америки — это Статуя и небоскребы, Фабрика Грез, Белый дом. Это танцы в стиле кантри, брейк данс и хип-хоп.

Ведущий 1: Америкаға қош келдік! Добро пожаловать в Америку!

Танец Кантри

Танец «Башмачки»

Брейк «Шаги стиля»

Песня «We Are the World»

Ведущий 1: Саяхатымызды әрі қарай жалғастырамыз. Продолжаем наше путешествие!

Подбрасывают монету

Ведущий 2: Индия - эта страна полна загадок и таинств. Это древние цивилизации величественный Тадж Махал, непокоримые Гималаи.

Ведущий 1: Мұнда қасиетті Ганг өзені мен өте үлкен пілдер!

Индийский танец

Ведущий 1: Міне, біздің саяхатымызда аяқталды.

Ведущий 2: Наше путешествие было не просто увлекательным, но еще очень веселым, запоминающимся и полезным.

Ведущий 1: Иә, маған да бұл саяхат сондай тамаша әсер қалдырды.

Ведущий 2: А у меня в душе просто Карнавал! Мы не говорим вам до свидания, мы говорим – до НОВЫХ ВСТРЕЧ!

Финал. Танец «Карнавал» выход всех участников концерта

Заключение.

Процесс подготовки к отчетному концерту и сам концерт на протяжении всего своего пути от первых репетиций и до окончания концерта приводит к получению

следующих результатов:

1. Формирование дружного целеустремленного коллектива – настоящий детский коллектив рождается в процессе совместного труда, появления у отдельных его участников общих интересов.

2. Преемственность и развитие чувства коллективизма – каждый ребенок должен знать, что он может в любую минуту заменить товарища, чтобы каждый член коллектива привык поступаться своим личным «я» для общего дела. Вместе с тем младшие обязательно должны тянуться за старшими, стремиться, скорее, достичь уровня их мастерства, а старшие – помогать в этом младшим.

3. Воспитание в детях сознания личной ответственности, как за свою роль, так и за всю постановку в целом.

4. Развитие у воспитанников навыков активного участия в мероприятии. Когда дети работают над исполнением, вовлекаются в организации, подготовку и ведение отчетного концерта, привлекаются к проверке и сбору костюмов, они ощущают большую ответственность и свою нужность, что воспитывает в них понимание ценности своего участия в общем деле.

5. Воспитание подрастающего поколения, широкое распространение танцевальной культуры, музыкальной, вокальной культуры.

6. Создание творческих коллективов с постоянным составом, способных решать различные художественные задачи разной сложности.

Список использованной литературы:

1. Исаенко, В.А. Как подготовить праздник для детей// Воспитание школьников, 2004. № 8. - С. 24-26.

2. Республиканский научно-методический журнал «Воспитательные мероприятия: в школе и дошкольных учреждениях» №1 (83) 2022 г. Алматы

3. Брылина, В.Л. Формирование эстетического сознания в процессе обучения со школьниками/ В.Л. Брылина. - Киев, 2001. – 238 с.

4. Ищенко, Г.Г. Ребенок и взрослый: педагогика взаимопонимания/ Г.Г. Ищенко. - М.: Изд-во «Либерия-Библинформ», 2007. – С. 81-111.

5. Петрушин, В.И. Психология и педагогика художественного творчества/ В.И. Петрушин. - М.: Изд-во «Академический проект», 2006. – С. 305-346.

6. Методика организации и проведения концертного выступления детского хореографического коллектива [Электронный ресурс] <https://lektsii.com/2-39716.html> (Дата обращения 02.04.2023)

7. Научно-педагогический журнал «Білім-Образование» Национальной академии образования имени И. Алтынсарина. No 1 (108) 2024 Астана

МАТЕМАТИКАНЫ ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫ БОЙЫНА АДАМИ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАРЫТУ

Сэрээтэр Гульбахыт
Сырбай Мәуленов атындағы №37 мектеп-лицейінің
математика мұғалімі Педагогика ғылымдарының магистрі

Бұл мақалада оқушыға математиканы оқыта отырып, бойына адами құндылықтарды дарытудың әдіс-тәсілдері көрсетілген.

Өзектілігі: Қазіргі таңда оқушылардың, қызығушылықтарының, талап пен сұраныстарының, есте сақтау қабілетінің, ішкі, сыртқы эмоцияларының, өзін ұстауы, сөйлеу мәдениетінің өзгергенін байқаймыз. Бұл дегеніміз білім беруді, тәрбиелеу үрдісінің өзгеруін талап ететін жағдай. Оқушыға «Мен айтқанды істе емес, мен істегендей жаса» тәсілімен білім мен тәрбие беру керектігін көптеген тәжірибелер дәлелдеп келеді.

Маңызы: Мемлекеттік білім беру стандартында білім беру құндылықтарды оқушы бойына сіңіру арқылы жүзеге асу керектігі айтылған.

Қазіргі уақытта оқушы бойына маңызын жоғалтып бара жатқан жалпыадамзаттық құндылықтарды іс-әрекет яғни өзіміз үлгі болу арқылы, сіңіре отырып, сабағымызды мазмұнды ету арқылы, өмірлеріне азық болатындай етіп, жан-жақты дамыған тұлға қалыптастыру мұғалімнің басты мақсаты болу керек.

Мақсаты: Оқушыға математиканы оқыта отырып өмірдің мәнін ұғындыру математикалық тақырыптарды түсіндіре отырып іс-әрекетінен қорытынды жасай алуға үйрету.

Білім беру, оқыту жауапсыздық пен қателікті көтермейтін нәзік жүйе ол - адам тағдыры. Оқыту, білім беру үнемі мұғалімнің ізденісін, шығармашылық шыңдалуын талап ететін күрделі үрдіс.

Жербетінде білім берудің құндылығы қайта қаралып өзгеріп жатқан тұста, дамытуды тек ойлауды немесе жалпы психиканы дамыту деп қарау жеткіліксіз.

Жалпы құндылық 3 түрге бөлінеді. Жалпыадамзаттық құндылықтар, адами құндылықтар, отбасылық құндылықтар. Бүгінгі мақаламда математиканы оқытуда, құндылықтарды оқушыға тапсырма арқылы, іс-әрекет арқылы қалай үйретуге болатынына тоқталамын.

Математиканы оқытудағы мақсат білім алушылардың бойында

Математикалық ойлауын дамыту, математикалық мәдениетке тәрбиелеу

Математиканы оқыту үрдісінде оқушыларды саналы тәртіпке, белсенділікке, бастаған ісін аяғына дейін жеткізе білуге, жетелеу

Математикадан алған білім мен іскерліктерін оқуға және өз бетімен білім алу барысында белсенді түрде пайдалана білуге үйрету

Иә математика десе басқа пәндерден қарағанда күрделі ой еңбегін талап ететін, сөлемейтін сандармен, суық тартқан есеп елестейді. Бір шығарманы, тарихи оқиғаны оқып талдай түсіне салумен аяқталмайды. Математиканы оқытудың негізі құралы бұл есеп. Есептің жалпы құрлымына тоқаталайын бар шамалардың көмегімен жоқ шаманы іздеу. Мұның өзі өмір сүруге жетелеудің бір әдісі емес пе? Бір есеп арқылы оқушы бойынан жоғары да айтылған жалпыадамзаттық құндылықтардың бәрін сіңіруге болады. Атақты математик С.Л.Соболевтің мына бір сөзі ойға келеді «Математиканың ұғымдары, түсініктері және символдары басқа ғылымдардың сөйлейтін, жазатын және ойлайтын тілі қызметін атқарады» деген екен осыны ұмытпайық. Сол ұғымдарды, амалдарды, символдарды сөйлетуден бастайық.

Математикадағы негізгі төрт амал

• Қосу – сіздің дәрежеңіздің өсуі, ұлғаю, көтерілу, жоғарлау, биік ұғымы
Азайту – төмендеу, құлдырау, кему түсу

• Көбейту- тез жылдам сіздің дәрежеңіздің өсуі, ұлғаю, көтерілу, жоғарлау, биік ұғымы

• Бөлу- тез жылдам, төмендеу, құлдырау, кему түсу. Бөлінгенді бөрі жейді

халқымыздың даналығы есімізге түседі.

Құндылықтар: Құрмет, ынтымақтастық

Ондық бөлшектерді көбейту және бөлу 10, 100, 1000, 10000 разряд бірліктеріне көбейту

$$53,12 \cdot 10 = 531,2$$

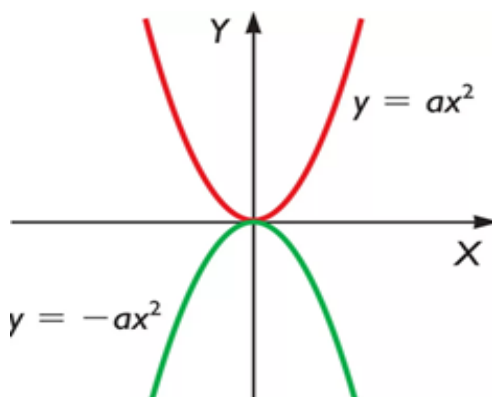
$$53,12 \cdot 100 = 5312$$

$$53,12 \div 10 = 5,312$$

Біреуге жақсылық жасау құрметтеу, көмектесу сенің де дәрежеңді көтереді
Ал керісінше бөліну жек өз басыңның күнін ойлау жақсылыққа әкелмейді
Осы сөзге іс-әрекетке дәлел мына есеп. Не байқадық? Есептің бүтін бөлігіне назар аударамыз!

Құндылықтар: ұлт құндылық үлкен құрмет көрсету жақсы іс-әрекетті дағдыға айналдыруды ұғындыру

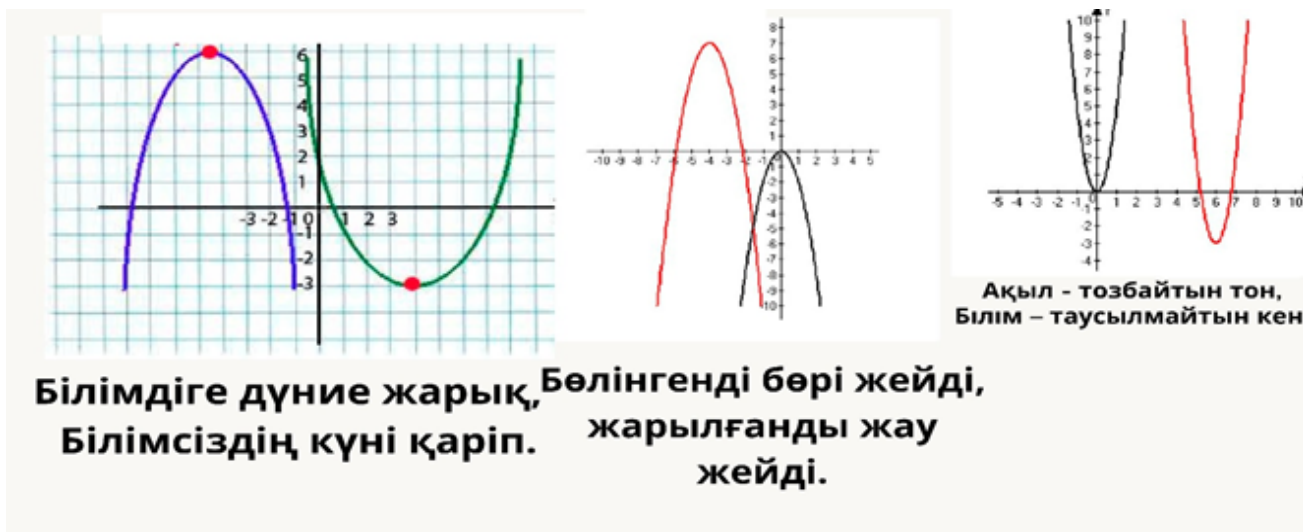
Құндылықтарға негізделген білімді математика сабағы арқылы қалай береміз. Мысалы математикадағы Функция ұғымы бар. Екі шама арасындағы тәуелділік. Адамның өмірі мен оның іс-әрекеті арасындағы байланыс сияқты. Сен не істеп жүрсіз қандай әрекет жасайсың сенің өмірдегі орының тағдырын соған байланысты. «Квадраттық функция» тақырыбы.

«Квадраттық функция» графигі парабола Сурет 1 көріп тұрғандай Парабола тармақтары жоғары және төмен қарайтын жағдайлар бар. Ол функциядағы a - ның мәніне байланысты теріс болса төмен оң болса жоғары қарайды. Осыны адамның іс-әрекетімен байланыстыру үшін халқымыз ұрпақ тәрбиесіндегі маңызды орынды мақал-мәтелге берген. Мен өз сабағымды оны былай жүзеге асырдым. Оқушы парабола тармағына сәйкес мақал айтады жоғары қарау үшін жақсы іс-әрекетті дәріптейтіндей. Мысалы:

Сурет 2
Оқушылар осындай тапсырмаларды орындайды

Сурет 3

Дәл осылай математиканы оқытудың тиімділігі мынада
Тақырыпты қызықты етеді
Пәнге деген қызығушылықты арттырады
Тақырыпты ұғына алмасада 40 минуттың 15 минутында айтқан ағайын, туыс
бауырмалдылықты санасына құяды.

Оқушыға математиканы жеңіл қабылдауға пайдасын тигізеді.

Оқушының пәнге деген қызығушылығы артады

Математика пәні өзі құнды іші құндылыққа толы барлық ғылымның патшасы дегенге
келісесіз деп ойлаймын. Сабақты құндылықтармен жеткізу арқылы ешбір технология
бере алмайтын эмоцияны бера алсаңыз оқушыңыз алысқа барады. Сабағымды үнемі бір
құндылықпен байланыстырып жүргенім ұзақ болмады бірақ оқушыларымның сабаққа
деген қызығушылығы, білгім келеді, үйренуге деген құштарлықтары қатты байқалады.

Қорытынды

Алдымызда отырған әр оқушы ертеңгі қоғамның бір мүшесі. Сол қоғамның әр
адамының бойында әділеттілік ұғымы қалыптасқан уақытта еліне, жеріне отанына адал
қызмет етем деген ниет болғанда, талантты білімді бәсеге қабілетті болған уақытта біздің
болашағымыз жарқын болады. Ел экономикасы сол елдің азаматтары білімді болғанда,
сыни тұрғыдан ойлай алғанда, кез-келген ақпаратты өз бетімен сарай алатын сауатты
болғанда өнімді болатыны анық.

ТӘРБИЕМЕН БЕРІЛГЕН БІЛІМ – ӨЛШЕУІ ЖОҚ ҚАЗЫНА

«Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы
Тараз қаласының білім бөлімінің оқушылар сарайы» КММ
Танрибергенова Жанат Рахимбаевна, қосымша білім беру педагогі

Бүгінгі қоғам дамыған және де ілгері қарай дами беретін кезең болып тұр. Әр кезеңнің өз өскелең ұрпағы болары анық. Сол қоғам алдында тұрған ең жауапты міндет - тәуелсіз мемлекетіміздің уығы болып қадалатын қоғам мүшелерін, яғни жас ұрпақты адамгершілік қасиетке тәрбиелеу, тиянақты білім беру. Балалар мен жасөспірімдерді адамгершілік жағынан нағыз адам етіп тәрбиелеу мен оқыту қай кезеңде де өзекті. Қай кезде де халқымыз өзінің болашағы - жастар тәрбиесіне көп көңіл бөліп отырған. Бүгінгі жас ұрпақты тәрбиелеудің жолдары сан тарау. Білім беру саласында баланы тәрбиелей отырып оқыту мәселесінің өзектілігі әрқашанда маңызды. Осы тұрғыда көреген Әл-Фараби «Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие беру керек, тәрбиесіз берілген білім- адамзаттың қас жауы» - деген тұщымды айтқаны ойға оралады. Алдымен тәрбие беру, сонан соң оқыту өзара тығыз байланысты, бір-бірінен бөліп алуға болмайтын біртұтас процесс. Сондықтан білім мен тәрбие білім беру ұйымдарында, сыныптан тыс қосымша білім беру мекемелерінде жүзеге асады. Негізінде бала тәрбиесі отбасынан басталатыны бәрімізге о бастан белгілі. Тәрбие - адам тағдырын шешетін ұлы іс. Ұлы істің бастау бұлағы, қайнар көзі - отбасы. Сол отбасындағы тәрбие білім ұясында жалғасын табады.

Десе де қазіргідей рухани құндылықтан материалдық құндылықтың басым түскен тұсында бала тәрбиесі ақсап тұрғаны жасырын емес. Шыны керек қазіргі кезде жастарымыздың арасында саналы тәрбиенің болмауы болашақты алаңдатуда. Тәрбие өзекті мәселенің бірі болғандықтан, барлық білім беру мекемелері үштік бірлестікті сақтап, тәрбиені алдыңғы қатарға қоюда. Сондықтан да Тараз қаласындағы «Бақытты болашақ» оқушылар сарайының педагогтер қауымы «Тәрбие тал бесіктен» - деп аталатын ауқымды тақырыпмен жұмыс жасауды жөн деп санаған болатын. Сол бағытта «Балдәурен» бүлдіршіндер мектебі осы аталған тақырып бойынша 5-6 жас аралығындағы тәрбиеленушілермен жұмыс жасадық. Педагог қауымының соңғы кездегі байқағаны жылдан-жылға балалардың достық, мейірімділік, жанашырлық деген ұғымдардан алшақтап бара жатқандығы байқалады. Сондықтан да тәрбиені қолға алуды, өзекті мәселенің бірі деп таптық. Біздің «Балдәурен» бүлдіршіндер мектебіне балалар алғаш келген кезде бір-бір үйдің еркесі, көпшіл емес, өз ойларын жетік жеткізе алмайтын, түйық мінезді балалар болды. Бүгінгі күнде мазмұнды үштік жұмыстың нәтижесінде біраз жетістіктерді жүзеге асырдық. Өткізілген тәрбие сағаттары тікелей ата-аналардың ықпалымен жүзеге асырылып отырды. Атап айтсақ, ата-аналар мен педагогтер арасында «Тәрбие-тал бесіктен» дөңгелек үстел жұмыс түрі өткізілген болатын. Мұндағы мақсат ата-аналармен етене араласу, бала тәрбиесіндегі қиындықтармен ұтымды мәселелерді қарастыру. Осы тұрғыда Тәрбие ұғымын қалай түсінесіз? деген сұрақтар қойылып, жауаптар алынды. Осы сұрақ төңірегіндегі ата-аналардың жауабына тоқталып өтсек.

- Тәлім-тәрбие жеке тұлғаның адамдық бейнесін, ұнамды мінез-құлқын қалыптастырып, өмірге бейімдеу мақсатында жүргізілетін жүйелі процесс. Балаға тәрбиені ерте жастан дұрыс ұйымдастыру, уақытты тиімді пайдалану мақсатында баламның жан-жақты білімді, өнерлі болуы үшін осы мекемеге әкелуді дұрыс деп шештім.

- Бала тәрбиесі отбасынан басталып, білім ұясында жалғасын табады. Оқушылар сарайында білім мен тәрбие қатар жүргізілетінін біліп, баламды осы үйірмеге әкелуді жөн көрдім.

Сонымен, айқын мақсат қойылып орындалған әр жұмыстың нәтижелі болары анық екендігіне көз жеткізу үшін, «Тәрбие тал бесіктен» деп аталатын тәрбие сағатының жұмыс жоспары мынадай тақырыптарды қамтыды.

№	Іс-шараның атауы	Жұмыстың түрі
1	Тәрбие- тал бесіктен	Дөңгелек үстел
2	Жақсылық жасап жарысайық	Челлендж
3	Қолөнер таусылмас азық	Тәрбие сағаты
4	Үлкенге құрмет, кішігн ізет	Тәрбие сағаты
5	Жақсыдан үйрен, жаманнан жирен	Тәрбие сағаты
6	Менің күн тәртібім	Тәрбие сағаты
7	Алғыс айту күні	Тәрбие сағаты
8	Қуаныш сыйла баршаға	Тәрбие сағаты
9	Қыздар сұлу көрінер өнерімен	Байқау
10	Бала тәрбиесі басты назарда	Ата-аналар жиналысы

Жоғарыда берілген тәрбие сағаттарының жалпы мақсаты: тектілігі тереңге тамырланған бала тәрбиесіне назар аудару. Ұрпақ тәрбиесі отбасынан басталып, білім ұясында жалғасын табатынын аңарту. Бүлдіршіндерге адалдық, әділдік, мейірімділік, адамгершілік сияқты ізгі қасиеттерді бойына дарыту.

Міндеттері:

- Отбасын құрметтеуге, ата-анаға үлкенге құрмет көрсетуге тәрбиелеу;
 - Балаға рухани тәрбие берудегі отбасының рөлі жайлы әңгімелеу;
 - Ұлттық мұраны қастерлеуге, қолөнер үлгілерін тани білуге баулу;
 - Қоршаған ортаға жауапкершілік таныту, қамқорлық көрсетуге үйрету;
 - Баланың бүгінгі қадамы ертеңгі тұлға ретінде қалыптасуына әсерін көрсету;
 - Жақсылыққа, игілікке бой түзеуге, достық қарым-қатынасты қалыптастыруға, ізгі істерді ұғындыруға машықтандыру;
 - Күн тәртібін дұрыс ұйымдастыру. Кездейсоқ жағдайда қандай шешім қабылдау керектігін ұғындыру;
 - Қуаныш сөзінің адам өміріндегі мәні туралы түсініктерін кеңейту. Жақсы тілек, ізеттілік туралы түсінік беру.
- Тәрбие жұмыстарын жүйелі жүргізу нәтижесінде мынадай нәтижелерге қол жеткізілді.
- Ата-аналармен тығыз байланыс одан әрі күшейтіле түсті;
 - Бүлдіршіндердің бойында тәрбиенің құндылықтары жайлы түсінік қалыптасты.
- (патриоттық тәрбие)
- Өзін-өзі тәрбиелеуге, көпшілік ортада өзін ұстауға, өзгені құрметтеуге үйренді.

«ҰСТАЗ ҰЛЫЛЫҚТЫҢ, АДАЛДЫҚТЫҢ СИМВОЛЫ»

Сырбай Мәуленов атындағы №37 мектеп-лицейінің бастауыш сынып мұғалімі: Жакупова Гүлденсін Ғабиденқызы

Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға» — деп Абай атамыз айтқандай, ұстаз еңбегінің қыр – сыры мол, қиын да жауапты, шығармашылық еңбек екендігін баршамыз мойындаймыз. Бала бойында білім нәрін себетін, адамгершілік дәнін егетін басты тұлға — ұстаз. Адам жанын нұрландырар ұғымының ұлысы –ұстаз.

Ұстаздық ұлы қасиет. Ұстаз – білім нәрімен сусындаған жан. Өскелең ұрпақтың, болашақта елінің еңселі азаматы болып қалыптасуы, отбасымен қатар ұстаздардың берген тәрбиесіне тікелей байланысты. Ел ертеңі болып табылатын, әр шаңырақтың үміт

күткен ұл-қыздарының бойына білім мен өнерді, адамгершілік пен адалдықты, туралық пен шыншылдықты, рухани байлық пен ұлттық қасиеттерді сіңіріп, оларды тұлғалы азамат етіп қалыптастыру мейірбан жүректі ұстаздардың қолынан келетін іс. Мектеп табалдырығын аттаған сәтте алдымыздан жадыраған жаздай жылы жүзімен қарсы алып, партаға отырғызып, қолымызға қалам беріп, әріп үйретіп, кітаптың алғашқы бетін ашқан сәттен -ақ өмірдің ақ пен қарасын, жақсы мен жаманын, оңы мен солын, әрқашан жақсы өмір сүріп, жақсы адам болып қалу жолын үйретуге білек жеңін түріп кірісіп кеткен де осы ұстаз.

Қай кезде де болмасын ұстазды ұлықтаған ұлы халықпыз. Шыбық тіксе, шынар болатын, таяқ тіксе, тал болатын, қыран ұшса, қанаты талатын кең байтақ қазақ даласының небір дарынды дарабоздарын дана еткен де ұстаз. Түркі әлеміне мәшһүр Мағжан Жұмабаев: «Алты алаштың басы қосылса, төрдегі орын – ұстаздікі» дегендей, ұстазға деген құрметті осы бір сөздің өзінен-ақ аңғаруға болады. Осындай ұлы істің, қызығы мен шыжығы мол мамандықтың иесі болу – үлкен бақыт.

Ұстаз – Жер деген әлемнің бетін көркейткен, шәкірттеріне шуақ төккен Күн-Ана. Ұстаз – ақылдың тозбайтұғын асылы. Қасиетті мамандық иелерінің ішіндегі жауһары. Өзге мамандық атаулылары өздерінің түр-сипатын мың құбылтып жатса да, еш өзгеріссіз сол бәз баяғы қалпында жас ұрпаққа адамгершілік қасиеттердің дәнін еккен диқаншы.

Ойымды қорытындылай келе, Ұстаз есімі – ұлы есім! Өз уақытын аямайтын, өзгенің бақытын аялайтын ұстаздық кәсіп- өте қарапайым болып көрінгенмен, баламен баладай тіл табыса білетін мінезді, қайсарлықты, қажырлы еңбекті, жүректілікті, шығармашыл да теориялық жағынан білімді, ізденгіштікті талап ететін және қазіргі заманның тілімен айтсақ қағазбастылыққа шыдай білетін жанның ісі.

ФИЗИКА САБАҚТАРЫНДА ЖОБАЛАУ ЖӘНЕ ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Сапакова Алмаш Сериковна
Батыс Қазақстан облысы, Шыңғырлау ауданы
«А.Тихоненко атындағы жалпы орта білім
беретін мектебі» КММ
Физика пәні мұғалімі, педагог- сарапшы

Қазіргі қоғамның дамуы жан-жақты интеллектуалды тұлғаны қалыптастыруды талап етеді. Қазіргі заманғы маман сауатты болуы керек, бірақ сонымен қатар қазіргі заманғы ұйымдар өз қызметкерлеріне белсенділік, бастамашылық, қарым-қатынас сияқты жеке қасиеттерді ұсынады. Жоба әдісі және оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстары мұғалімдерге осы қиын міндеттерді шешуге көмектеседі, өйткені олар тұлғаға бағытталған технологияларға жатады, проблемалық оқыту мен жүйелік – белсенділік тәсілін қамтамасыз етеді. Бұл әдістер Тәуелсіздік пен іс-әрекет еркіндігін қамтамасыз етеді, білім алушыларға өздерінің шығармашылық идеяларын жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Тәжірибенің өзектілігі.

Физика оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, олардың дүниетанымы мен сенімдерін қалыптастырады. Оқытудың бұл негізгі мақсатына оқу процесінде білімге деген қызығушылық пайда болған кезде ғана қол жеткізуге болады. Осыны ескере отырып, мен келесі мақсаттар мен міндеттерді қойдым:

Теориялық тұрғыдан өз жұмысының тәжірибесін негіздеу және жүйелеу: «Физика сабақтарында жобалау және зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру» .

- Пәнге қызығушылықты дамыту және қоршаған шындықты білудің берік тәуелсіз шығармашылық дағдыларын қалыптастыру тұрғысынан оқыту құралдарын пайдаланудың тиімділігін талдау.

- Өзін-өзі құру, өзін-өзі бағалау, шындықты өз бетінше білу, қызығушылықты,

белсенділікті дамыту сезімдерін тәрбиелеу.

- Оқушыларды пәнге ынталандыру тәсілдерін қолдану.

Сіз әртүрлі типтегі сабақтарда және материалдың әр түрлі мазмұнында, оқыту мен тәрбиелеудің әдістері мен құралдарында танымдық белсенділікті белсендіре аласыз. Тәжірибенің жетекші идеясы.

Мектептегі өзіндік тәжірибесі көрсеткендей, соңғы жылдары оқушылардың іргелі ғылымдарға, атап айтқанда физикаға деген қызығушылығы айтарлықтай төмендеді. Бұл жағдай мектепте іргелі білім алуға да әсер етті. Оқушылардың физикаға, математикаға деген қызығушылығы төмендеді, сонымен бірге балалардың информатикаға, компьютерлерге, интернетке деген қызығушылығы артып келеді. Бұл жағдай оқу процесінде тепе-теңдіктің бұзылуына және ойлаудың белгілі бір түрінің тар үстемдігіне әкеледі. Осыған сүйене отырып, мен өз сабақтарымда барлығына физиканы үйретуге тырыспаймын. Жасөспірімді өз бетінше, шығармашылықпен, тиісті іздеу, проблемалық, зерттеу тапсырмалары жүйесі арқылы ойлауға үйрету әлдеқайда маңызды. Бұл жобаларды жүзеге асыруға ықпал ететін жобалау және зерттеу қызметі.

Тәжірибенің жаңалығы.

Мен оқытудағы тұлғаға бағытталған тәсілдің жақтаушысымын. Бұл тәсілді отандық және шетелдік педагогтар бірнеше рет сипаттағандықтан, мен тәжірибені дайындау барысында жасалған жұмыстарды әдістемелік тақырыптың мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес өз мектебімнің жағдайына бейімдедім. Сондай-ақ, менің тәжірибемнің жаңалығы тақырыптар бойынша сабақтар жүйесін құруда, оқу жобалары мен зерттеулерге арналған тақырыптар тізімін жасауда, әртүрлі конкурстарда жоғары бағаланған жобалардың мысалдарында көрінеді.

Жобалық қызмет.

«Жоба» сөзінің мағынасы-алға ұмтылу. Бүгінгі таңда бұл сөз өмірдің барлық салаларында жиі қолданылады. Өмірдің әртүрлі салаларында жобалар конкурстары өткізіледі. Жоба әдісі өскелең ұрпақты тәрбиелеу мен оқытуда кеңінен қолданылады. Жобалық қызмет білім алушыларға дербестік пен іс-әрекет еркіндігін қамтамасыз етеді, өзінің шығармашылық ойларын іске асыруға мүмкіндік береді.

Сонымен, 7-сыныпта «Байланыс ыдыстары» тақырыбын оқығанда, мен «Балықшы ауланған балықты тірі қалдыру үшін қайығында жақсартулар жасады: ол қайықтың бір бөлігін бөліп, екі тік бөлімді орналастырды, ал қоршалған бөлігінде түбінде тесік жасады. Қайықты суға батырып, суға батып кете ме? «ол өзінің жетілдірілуін сынамас бұрын ойлады». Сіз қалай ойлайсыз? Бұл сұрақ оқу жобасын жазуға себеп болды. Содан кейін жоба қатысушыларының жеке немесе топтық жобалық міндеттері бойынша өзіндік жұмысы жүреді. Бұл кезең алынған деректерді топтарда аралық талқылауды қамтуы мүмкін.

Зерттеу қызметі.

Зерттеудің ерекше ерекшелігі, жобалаудан айырмашылығы, зерттеу жоспарланған объектіні, модельді немесе прототипті құруды қамтымайды. Жобаның нәтижесі әрдайым алдын-ала белгілі, ал зерттеу нәтижесі белгісіз.

Зерттеу және жобалау қызметінің жалпы сипаттамаларына мыналар жатады:

- мақсат қою, шешілуі керек міндеттерді қою,
- мақсатқа сәйкес келетін құралдар мен әдістерді таңдау,
- жоспарлау, жұмыстың реттілігі мен мерзімдерін анықтау,
- жобалық жұмыстарды немесе зерттеулерді өздері жүргізу,
- жоба жоспарына немесе зерттеу мақсаттарына сәйкес жұмыс нәтижелерін

ресімдеу,

- нәтижелерді ұсыну.

Оқушылардың ғылыми-зерттеу қызметі - бұл ақпаратты алуға, өңдеуге, сақтауға, пайдалануға және беруге бағытталған іс-шаралар.

А) Мен зертханалық жұмыстарды стандартты емес жолмен жүргіземін.

Жеке және топтарда жүргізілетін зерттеу зертханалық жұмыстары келесі жоспар бойынша жүргізілуі мүмкін:

1. Мұғалім зертханалық жұмыс жүргізіліп жатқан мәселені хабарлайды.

2. Білім оқушыларға берілмейді. Оқушылар оларды зерттеу барысында өз бетінше алады. Нәтижелерге қол жеткізу құралдарын оқушылар өздері таңдайды, яғни белсенді зерттеушілерге айналады.

3. Мұғалім зерттеу процесін басқарады.

Мысалы, 7-сыныпта мен сырғанау үйкеліс коэффициентін анықтау үшін зертханалық жұмыс жасаймын. Бұл жұмысты орындау кезінде оқушылардың өздері практикалық дағдылар мен дағдылардың қалыптасуына сәйкес деңгейді таңдайды.

I деңгейдегі зертханалық жұмысқа еске салу карточкалары (практикалық дағдылар мен дағдыларды қалыптастыру деңгейі төмен оқушылар үшін).

1) жұмыс жоспары дәптерінде безендіріңіз:

1. Кесте түрінде жұмыс барысы.

№	F, (H)	F тр, (H)	$\mu = F_{тр}/F$	$M_{ср} = (\mu_1 + \mu_2 + \mu_3)/3$

а) динамометрдің көмегімен жолақтың салмағын табыңыз (суретті қараңыз)

б) үйкеліс күшін табыңыз, ағаш сызғыш бойымен динамометр көмегімен штанганы біркелкі жылжытыңыз (суретті қараңыз)

в) 100 г жүктер жиынтығының көмегімен жолақтың массасын өзгерте отырып, 3 рет тәжірибе жасаңыз.

г) Әр тәжірибе үшін үйкеліс коэффициентін тауып, орташа мәнді тауып, кестемен салыстырыңыз.

д) үйкеліс коэффициенті туралы қорытынды жасаңыз.

II деңгейдегі зертханалық жұмыстарға еске салу карточкалары

(Дағдылар мен дағдыларды қалыптастырудың орташа деңгейі бар оқушылар үшін).

1. Дәптерде белгілі жоспар бойынша жұмыс істейді:

1) атауы.

2) мақсат.

3) аспаптар.

4) кестелер және барлық есептеулер.

5) Кесте.

6) қорытынды.

Зертханалық жұмысқа тапсырма: зерттеу сипатындағы «сырғанау үйкеліс коэффициентін анықтау»:

1. Үйкеліс күші үйкеліс беттерін өңдеу әдісіне қалай байланысты екенін анықтаңыз (ұсынылған беттердің әртүрлі түрлерін қолданыңыз).

2. Үйкеліс күші жанасатын беттердің ауданы мен массасына қалай байланысты екенін анықтаңыз.

Есеп (ұсынылған нұсқа)

1. Менің ойымша

2. Мен не нәрсеге негізделемін

3. Гипотезаны алға тартқан пайымдаулар

4. Болжамды тексеру үшін не істеуім керек.....

5. Маған құрылғылар керек.....

6. Менің іс-әрекеттерімнің жоспары.....

7. Жоспарды талдау:

Мен нені өлшеймін? Мысалы: 1) бетінің ауданы; 2) Жүктің массасы;

Мен нені өлшеймін? Мысалы: 1) сызғышпен, 2) таразымен;

Үнемі не болады? Мысалы: 1) жолақтың бетіндегі қозғалыс жылдамдығы.

Үйкеліс коэффициентінің мәні туралы қорытынды жасаңыз.

В) Мен қарапайым тұрмыстық техниканы жасауға тапсырма беремін.

«Физиканы қарастыру керек: даму мен тәрбиенің құралы ретінде». Н. А. Умов. Менің ойымша, қарапайым тұрмыстық техниканы жасау қазіргі уақытта тәрбиелік сәт болып табылады, өйткені бала ата-анасымен бірге көп уақыт өткізеді. Құрылғыны жасағаннан кейін оқушы оны сөреге қоймайды, бірақ үйде және мектепте қарапайым тәжірибелер жүргізеді. Тәжірибе көрсеткендей, оқушылар мұндай жұмыстарға тез «дәм алады». Белсендіру деңгейі ең жоғары, өйткені үйде оқушы өздігінен жұмыс істейді. Әрине, мұндай жұмыс көп уақытты қажет етеді, сондықтан мұндай тапсырмаларды жиі ұсынуға болмайды. Тапсырмалар жалпы немесе тек тілек білдірушілер үшін болуы мүмкін. Осылайша, біз академик П.Л. Капицаның мектеп эксперименті неғұрлым қарапайым құралдармен жасалса, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін соғұрлым пайдалы болатындығы туралы сөздерінің әділдігін көрсетеміз. Сонымен, үй оқушылары «карфузиялық сүңгуір», «обскура камерасы», «сегнер дөңгелегі», барометрлер, электроскоптар, магниттік көрсеткілер, музыкалық аспаптар және т.б. сияқты үй құралдарын жасады. Міне, құрылғылардың бірінің сипаттамасы.

2015-2020 оқу жылдарындағы осы бағыттағы жұмысымның нәтижелері.

Тақырыбы	Оқу жылы	Авторы	Деңгейі	Нәтижесі
«Марс планетасының тағдыры»	2015-2016	Джалдыгулов Азат	Аудан Облыс	I орын Сертификат
«Аспан сферасы координаталарын компьютерлік модельдеу»	2023-2024	Діңғали Назым Аязбаева Наз	Аудан Облыс	I орын Алғыс хат
«Табиғаттағы таңғажайып құбылыстар»	2023-2024	Бисембаева Зухра	Аудан	II орын

Қорытынды.

Осы педагогикалық технологияларды сабақта және сабақтан тыс уақытта пайдалану білім алушылардың оқу және сыныптан тыс қызмет саласындағы танымдық қабілеттерінің деңгейін арттыруға мүмкіндік берді, білім

Осылайша, оқытудың әртүрлі формаларын, әдістері мен әдістерін қолдана отырып, танымдық қызметті басқаруға жұмсалған еңбек өзін барлық жағынан ақтайды. Ол білім сапасын арттырады, баланы жалпы дамуға итермелейді, қиындықтарды жеңуге көмектеседі, баланың өміріне қуаныш сыйлайды, таяу даму аймағында білім алуға мүмкіндік береді, мұғалім мен оқушылардың жақсы түсіністігі, олардың оқу процесінде ынтымақтастығы үшін қолайлы жағдайлар жасайды. Сабақта және сабақтан тыс уақытта білім алушылардың зерттеу дағдыларын дамыту жөніндегі өз жұмысымның нәтижесі әртүрлі олимпиадалар мен конкурстарға табысты қатысу деп санаймын.

Әрине, қиындықтар кездеседі. Мысалы, біздің мектепте физика кабинетінде заманауи жабдықтар, аспаптар жоқ, сондықтан қол астында не бар екенін ойлап табу керек. Егер жаңа жабдық болса, онда ол «Физика» пәнін тереңірек зерттеуге және түсінуге қосымша серпін, мотивация болар еді. Егер сіз байқасаңыз, мен балаларды бастауыш мектептен бастап физикалық құбылыстар әлемімен таныстыра бастаймын. Содан кейін, балалар үлкен болған кезде, олардың әрқайсысы өз жолымен жүреді. Кейбіреулер физика саласында жұмысын жалғастыруда, ал біреу басқа жолды таңдайды. Бірақ мен үшін ең бастысы, бала өз бетінше ойлана бастады, жасай бастады, ол өзі айналысатын процестің талғамына енді. Бұл өте маңызды. Осылайша, шығармашылық белсенділікті арттырудың әртүрлі әдістерін кеңінен қолдана отырып және оларды оқу және сабақтан

тыс процестерде қолдана отырып, оқушыларды оқыту мен тәрбиелеуде оң нәтижелерге қол жеткізуге болады.

Жұмыс тәжірибесін негізгі және орта мектепте базалық және бейіндік деңгейде жұмыс істейтін физика мұғалімдері қолдана алады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Бабанский Ю. К. - озық тәжірибе және педагогикалық ғылым.- Кеңестік педагогика, №11, 1977.
2. Воронцова А. Б. - жобалық тапсырмалар жинағы (стандарттар бойынша жұмыс) - М.: ағарту, 2011 ж.
3. М. К. Господникова-мектептегі жобалық қызмет: - «мұғалім» баспасы, 2008 ж.
4. Кузьмина И. И. - оқушылардың зерттеу және шығармашылық жұмыстарын ресімдеуге қойылатын талаптар, М.; ағарту, 2004.
5. Полат Е. С. білім беру жүйесіндегі жаңа педагогикалық және ақпараттық технологиялар.-М.: ВЛАДОС, 2001.
6. Романовская М. Б. - Жоба әдісі, оқытушыларға арналған ғылыми-әдістемелік құрал, «мұғалім» баспасы, 2009 ж.
7. Степанова М. В. - бейіндік оқытудағы оқушылардың оқу-зерттеу қызметі. - Санкт-Петербург: «Каро», 2009 ж.
8. Шукина Г. И. оқу процесінде оқушылардың танымдық белсенділігін белсендіру. - М.: Ағарту, 1979.

ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА ТВОРЧЕСКОГО ПРОЕКТА В ДОПОЛНИТЕЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

**Педагог дополнительного образования
КГУ «Дворец школьников отдела образования г. Тараз УО
акимата Жамбылской области» Фирсова Инна Олеговна**

В настоящее время большое значение уделяется повышению качества учебно-воспитательного процесса. Среди инновационных педагогических технологий, в образовании ведущую роль играет проектная деятельность, в основе которой лежит развитие познавательных навыков учащихся. Ведь известно, что запоминается человеком 10 % того, что он читает, 20 % - из того, что слышит, 50 % - из того, что слышит и видит, 90% - из того, что делает сам.

Современное дополнительное образование, будучи менее формальным по своей природе и имеющее добровольный характер имеет потенциал освоить и включить в ежедневную деятельность инновационные технологии (например планшеты, мобильный интернет), и отразить новейшие социальные и культурные явления (например стартапы, культовые медиапродукты) гораздо раньше чем школьное образование. Таким образом, правильная организация проектов помогает учащимся максимально совместить опыт, получаемый в организаций дополнительного образования детей и получаемый в школе.

В таком случае, процесс обучения теряет свой «внешний», «навязанный» характер, а фигура педагога превращается из «надзирателя» и «карателя» в сотрудника и помощника без потери для авторитета. По своей природе, дети любят организованные активности, в которых они могут опереться на более опытного авторитетного наставника. Так как в таком окружении они могут обучаться без оглядки на правила кроме выбранных добровольно и самостоятельно и без страха провала. От проекта к проекту, уверенность в себе учащихся возрастает, и последующее усложнение поставленных задач позволяет закрепить успех, и педагог имеет удовольствие наблюдать, как его питомцы покоряют все более сложные вершины.

Проектирование в дополнительном образовании предоставляет детям возможность проявить самостоятельность и инициативу и получить заслуженную награду как, например, для взрослых проявление этих самых качеств на работе может сопровождаться денежным поощрением, а в семейной жизни способствует укреплению взаимоотношений. Как дополнительное умение, дети с малолетства учатся участвовать в групповой деятельности направленной на достижение общей цели желанной для всех участников группы, выбранной в результате коллективного обсуждения – все эти навыки могут найти применение в их последующей жизни.

Проектная технология на практике воплощается в достижимые и измеримые цели, результаты и очень гибка. Она позволяет разносторонне развивать учащихся в группе в зависимости от потребностей каждого ребенка. Дети у которых возникают трудности в самостоятельной работе могут выполнять индивидуальные проекты и презентовать и перед сверстниками открывая и исследуя чувство уверенности в себе и результатах своей работы. Другие же, большие индивидуалисты по природе, участвуя в групповых активностях, получают развитие навыков командной работы, лидерства, сотрудничества.

Важно подбирать максимально разных детей, в такой среде группа по интересам превращается в микро социальную сеть, где все участники получают выгоду от сильных сторон друг друга, открывают новое в себе, исследуют окружающих и самих себя, и могут попробовать себя в игре под названием жизнь.

При всем этом, следует заметить, что при всех ее возможностях и выгодах, воплощение проектной технологии в дополнительном образовании требует от педагога недюжинного трудолюбия и энтузиазма. Ему приходится следить за новейшими социальными и культурными тенденциями и приводить проекты в соответствие с современной действительностью. Только в этом случае именно у педагога дополнительного образования будет возможность показать детям что обучение и развитие имеет практическую ценность и применимо в их жизни уже сегодня. Это позволит детям преодолеть внутренний конфликт и причиняющую страдания раздвоенность их жизни между школой и «вне школы», связать получаемый опыт воедино и привести свою жизнь в гармонию. И весь этот внутренний опыт связанный и склеенный под чутким наставничеством педагога, можно использовать для обратной связи, когда дети могут предложить педагогу на рассмотрение свои проекты, направленные на достижение образовательных целей. При поддержке подобной творческой среды из них вырастут разносторонние уверенные в себе люди, знающие себя и свои цели и обладающие всем необходимым инструментарием для их достижения.

Во Дворце школьников «Бақытты болашақ» для педагогов воспитанников проектная форма работы уже в течении нескольких лет является приоритетной. Имея большой опыт проведения воспитательный, внеклассных, массовых мероприятий, педагогами Дворца школьников была предложена идея, объединиться и сделать большое творческое дело, в котором примут участие все студии Дворца школьников - педагоги, воспитанники и родители, результатом, которого будет большой детский праздник. Так зародилась идея о нашем общем, едином проекте «Конкурс творческих проектов», проведение которого стало ежегодной традицией.

Проекты реализуется в свободное от занятий время, творческими группами воспитанников Дворца школьников, которые формируются в каждой студии Дворца школьников. Тема проектов объявляется в начале учебного года. Организацией занимаются педагоги организационно-массового отдела. В результате работы осуществляется креативное взаимодействие между коллективом педагогов – руководителей проектов, воспитанников – членов творческих групп, родителей - которые помогают ребятам при работе над проектом. Так образуется детско-взрослое сообщество.

Процесс работы над проектом осуществляется в течение учебного года и завершается публичной защитой, каждой творческой группой. Выбор формы защиты творческого проекта – важная организационная задача. Творческий проект предполагает максимально свободный и нетрадиционный подход к его выполнению и презентации результатов. В выборе форм презентации проектов наши воспитанники и педагоги проявляют яркую фантазию и творческое мастерство. Презентации проектов проходят в виде тематических

концертов, музыкальных спектаклей, хореографических сказок, фестивалей сказок, творческих конференций, выставок, видеофильмов и даже мультфильмов.

История проектного метода (Джон Дьюи)

В конце XIX — начале XX в. общеобразовательная школа Америки, как и других развитых стран мира, перестала удовлетворять гигантски возросшим требованиям экономического, политического, общественного и культурного развития. В начальной и средней школе львиная доля учебного времени уходила на чтение, письмо, счет и книжную учебу — оторванное от жизни заучивание «основ» естественных и иных наук. Чтобы окончательно не оторваться от жизни, школа должна была как можно скорее реформироваться. Необходимым стало развивать интересы у ребят, их инициативу, активность, самостоятельность, способность к дружному коллективному труду, ясное понимание устройства общества и жизни. Программа реформирования школы, выдвинутая Дьюи, продолжала его критику существовавшей практики школьного образования. Эта критика диктовала во многом и саму проблематику его психолого-педагогических, философско-педагогических и методических исследований. Самый большой недостаток школы, — считал он, — происходит от невозможности для ребенка свободно и в полной степени использовать опыт, приобретенный им вне школы, в самой школе; и наоборот: он не имеет возможности применять в повседневной жизни то, чему научился в школе. Дьюи выступал против формального образования, принудительного «дисциплинирования голого ума». Инертная традиция современной школы воспитывает в детях желание и готовность действовать по указке, конформность, отвращение к сомнению и экспериментированию. Различными замаскированными принуждениями, инсинуированными взятками, педагогическими «торжественностями» свежесть юности заставляют увянуть и ее живую любознательность потускнеть. Школьное обучение становится ремеслом пользоваться беспомощностью юношества. По убеждению Дьюи, школа должна быть зародышем общественной жизни, должна быть проникнута духом искусства, истории и науки, не отделяя обучение культуре от специального образования. Наше общество станет более достойным и гармоничным, если школа пропитает члена своей маленькой свободной общины духом служения обществу и снабдит его средствами для творческой самодеятельности. Школа, по Дьюи, есть социальный центр. Поэтому цель Дьюи — превратить школу в общество в миниатюре, в общество в зародыше. Только в общении и притом только в ходе общения человек приобретает цели, верования, мотивы и знания. Эти вещи нельзя получить, передавая их друг другу, как кирпичи, их нельзя распределить между индивидами, как делят пирог, разрезая его на куски. Общение, обеспечивающее участие человека в общественных сферах сознания, дает эмоциональные и интеллектуальные результаты — развитие личности, ее способностей. Образование и воспитание должны быть разными для разных людей и должны гибко меняться со временем под влиянием политических соображений (воспитание хороших граждан). Таким образом, главнейшая задача школы — приучить детей к сотрудничеству и взаимопомощи; в развитии у них сознания взаимной зависимости; в содействии детям на практике развивать навыки социального поведения; побочные цели: развитие их активности, трудовых умений и способностей.

Определение терминов и понятий

Проект - это работы, планы, мероприятия и другие задачи, направленные на создание уникального продукта. В контексте дополнительного образования термин означает работы учащихся с целью не только создать новое, но и приобрести уникальный опыт.

Проектирование – проведение необходимых мероприятий, работ для решения поставленных задач направленных для выполнения проекта.

Типы проектной деятельности

По характеру проектируемых изменений:

- инновационные;
- поддерживающие.

По направлениям деятельности:

- образовательные;
- научно–технические;

- социальные.

По масштабам:

- мегапроекты;
- малые проекты;
- микропроекты.

По срокам реализации:

- краткосрочные;
- среднесрочные;
- долгосрочные.

Виды проектов в образовании:

- исследовательские;
- творческие;
- приключенческо – игровые,
- информационные;
- практико–ориентированные.

Исследовательские – дети экспериментируют, изучают определенное направление и оформляют результаты в виде презентации на компьютере, буклета или стенгазеты. Эта одна из форм самоопределения учащихся. Участие в таких проектах помогает в будущем при подготовке курсовых и дипломов. Целью является получение новых знаний теории и практики. Такие проекты имеют детализированную структуру.

Творческие – Особенность таких проектов является отсутствие проработанной структуры, которая только намечается при совместной деятельности детей и педагогов. При этом работа требует продуманной формы и структуры результата, которым выступает сценарий. Подход к оформлению результатов предполагается максимально свободный и нетрадиционный.

Приключенческо -игровые- театрализованные представления, где дети выступают в роли персонажей и героев, в игровой форме реализуют решение задач.

Информационные – сбор и анализ информации на тему, с представлением результата в виде газеты или журнала. Требуется продуманная структура с актуальной целью, объектом изучения и предметом поиска. Дети обрабатывают информацию и представляют результаты в форме статьи, доклада, реферата, публикации.

Практико - ориентированные – нацелены на изучение узкой специфики, могут быть представлены в виде реферата, доклада, презентации. Проводятся исследования в различных областях. Необходимо тщательно проработанная структура этапов, определение для каждого участника его функции.

По количеству человек, которые принимают участие в проекте, бывают индивидуальные – каждый учащийся готовит свой проект, групповые – работа в паре или группе.

По предметному содержанию различают монопроекты, когда решают проблемы в одной области знания, также межпредметные.

Монопроекты посвящаются одному предмету, обычно выбирают сложные темы. Руководителями таких проектов являются педагоги - предметники. Проектную деятельность ведут во время классной урочной работы.

Межпредметные проекты реализуются во время внеурочной работы, координируется несколькими учителями. Необходима четкая координация со стороны педагогов. Это могут быть небольшие проекты, которые касаются двух- трех предметов, а также сложные, решающие проблемы многих областей.

В зависимости от характера координации проекта выделяют следующее:

- жесткий и гибкий;
- неявный (имитация участника).

Этапы планирования проекта в дополнительном образовании

На основе педагогического опыта и анализа соответствующей специализированной литературы выделим следующие этапы планирования проекта которые позволят вовлечь учащихся в процесс, минимизировать риск неудачи, и подготовят почву для успешной реализации проекта.

- Выбор цели и определение сущности проекта. «Что мы будем делать?».

На данном этапе происходит мозговой штурм в группе и накопление «банка идей». Мы используем данную методику в группе по предложению самих учащихся. По выбору педагога, и в зависимости от особенностей группы на генерацию идей могут быть наложены ограничения. Затем из банка идей выбирается одна или несколько которые будут реализованы.

- Формулировка задач проекта. «Для чего мы это делаем?».

На данном этапе учащиеся самостоятельно определяют, чего они хотят добиться в процессе выполнения и по результатам проекта. Важно вовлечь всех детей в обсуждение, так как изначальная инвестиция идеями повлечет за собой дальнейший интерес к их осуществлению без потери энтузиазма на полпути. Чем больше вложится каждый участник, тем больше будет его мотивация довести проект до конца.

- Определение конечного потребителя «Для кого мы это делаем?» Учащиеся определяют значимую аудиторию, на которую будет ориентирован проект. Это могут быть родители, другие учащиеся, или коммерческие проекты, где дети ориентируются на покупателя и продают свои изделия, собирая деньги на благотворительность.

- Определение вознаграждения.

«Что мы хотим получить?» Дети обсуждают, по каким критериям они будут оценивать выполнен ли проект согласно задумке. Какими результатами они будут удовлетворены, и что им доставит удовольствие от проделанной работы. В практической части данной разработки можно увидеть, что учащиеся определили удовольствие юных зрителей от постановки как желаемый результат проекта.

- Планирование этапов выполнения проекта. «С чего начать и что делать потом?» На данном этапе дети решают, что предстоит сделать, чтобы реализовать задумку. Составляют план работы и распределяют обязанности. В младших группах дети будут ожидать помощи педагога в определении необходимых действий. По мере накопления проектного опыта дети будут полагаться на опыт учителя меньше, и педагог сможет оценить успешность данной методики по количеству и качеству предложенных идей, а также насколько дети «покрывают» и представляют предстоящий объем работ основываясь на предыдущем опыте. Если предыдущие этапы были выполнены правильно, то у педагога не должно возникать никаких проблем с участием детей. Близость желанной награды мотивирует каждого участника проекта на то чтобы поучаствовать в групповом анализе и оценке объема предстоящих работ.

- Определение ресурсов. «Что нам нужно?» На этом этапе дети учатся управлению ресурсами. В процессе группового обсуждения, они определяют имеющиеся и недостающие ресурсы, и объем работ по восполнению их недостатка.

- Определение сроков.

Главный вопрос - «Когда сдавать?» Это крайне животрепещущий вопрос, содержащий в себе массу нюансов позволяющих педагогу расширить кругозор детей. Учащиеся осмысливают время, оценивают свои силы и возможности, анализируют факторы риска, и разрабатывают превентивные меры.

Данная разбивка носит рекомендательный характер и каждый педагог может ее адаптировать для своих индивидуальных проектов. После выполнения вышеперечисленных действий, учащиеся могут приступить непосредственно к выполнению работ, определенных на этапе планирования. Результат планирования может носить настолько свободный или формализованный характер, насколько удобно педагогу. Можно ограничиться списком действий на листочке, или в старших группах ввести небольшой печатный документ. Важно, чтобы ребята прописали структуру проекта и видели четкий логический механизм реализации.

И наконец, итоги проекта.

Сюда входят: ожидание какого результата и действительное достижение цели. Путем опроса, либо сбором отзывов и предложений, обучающиеся анализируют результаты своей деятельности в рамках проекта.

В заключении хочется сказать: «Приобщение ребят и педагогов, родителей к проектной деятельности, конечно же приносить свои плоды. Дети становятся интеллектуально богаче, творчески активны и самостоятельны. У них появляется

самооценка и уверенность в себе. Они учатся обсуждать и анализировать, отстаивать свою гражданскую позицию, приобретать полезные умения и навыки, которые, несомненно, пригодятся им в будущем и помогут легче адаптироваться в социуме.

Педагоги же повышают свою проектно-исследовательскую культуру, становятся на путь познания, все увереннее включаясь в инновационную деятельность, осознавая, что она служит средством развития интеллектуального потенциала общества и нового качества образования.

В лице родителей мы находим хорошую поддержку на всех этапах проекта, показывая, что только в совместной деятельности можно лучше узнать своего ребенка, его темперамент, особенности характера и, конечно же, его мечты и желания. Потому, что при решении каких-либо вопросов создается микроклимат, в основе которого лежат доверительные, дружеские отношения между детьми и взрослыми. Создается атмосфера творчества. Иначе говоря, метод проектирования позволил проявить творческую активность детей и родителей, полностью раскрыть скрытые эмоциональные возможности.

Литература:

- Кузина И.В. «Проект и проектная деятельность (методические рекомендации)»;
Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий в 2 т.;
Беспалько В.П. Слагаемые педагогических технологий/ М:Педагогика,1989;
Сагдетдинова А.Т.»Проектная деятельность в дополнительном образовании детей»
(методические рекомендации)»;
<http://www.zenon74.ru/school/progressivnaya-pedagogika-dzhona-dyui> ,
<http://pionerov.ru/assets/downloads/mc/recommendations/PPD.pdf>.
Исламгулова И.К. Метод проектов: содержание, проблемы и перспективы// Алматы: Творческая педагогика, 2015. № 4 (65). С92.

ЭСТЕТИКАЛЫҚ ТӘРБИЕ ЖӘНЕ КӨРКЕМ ШЫҒАРМА

Жуманова Рита Оразовна «Ақтөбе – Дарын» өңірлік ғылыми – тәжірибелік қосымша білім беру орталығының әдіскері

«Әнге әуес, күйге құмар бала жаны сұлу, өмірге ғашық болып өседі»- деп М.Әуезов айтқандай, адамзаттың барлық ізгі қасиеттерін жас ұрпақ бойына сіңіруде, олардың қоғамдық көзқарастарының дұрыс қалыптасуында, мейірім мен шапағатқа бөлеуде эстетикалық тәрбиенің маңызы зор. Эстетикалық тәрбие жас ұрпақтың өскен ортасын дұрыс тануына, олардың нәзік сезімді, ұшқыр қиялды, мейірбан болып өсуіне елеулі ықпал етеді. Эстетикалық тәрбие - жалпы тәрбие жүйесінің табиғи бір бөлігі, әсемдік әлемінің таңғажайып сырына терең бойлауға, көркемдік атаулыны шынайы сезініп, одан рухани әсер алуға, онымен сырласуға, бірге мұңайып, бірге қуануға, ой толғауға, өнегелі, ізгілікті істерге ұмтылуға тәрбиелейді. Эстетикалық тәрбиенің қалыптасуы мен дамуы халқымыздың сан ғасырлық тарихымен, тыныс -тіршілігімен, тұрмыс- салтымен және мәдениетімен тығыз байланысты.

Эстетикалық тәрбиенің бастауы болған - дастан-жырларымыз, ән-күйіміз, ұлттық салт-дәстүр мен әдет-ғұрыптарымыз ғасырлар сілемінің соқпағында жойылып кетпей, жан сұлулығының ең ұлы тәрбиешісі, құндылығы мен асылдығын жоймаған асыл қазынасы, от ауызды, орақ тілді шешендері, қара қылды қақ жарған аузы дуалы, билері, сұлу өлең –жырлары, толғау-термелері, айтыс өнерлері халқымыздың сарқылмас мол

мұрасы болып жетті. Бұл ғасырлар шежіресі оқушылардың өз бетінше ізденуіне, өз ісіне жауапкершілікпен қарауына, ұжымшылдыққа, эстетикалық талғамының қалыптасуына септігін тигізеді. Ғалым С.Негимов: «Ақын- жыраулар халық поэзиясының эстетикалық жүйесі мен көркемдік тәжірибесін, әлеуметтік және жалпы халықтың тенденцияларын, әрі фольклорлық дәстүрлерді, сол қалпында қайталамай оның сөздік, образдық, бейнелеу құралдарына, өлшем өрнектеріне сүйене отырып, өзіндік қолтаңбасын туғызған. Ақын-жыраулар поэзиясындағы бейнелі сөздер жүйесінің, сұлулық әлемінің жұмбақ құпиялары бөлек, жаратылысы қызық», - деп бағалады.

Халық ауыз әдебиеті жас ұрпақты тәрбиелеуге байланысты айтылған шығармаларға, мақал-мәтелдерге, ертегі-дастандарға мейлінше бай. Жасөспірім сәби кезінен бастап ата-ана әлдіне бөленіп «Бесік жырын» естіп өседі. Шаттыққа толы ата-ана жүрегіндегі ең сұлу сезімге толы мейірімі мен өсиетке толы жыл сөздерін сәбиіне арнап, бақытты өмірге жетуін тілейді. Ата-аналардың осындай жырлардағы тілегі, өсиет сөздері жасөспірімнің сезімінде үлкен із қалдырады. Балаларды еңбексүйгіштікке, адалдыққа, әдептілікке баули отырып, ата-аналар оларға аталы сөздер мен әдемі өлең жырларды үйретіп, сұлулықты сүйе білуге баулиды.

Әр өнердің өзіндік өрнектері болатыны белгілі. Қазақ әдебиетінде тіліміз нәр алған, сұлулықтың шежіресі болған байлықтың бастауы - шешендік өнер. Шешендік сөздер-халықтың көркем тілінің сұрыпталған көрінісі, тілдік ерекшелігі өзгеше сұлу сөз өнері. Қазақтың халық педагогикасы да музыкалық-эстетикалық тәрбие үлкендердің, ата-аналардың, жеке басының жақсы істерін үлгі ету, тәрбиеге ұят, намыс, ар сөздерін кең пайдалана отырып, сендіру, үйрету, жаттықтыру, көтермелеу, мадақтау, жазалау, мақұлдау әдістерімен жүзеге асып келеді. Бұл әрі сыпайылықтың, әдептіліктің, әрі сыйластықтың үлгісі. Ата-аналардың, үлкендердің осындай үлгі-өнегесі балаларға ғибрат. Халқымыздың ауызекі шығармашылығының түрлі жанрлары да, ұлттық әдет-ғұрыптары да, отбасының ішкі қарым-қатынасы да, ұлттық ойындары да соның айғағы. Осы бай қазынаның бәрі жасөспірімдердің эстетикалық талғамын арттыруда үлкен рөл атқарады.

Шешендік сөздер- халықтың көркем тілінің сұрыпталған көрінісі, тілі ерекше сұлу мұрасы болса, айтыс өнері тіліміздің шұрайлы інжу-маржандары мен үшқыр ой, тамаша теңеулер, ақындық пен әншілік, сазгерлік сүйемелдеу арқылы тыңдаушысын еліктіретін құдыретімен ерекшеленетін ерекше сөз өнері. Әдемі әуені мен шұрайлы сөзі қатар жүретін айтыс өнерінің өміршеңдігі де соның айғағы. Тыңдаушысын еріксіз еліктіріп алатын эмоциялық әсері күшті айтыс тыңдаушыға ерекше шабыт береді. Қазақтың рухани мәдениетінде сөз өнері өзінің көл-көсір байлығымен, қоғамдық өмірді шындықпен бейнелеу жағынан да, сондай-ақ эстетикалық ықпалы жағынан да ерекше. Қыз баланың бойына тән асыл қасиеттерді сіңіру барысында лиро-эпос жырларындағы Қыз жібек, Баян сұлу, Еңліктер мен «Қобыланды» жырындағы Құртқа, «Алпамыс батыр» жырындағы Гүлбаршын және «Қамбар» батырдағы Назым, «Ер Тарғын» жырындағы Ақжүністің өжет бейнесі сұлулық пен әсемдіктің ғана биік шыңы емес, эстетикалық тәрбиенің қайнар бұлағы десек артық айтқандық болмас.

Сөз өнерінің бастау тегін ауыз әдебиетінен алып, әлем әдебиетімен толықтырып, жазба мәдениетінің негізін салушылардың бірі-Абай лирикаларының эстетикалық көркем тіл ерекшелігін, психологиялық жай-күйін сезініп, ғибраттың ұлағаттарын тұшынып әсер алу, Абай ойын жете түсіну – әр азаматтың парызы. Ы.Алтынсариннің ұстаздық тәжірибесінде көрініс тапқан педагогикалық және әдеби шығармалары жас жеткіншектерге музыкалық – эстетикалық тәрбие беру идеясы балалар мен жасөспірімдердің рухани өсуіне өзіндік мол үлеске ие. Жалпы мәдениеттің маңызды бөлігі -өміріміздің барлық саласына ықпалын тигізетін эстетикалық мәдениет. Өнердің қай саласы да адамға рухани күш-жігер беріп, ерекше қуаныш, толқу сезімдерін оятады. С.Сейфуллиннің «Аққудың айырылуы» поэмасындағы судың тазалығы, көл келбеті, қан ағу, қиналу, опат болу сияқты аянышты үн, рең әсемдігін білдіретін сөздер арқылы оқушы сезіміне әсер ете отырып, сұлулықтың сырын үйретеді. Тұнып тұрған сұлулық пен адалдықтың жыршылары - Сәкен мен Мұқағали шығармаларындағы сұлулық идеалы аққулардың көтеріп тұрған эстетикалық, әлеуметтік жүгін ұғындыра отырып, бүгін әсемдікті сақтауға үйретсек, ертең ізгілік үшін күресуге

дайын болатын ұрпақ тәрбиелеу – мақсатымыз болу керек. «Ақсақ киік» өлеңіндегі киіктің әсем әрекетін, қап-қара екі көзі мөддіреген сұлу бейнесін дәл көздеп, жүрегінен атқан мергеннің іс әрекеті арқылы киікті аяу сезімін оята отырып, оқушыларды тек киікті емес, табиғатты сақтауға, әдемілікті көре білуге, әсемдікті аялауға үндеу- парызымыз. Сәкен мен Мұқағали үндестігі «Аққудың айырылуы» мен «Аққулар ұйықтағанда» дастандарының табиғат суреттері - тұнып тұрған сұлулық. Аққулар - ақындардың идеялық-эстетикалық мұраты, сұлулық идеалы. Сұлулық, адалдықтың жыршылары қос аққудың көтеріп тұрған эстетикалық, әлеуметтік жүгін ұғындыру - бүгінгі күн талабы.

Адам - табиғаттың бір бөлшегі. Демек, табиғатты сақтауға үйрену - адамдарды сақтауға бастайтын алтын баспадақ. І.Жансүгіровтың «Құлагер» поэмасының негізгі идеясы- ол әсемдік, озықтық үлгісіне қастандық жасамау. Расында Сәкен де, Ілияс та табиғаттың озық перзенттері. Әсемдік символы- аққуы, жүйріктің символы-құлагері. Оқушысын киік, аққу, жүйрік тұлпарды сақтауға ғана емес, ізгілік, сұлулық үшін белсенді күреске шақырады.

Т.Молдағалиев:

Өлең менің - тіршілігім, жер-көгім.
Ертелі кеш таусылмайтын еңбегім,
Мені өлеңнен бөлген күні бітем мен.

Өлеңсіз күн - өлген күнім ол менің,-деп өлеңнің эстетикалық мәнін, өнердің адамға әсерін қамтиды. Т.Молдағалиев өлеңді көзбен көріп, көңілі толып, жанымен сезініп жазады. Сондықтан оның дүниесі өмірді сүюден, жақсылықты аңсаудан, кіршіксіз құштарлықтан тұрады.

Қ.Мырзалиев:

1.О,Туған жер! Екі нәрсе мәңгілік: бірі-өзінде,
Бірі мендік махаббат саған деген.
2. Ғашықпын сұлулыққа ғашықпын мен,

Сұлулық қымбат маған ашық күннен,- деп қоршаған орта сұлулығына сүйсініп, өлең сөздің құдіреті арқылы эстетикалық қуат береді.

Ақын жырларының өн бойында мейірім мен шапағат, адалдық пен азаматтық басым. Жалпы мәдениеттің маңызды бөлігі - өміріміздің барлық саласына ықпалын тигізетін эстетикалық мәдениет десем артық айтқаным болмас.

Әдебиет өзегі - адам тәрбиесі. Әдебиет те өнердің өзге салалары - сурет, музыка сияқты эстетикалық тәрбиенің бастауы. Әдебиет әлемі арқылы жас ұрпақтың өскен ортасын дұрыс тануына, адамдарға сүйіспеншілікпен қарауына, олардың нәзік сезімді, ұшқыр қиялды, мейірбан болып өсуіне елеуді ықпал ету-парызымыз.

«РОЛЬ ДЫХАТЕЛЬНОЙ ГИМНАСТИКИ НА ЗАНЯТИЯХ ВОКАЛОМ ДЛЯ ДЕТЕЙ 8 ЛЕТ: ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ПЕРСПЕКТИВА»

Исенгазина Ксения Валерьевна. Педагог высшей категории дополнительного образования по специальности «Сольное пение» КГКП «Детская школа искусств» отдела образования Федоровского района» Управления образования акимата Костанайской области

Аннотация: «8 жастағы балаларға арналған вокал сабақтарындағы тыныс алу гимнастикасының рөлі: зерттеу перспективасы» мақаласы тыныс алу жаттығуларының балалардың вокалдық қабілеттерін дамытуға әсерін қарастырады. Қостанай облысы Федоров ауданының «Балалар өнер мектебі» КМҚК-да жүргізілген зерттеу балалардың вокалдық диапазонына, тыныс алуын бақылауға және эмоционалдық жағдайына оң әсерін көрсетті. Мақалада вокалдық оқыту процесінде тыныс алу гимнастикасының маңыздылығы атап өтіледі және мұғалімдерге практикалық ұсыныстар ұсынылады.

Түйінді сөздер: тыныс алу гимнастикасы, вокалдық оқыту, 8 жастағы балалар, вокалдық диапазон, эмоционалды жағдай, практикалық ұсыныстар.

Аннотация: В статье «Роль дыхательной гимнастики на занятиях вокалом для детей 8 лет: исследовательская перспектива» рассматривается влияние дыхательных упражнений на развитие вокальных способностей у детей. Исследование, проведенное в КГКП «Детская школа искусств» Федоровского района Костанайской области, показало положительное влияние на вокальный диапазон, контроль дыхания и эмоциональное состояние детей. В статье подчеркивается важность дыхательной гимнастики в процессе обучения вокалу и предлагаются практические рекомендации для педагогов.

Ключевые слова: Дыхательная гимнастика, обучение вокалу, дети 8 лет, вокальный диапазон, эмоциональное состояние, практические рекомендации.

Дыхательная гимнастика является неотъемлемой частью обучения вокалу, особенно для детей. Она обеспечивает необходимую поддержку для создания звука и критична для начинающих вокалистов, так как без надлежащего контроля дыхания вокальные способности остаются ограниченными. Для детей в возрасте 8 лет, начинающих свое знакомство с вокальным искусством, обучение правильному дыханию имеет первостепенное значение. Эффективное обучение этим принципам позволяет развивать не только вокальные способности, но и укреплять физическое и эмоциональное здоровье учеников. Правильно организованные упражнения помогают детям освоить технику дыхания, повышая их уверенность на сцене и способность к выразительному исполнению музыкальных произведений. Я считаю, что дыхательная гимнастика является неотъемлемой частью обучения вокалу, особенно для детей. Для педагога по специальности «Вокальное искусство» эти принципы должны стать ключевыми. Таким образом, включение дыхательной гимнастики в учебный процесс не только актуально, но и эффективно для достижения успеха в обучении вокалу, особенно на начальных этапах развития музыкальных способностей детей.

В этом возрасте дети активно развиваются физически и психологически, и занятия вокалом должны учитывать эти особенности, чтобы способствовать гармоничному развитию их вокальных навыков. Дыхательные упражнения помогают укреплять дыхательные мышцы, развивать диафрагмальное дыхание и увеличивать объем легких. Эти аспекты критически важны для формирования сильного и стабильного вокального аппарата. Освоение правильных дыхательных техник на раннем этапе обучения вокалу закладывает основу для дальнейшего развития вокальной техники. Правильное дыхание обеспечивает контроль над звуком, помогает избежать напряжения голосовых связок и

способствует плавному и устойчивому звучанию. Дети в возрасте 8 лет часто испытывают волнение и неуверенность перед публичными выступлениями. Дыхательные упражнения помогают им расслабиться, сосредоточиться и снизить уровень тревожности. Это способствует более уверенным и успешным выступлениям, что в свою очередь укрепляет их уверенность в себе и интерес к вокалу.

Данная статья позволяет нам говорить о влиянии дыхательной гимнастики на занятиях вокалом для детей 8 лет, опираясь на результаты проведенных исследований. Основная цель которых заключалась в выявлении положительных эффектов регулярной дыхательной гимнастики на развитие вокальных способностей у детей данного возраста.

В рамках исследования были рассмотрены следующие аспекты:

1. Изменение вокального диапазона - как регулярные дыхательные упражнения влияют на расширение вокального диапазона у детей 8 лет.

2. Улучшение контроля дыхания - насколько эффективно дети могут контролировать свое дыхание после прохождения курса дыхательной гимнастики.

3. Влияние на эмоциональное состояние - как дыхательная гимнастика помогает детям справляться с волнением и стрессом, связанным с вокальными выступлениями.

Исследование проводилось на базе КГКП «Детская школа искусств» Отдела образования Федоровского района» Управления образования акимата Костанайской области. В исследовании приняли участие 20 детей в возрасте 8 лет. Чтобы оценить влияние дыхательной гимнастики на развитие вокальных способностей, дети были разделены на две группы: контрольную и экспериментальную. В контрольную группу вошли 10 детей, которые продолжали обычные занятия вокалом, не включая дополнительные дыхательные упражнения. Это позволило отслеживать прогресс детей, занимающихся традиционными методами обучения вокалу. В экспериментальную группу вошли 10 детей, которые на протяжении 6 месяцев занимались дыхательной гимнастикой наряду с обычными вокальными занятиями. Дыхательные упражнения проводились регулярно под руководством преподавателей, специально обученных методикам дыхательной гимнастики. Для данной группы была разработана специальная программа дыхательной гимнастики, которая включала следующие виды упражнений: упражнения, направленные на развитие глубокого дыхания с использованием диафрагмы, что является основой правильного вокального дыхания - диафрагмальное дыхание. Упражнения, помогающие детям научиться контролировать продолжительность выдоха, что важно для устойчивого звучания - задержка дыхания. И упражнения, направленные на снижение мышечного напряжения и улучшение общей релаксации, что помогает детям справляться с волнением перед выступлениями - релаксационные техники.

В течение полугода дети из экспериментальной группы выполняли дыхательные упражнения на каждом занятии вокалом. Контрольная же группа занималась по обычной программе вокального обучения без дополнительных дыхательных упражнений.

Для оценки эффективности дыхательной гимнастики были использованы следующие методы:

1. Измерение вокального диапазона детей до и после проведения исследования, чтобы определить, насколько расширился их диапазон.

2. Оценка способности детей контролировать свое дыхание во время пения, включая продолжительность и стабильность звука.

3. Психологическое тестирование для определения уровня тревожности и уверенности детей перед и после выступлений.

Данные собирались на начальном этапе исследования, через 3 месяца и по завершении 6-месячного периода. Для объективной оценки результатов использовались как количественные, так и качественные методы анализа:

- Анкетирование и опросы. Оценка самооценки детей, а также мнений их родителей и преподавателей.

- Аудио и видеозаписи. Записи выступлений детей, анализ которых позволил объективно оценить изменения в их вокальных способностях.

- Психологические тесты. Тесты на определение уровня тревожности и уверенности

перед и после занятий.

По завершении проведения исследования, мы провели замеры и анализ результатов, который показал следующее: у детей из экспериментальной группы наблюдалось значительное увеличение вокального диапазона по сравнению с контрольной группой. Они проявили лучший контроль дыхания, что отразилось в более устойчивом и продолжительном звуке, а также проявили меньший уровень тревожности и большую уверенность в себе во время выступлений. Эти результаты подтверждают, что комплексный подход к исследованию позволил нам объективно оценить влияние дыхательной гимнастики на развитие вокальных способностей у детей 8 лет. Дополнительно, участие в конкурсах показало, что дети из экспериментальной группы продемонстрировали более высокий уровень мастерства и успешно справились с исполнительскими задачами, подтвердив важность правильной дыхательной техники в процессе обучения вокалу, став победителями различных вокальных конкурсов, принеся в копилку Школы высокие результаты.

Чтобы помочь педагогам эффективно внедрить эти упражнения в свою практику, предлагаю несколько практических рекомендаций, основанных на собственном опыте:

Систематичность занятий. Дыхательные упражнения должны проводиться регулярно, как часть каждой вокальной тренировки.

Индивидуальный подход. Учитывайте индивидуальные особенности и уровень подготовки каждого ребенка при выборе и адаптации упражнений.

Разнообразие упражнений. Используйте различные техники и упражнения для развития всех аспектов дыхания и вокальной техники.

Постепенное усложнение. Начинайте с простых упражнений и постепенно усложняйте их, чтобы дети могли осваивать новые техники по мере их развития.

Обратная связь и поддержка. Обеспечивайте детям регулярную обратную связь и поддерживайте их в процессе обучения, чтобы укреплять их уверенность и мотивацию.

В заключение можно отметить, что дыхательная гимнастика играет критически важную роль в обучении вокалу для детей 8 лет. Она способствует гармоничному развитию физиологических и вокальных навыков, улучшает психологическое состояние и позволяет достичь более высоких результатов в обучении. Включение дыхательной гимнастики в программу обучения является важным шагом к всестороннему развитию и успеху юных вокалистов.

Список литературы:

- Алейникова, А. В. (2015). Влияние дыхательных упражнений на развитие вокальных навыков у детей младшего школьного возраста. Музыкальное образование в школе и вузе, 4(2), 45-52.
- Дыхательная методика Стрельниковой «Методическое пособие»
- Сидорова, М. Н. (2018). Использование дыхательных упражнений в начальном вокальном обучении. Музыкальная педагогика, 7(1), 123-130.
- Российская академия музыки имени Гнесиных. (2020). Влияние дыхательной гимнастики на вокальные способности детей. Материалы научно-практической конференции. Москва: РАМ им. Гнесиных.
- Жукова, О. В. (2016). Психологические аспекты применения дыхательных упражнений в обучении вокалу детей. Психология и педагогика: методы и проблемы, 8(4), 201-208.
- Поморцева, Н. А. «Дыхательная гимнастика: методическое пособие». Москва: Просвещение, 2005.
- Шацкая, Н. Л. «Дыхание как основа голосового искусства». Москва: Музыка, 1977.
- Робинсон, К. «Дыхание и голос». Санкт-Петербург: Питер, 2008.
- Кондрашова, В. И. «Дыхание и его роль в вокальном искусстве». Москва: Музыка, 1985.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЛОГИКАЛЫҚ ОЙЛАУ ЖӘНЕ ЖЫЛДАМ ЕСЕПТЕУ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аубакирова Злыха Кабыкеновна, Сырбай Мәуленов атындағы №37 мектеп-лицейінің бастауыш сынып мұғалімі, педагог-зерттеуші

Аннотация: Оқушылардың логикалық ойлауын дамыту әрекеті бастауыш сыныптан басталады. Ал логиканы дамытатын нағыз пән ол – математика. Математика пәні арқылы оқушылардың ойлау дағдысы қалыптасып, соның негізінде жылдам есептеу дағдысы арта түседі. Мақалада логикалық ойлауды дамыту мен жылдам есептеуді қалыптастыратын нұсқаулықтар берілген.

Кілт сөздер: бастауыш, оқушы, логика, есеп, дағды.

*«Ойлау – жанның өте бір қиын терең ісі. Жас балаға тым ауыр.
Сондықтан мұғалім оқушының ойлауын өркендеткенде,
сақтықпен басқыштап істеу керек»*

Мағжан Жұмабаев

Бастауыш сыныптағы оқытудың негізгі мақсаттарының бірі тек білім беру ғана емес, оқушылардың ойлау қабілетін дамыту мен белсенділікке баулу. Бұл дағдыларда дамыту барлық пән негізінде жүзеге асады. Сол себепті оқулықта берілген барлық тапсырмалар, кескіндемелер, суреттер оқушыға оң әсер ететіндей, оқу мен білімге деген ынта-жігерін ықыласы мен құштарлығын ашатындай болғаны дұрыс.

Оқулықта берілген материалдар балалардың жас ерекшеліктеріне негізделіп, ойлау қабілетіне сай болуы тиіс. Сонда ғана оқушының ойлау қабілеті дамиды болады. Егер де оқушының жас ерекшелігіне сай келмейтін тапсырмалар беретін болсақ, онда оның қабылдауын тежеп тастаймыз. Сол себепті мұғалім оқушыларды сабақта талабын шыңдап, шығармашылығын шабыттандырып, санасын сілкіп, ойын оятып, белсенділігін арттыратындай тапсырмалар ұйымдастыра білуі тиіс. Оқушының ой-өрісі сонда ғана дамып, іскерліктері де артатын болады. Бұл әрекеттерді істеу мұғалімнің басты міндеті десек те болады.

Бастауыш сынып оқушының логикалық ойлауы қалыптасып, оны дамытудың негізгі кезеңі болып саналады. Логикалық ойлауды дамытудың пайдасы өте зор. Логикалық ойлаудың негізінде оқушылар ауқымы кең мәселелерді шешуге талпынып, ғылыми білімді меңгереді. Біз жоғарыда логикалық ойлауды дамыту барлық пән негізінде жүзеге асатынын айтқан болатынбыз. Ал математика сабағы оқушының ойлауын дамытатын, дұрыс ой түйіп, өздігінен сапалы әрі дәлелді шешім қабылдауға үйретеді.

Жаңа буын математика оқулығының басты ерекшеліктерінің бірі – оның әрбір сабаққа лайықталған материалы, негізінен алғанда, төрт текті жаттығулардың тобынан тұрады. Солардың бірі – балалардың шығармашылық іс-әрекетке бейімдеу мақсатын көздейтін, «Атамұра» баспасы бойынша оқулықта жасыл түсті қоршауға, ал «Алматыкітап» баспасы бойынша әр сабақта қалыптан тыс және қызықты жаттығулар, шығармашылық деңгейге арналған логикалық есептер, тапсырмалар беріледі [1, 264]. Ол жаттығулар негізінен балалардың логикалық ойлау қабілетін, ақыл-ойын дамытуды көздейді. Ондай жаттығуларды орындау барысында оқушылар мазмұнға сәйкес объектілерді бақылайды, байқайды, салыстырады; сондай-ақ әр алуан ақыл-ой іс-әрекеттерін орындайды, практикалық жұмыстар жүргізеді, зерделілік білдіреді, ізденеді, болжам айтады. Оны негіздеп беруге немесе дәлелдеуге талпынады, математикаға деген қызығушылығын, ынта-ықыласын тудырады. Бұл жаттығулардың бәрі арнайы жүйе құрайды. Оларды орындай алмаған оқушыға білімінің көрсеткіші ретінде нашар баға қоймайды, ал оны орындаған

оқушыны мадақтаған жөн.

Қазақстан Республикасы бастауыш білімнің мемлекеттік стандартына сәйкес, математикалық білімнің жаңа мазмұны біртекті емес және әр түрлі екі деңгейді қамтиды. Олар міндетті және мүмкін деңгейлер. Міндетті деңгейге бастауыш мектеп көлеміндегі берік игерілуі тиісті материалдар жатады. Ал, мүмкін деңгейге, мазмұны тұрғысынан алғанда, негізгі мәселемен үйлесетін, алайда оқушының математикалық ой-өрісін кеңейтуге бағытталатын, үйреншікті емес түрде ұсынылатын және де оны орындау шығармашылық іс-әрекетпен ұштасатын материалдар жатады. Мұның бәрі міндетті деңгейдің материалымен кеңейте және тереңдете түсуге қызмет етеді, математиканың жүйелі курстарының аса маңызды тарауларын ілгеріде оқытып – үйретудің негізін қалайды. Сондай-ақ балалардың дамуына әсерін тигізеді және негізгі материалды терең меңгеруге көмектеседі [2, 82].

Бүгінгі күн талабы – баланың ақыл ойын дамыту, ойлау қабілетін жетілдіру, өзіндік іскерлік қасиеттерін қалыптастыру, заман талабына сай жүйрік ойлы оқушы тәрбиелеу. Оқушы қабілетіне дұрыс көзқараспен қарау, оқушының өз бетінше жұмыс жасауына жағдай жасау оқу-тәрбие ісінде оң жетістіктер береді. Үздіксіз оқыту үрдісінің барлық бөліктерінде танымдық қызметтің артуына байланысты жаңа ойлау жүйесі қалыптасып отырады. Оқушының алғаш алған қарапайым білім қоры оны күрделі ғылым салаларын оқып үйренуге жетелейді. Міне, осы аралықта әр пән бойынша алған білім заңдылықтарды біріктіре қорытындылай білетін бала зор табысқа жетеді [3, 86].

Қазіргі кезеңдегі проблемалардың бірі оқушылардың логикалық ойлау қабілеттерін дамыту, оқуға, білім алуға деген құмарлықтарын арттыру. Логикалық жаттығуларды орындау баланың ақыл-ойын, қиялын, ой ұшқырлығын дамытады. Бұл оқушылардың түрлі мазмұндағы есептерді шығаруда, есептің шартын құра білуге жетелейді. Математиканы оқытудың әрбір кезеңінде оқушылардың бағдарламалық материалды оқып үйренуі олардың алдыңғы сыныпта оқып үйренгенде қабылдаған терең де берік білімдеріне, іскерліктеріне және дағдыларына, сонымен бірге, математиканы оқытудағы қызығушылығын дамытуға да байланысты болады. Мұғалімнің негізгі мақсаты – логикалық ойлауды қалыптастыру арқылы оқушыны өздігінен оқытуға үйрету. Ол үшін оқушы білім негіздерін мұғалімнің басшылығымен іздестіре отырып, өздері жаңадан жаңалық ашулары керек. Оқу үдерісі осылай ұйымдастырылған жағдайда оқушылардың логикалық ойлау қабілеті кеңейіп, оқушылардың сабаққа деген ынтасы артады.

Оқушының есепті шығару шеберлігі арқылы, оның математикалық ойлау жүйесінің дамуын және оның іс-әрекетінің белгілі бір сапасын анықтауға болады. Оның логикалық ойлау жүйесі, арнаулы саладағы терең білімінің, практикалық тәжірибелі іске деген ынтаның негізінде дамиды. Дамытудың маңызды шарты табандылығы мен инициативасы болып табылады.

Оқушының математикалық ойлау қабілеті дамуы үшін түрлі тапсырмаларды орындауы тиіс:

- 1) Өз бетінше есеп шығарудың сан қилы жолын іздестіру.
- 2) Пәнге қызығып, оған көңіл қойып тереңдете оқып үйрену.
- 3) Сабақ барысында қолданылатын ойындарға, математикалық сайыстарға, жарыстарға, интеллектуалды ойындарға қатысу [4, 52].

Сынып оқушылары бірдей емес. Олардың ішінде математиканы сүйіп оқитын, оған деген ынтасы зор оқушылар да бар. Оларды жеңіл, бірыңғай жаттығулар орындау жалықтырады. Сондықтан белгілі бір ережені меңгеретін жаттығуларды орындағанда оларға қиынырақ тапсырмалар, міндетті емес тапсырмалар берілуі қажет.

Логикалық жаттығуларды орындау баланың ақыл- ойын, қиялын, ой ұшқырлығын дамытады. Бұл оқушының түрлі мазмұнды есептерді шығаруда, есептің шартын құра білуге қалыптастырады. Бір есептің бірнеше шешімдерін табуға жетелейді. Әрбір сабақ қызықты есептермен аяқталып, логикалық есептер оқушылардың жас ерекшелігіне қарай күрделене түсуі қажет. Оқулықтағы шығармашылық жаттығулар оқушылардан тек қана математикалық білімін емес, күнделікті өмірде кездесетін әр түрлі жағдайға байланысты білімді талап ететін тапсырмалар. Бұлар негізінен оқушылардың байқағыштығын, ойлауын, қиялын дамытуға негізделген.

Қорытындылай келе, осылайша, оқушылардың математикалық ойлау жүйесін дамытуда олардан:

- білімдерін игеру арқылы мүмкіндігін шыңдап, өз биігіне көтеретін;
- табиғи қабілеттері мен дарындылық қасиеттері ашылған;
- өздігімен танып, ізденіп, іс-әрекет жасайтын;
- өз бетімен білім алып, дами алатын жеке тұлғаны қалыптастыруымызға болады [5, 173].

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Жарықбаева Қ. Психология. – Алматы, 2002. – 415 бет.
2. Ильина Т.А. Педагогика. – Алматы, 1977 – 454 бет.
3. Қазақстан Республикасы бастауыш білімінің мемлекеттік стандарты. – Алматы, 2010. - 135 бет.
4. Қосанов Б.М. Математика курсындағы шығармашылық жаттығулар: орындау технологиясы. – Алматы, 2005. - 72 бет.
5. Ерешова К., Ыдырысова Ш., Әбеннова Г. Логика әлемі. 2 сынып. Алматы «Өлке» 2010. – 256 б.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ҚАЗАҚ ТІЛІН ДАМЫТА ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

**Ныгметжанова Гүльнара Маратовна, Сырбай Мәуленов атындағы
№37 мектеп-лицейінің бастауыш сынып мұғалімі, педагог-шебер**

Аннотация: Қазақ тілін дамыту әрі тереңдете оқытудың қазіргі таңда маңызы орасан зор. Ал осы мәселені бастауыш сыныптан бастап қолға алса, болашақта қазақ тілін жетік меңгерген мамандар шығады. Мақалада бастауыш сыныпта қазақ тілін дамыта оқытудың тиімді жақтары қарастырылған. Мемлекеттік тілді оқытудың маңызы сараланған.

Кілт сөздер: бастауыш, қазақ тілі, дамыта оқыту, оқушы, білім.

Бастауыш мектеп – оқушы тұлғасы мен санасының дамуы қуатты жүретін, ерекше құнды, қайталанбас кезең. Соңдықтан бастауыш білім – үздіксіз білім берудің алғашқы баспалдағы, қиын да жауапты іс. Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс-тәжірибесі зерттеліп, мектеп өміріне енуде.

Қазіргі заманның талабына сай болу және жаңа формация мектебінде жұмыс істеп жүрген педагогтардың алдында тұрған пробеламаларды шешу негізгі мақсат болып табылады. Олар:

- Баланы оқи білуге үйрету;
- Баланы ойлауға үйрету;
- Баланың өзін-өзі тұлға ретінде дамуына жағдай жасау деп 3 мақсатқа негіздеп, жіктеген [1, 53].

Қазіргі мектеп жағдайындағы білім берудің ұлттық моделіне өту оқыту мен тәрбиелеудің соңғы әдіс-тәсілдерін, жаңа инновациялық педагогикалық технологияны игерген, психологиялық-педагогикалық диагностиканы қабылдай алатын, нақты тәжірибелік іс-әрекет үстінде өзіндік даңғыл жол салуға икемді, шығармашыл педагог-зерттеуші, ойшыл мұғалім болуын қажет етеді.

Дамыта оқыту – білім беру мен білім алудағы жаңа тәсілдердің бірі.

Дамыта оқыту дегеніміз – түсіндірмелі және иллюстрациялық әдісті (типті) алмастыратын оқытудың жаңа, белсенді әдісі.

Оқу – адамның психикалық дамуының формасы, элементі. Кез келген оқыту белгілі бір мөлшерде адамды дамытады. «Даму» ұғымы сөздікте «мөлшерлік өзгерістердің белгілі

бір өлшем шегінен шығып, сапалық өзгерістерге айналуы, - деп түсіндіріледі. «Даму» ұғымының психологиялық анықтамасы – жаңарту процесі жаңаның өмірге келуі, ескінің жоғалуы деген мағынаны білдіреді. Оқыту мен дамытудың арасында тығыз байланыс бар екенін психология ғылымы жеткілікті дәрежеде дәлелдеп берді деп айтуға болады. Бұл мәселені түбегейлі зерттеп, бала дамуындағы оқытудың рөлін, алар орнын анықтаған көрнекті психолог Л.С.Выгодский.

И.Я.Лернер «Даму» деген ұғымды педагогикалық заңдылықтарға негіздей отырып, адамның әртүрлі қиындықтарындағы мәселелерді шеше білуге дайындығы деп түсіндіреді.

Л.В.Занков ақыл-ой қызметінің төмендегідей көрсеткіштері дамуды іске асырады деп есептейді. Олар байқампаздық, өз ойын еркін жеткізу білу, практикалық іс-әрекетті атқара білу. В.В.Давыдов ақыл-ойдың дамуының көрсеткіші ретінде жинақтай, қорытындылай алу дағдысын есептейді.

1. Бала дамуының жақын аймағы – баланың тек үлкендердің көмегі арқылы атқара алатын істері.

2. Бала дамуының қол жеткен аймағы – баланың үлкендердің көмегінсіз істей алатын істері [2, 76].

Мектеп оқушыларын танымдық қызығушылығын дамытудың негізгі факторы олардың білім мен дағдыларының дәрежесі ғана емес, сонымен бірге, баланың маңызды психикалық қызметтерін, ақыл-ой жұмысының тәсілдері қалыптастыруға мүмкіндік беретін оқу процесін жолға қою керектігі саналады. Оқушының дамуы мен шығармашылық қабілеті де оның ойлау мен практикалық әрекеттері арқылы ғана дамиды. Ойлауға үйретеін сабақтарды дамыта оқыту сабақтары деп білеміз.

Мысалы, дамыта оқытудың стратегияларының бірі – «Ой шақыру» әдісін алып, қазақ тілі сабағында қолдануға болады.

1-тапсырма. Оқушыларға «Балқарағай, омарташы, қанағат, ұсынылатын» сөздеріндегі әріптерді пайдаланып, сөздер құрау тапсырылады. Үлгі: «Балқарағай» сөзіндегі әріптерді пайдаланып, сөздер құрау (Бал, қарағай, қара, бала, ағай, ара, ай, қар, балға, Арай, қарға, лақ, арал...).

Бастауыш сыныпта оқушылардың ойлау қабілетін жан-жақты дамытатын тапсырмалар бар. Мысалы, «Зат есім» тақырыбын өткенде мынандай ой қозғаушы жаттығуларды орындатқан тиімді.

2-тапсырма. «М»-дан басталатын сегіз сөз. Ол сөздер төмендегі заттардың атауы болсын:

1. Сұйық зат: , , , , ,
2. Зат немесе құбылыс атауы: , , , , ,
3. Дақыл атауы: , , , , ,
4. Жеміс аты: , , , , ,
5. Жануардың аты: , , , , ,
6. Өсімдік атауы: , , , , ,
7. Адам аты: , , , , ,

Осылайша сапалы білім беруге бағытталған дамыта оқыту технологиясы – оқушының ақыл-ойын дамытуға арналған теориялық әдістерді қолдана отырып, бағдарланған оқыту жүйесі.

Оқушылардың қазақ тілі бағдарламасына сай оқытылатын оқу материалдарын белсенді, өзінің іңденімпаз күш-қабілетін іске қоса отыры менгеруін ұйымдастыру – ақыл-ой қызметінің біртіндеп өз бетімен шешім табуға дағдылануын қалыптастыратын тиімді жол.

Бастауыш білім беру деңгейінде қолданылатын оқыту технологиялары төмендегі негізгі талаптарға сәйкес болуы керек.

- Оқу үрдісінде білім алушылардың өздерін еркін сезінуіне жағдай туғызу;
- Оқушылардың оқуға деген қызығушылықтарын дамыту, күтілетін нәтижелерге жетуге талаптандыру;
- Жеке бас дамытуға бағытталған әдіс-тәсілдерді қолдану;
- Өз бетімен жұмыс істеп, шешім қабылдауға мүмкіндіктер туғызу талаптарына жіктелінген.

Дамыта оқыту оқушылардың ізденгіштік-зерттеушілік іс-әрекеттеріне тән. Оған тән сипаттар:

- Оқушының алдына ізденуді жүзеге асыру қажеттілігін тудыру керек;
- Іс-әрекеттің бастапқы кезеңі – оқушылардың алдына олардың әрекет жағдайын жаңаша талдап, оны жаңаша түсінуді талап ететін оқу міндеттерін қою [3, 126].

Осы міндеттерді шешуді, яғни іздену іс-әрекеттерін ұйымдастыру, мұнда үлгі көрсетуге болмайды. Сондықтан мұғалім оқушыларды іздену іс-әрекетіне тартуы қажет. Ол үшін екі шартты орындау керек.

1) Мұғалім өзара ізденуге басқарушы болмай, шын мәнінде қатынасушы болу керек.

2) Ол оқушылар жүргізіліп жатқан ізденуді шын мәнінде жүзеге асыру керек, оларға дұрыс шешім көрсету керек.

3) Оқу міндеті шешілгеннен кейін мұғалім табылған шешімнің бағасын ұйымдастырып оның басқа міндеттерді шешу үшін қаншалықты пайдалануға болатынын түсіндіреді [4, 157].

Дамыта оқытуда мұғалімнің басты міндеті.

Оқу материалдарын оқушыға дайын күйінде көрсету мүмкін емес. Оқушымен бірлесіп, жалпы іс-әрекетті ұйымдастыра отырып, алға қойған міндеттерді түсіндіру, оларды шешудің тәсілдерін, жолдарын іздестіру арқылы өз іс-тәжірибесінде қалай қолданады?

1) Оқу әрекетін қалыптастыру, айналадағы дүниемен белсенді әрекеттестік, этикалық, эстетикалық қарым-қатынасқа дайындау, дара тұлғалық адамгершілік нормаларын меңгерту;

2) Оқу барысында баланың бойындағы дамытуды қалыптастыруды дағдыға айналдыру;

3) Оқу мен тілдің арасындағы байланыстылыққа аса көңіл бөлу;

4) Сөздік қоры мен тілдің арасындағы байланыстылыққа аса көңіл бөлу;

5) Оқушының сезіміне әсер етіп, логикалық ойын дамыту;

6) Жалпы оқушының жан дүниесін дамыту [5, 241].

Демек, дамыта оқытуда – оқушы өз іс-әрекетін өзі құруға, өзін-өзі дамытуға, білімді өз бетімен меңгеруге, өз ойын еркін айтуға, дәлелдеуге, шешімнің дұрыс-бұрыстығын қабылдауға, өз бетімен іздену жұмыстарын жүргізуге, өзін-өзі бағалауға үйретіледі.

Қорыта келгенде, дамыта оқытуда ойлау қабілеттерін бағыттау, ойлануға жетелеу, ойға берілу, сабаққа ынтасын, қызығушылығын арттырады. Оқушыны алдына қойған мақсатқа жетелейді, жауапкершілігін жетілдіреді. Дамыта оқыту арқылы оқушылардың өзіндік танымын жетілдірсек, тек ақылды емес, сонымен қатар өз іс-әрекетін сараптап, жан жүрегімен сезіне алатын білімді ұрпақ тәрбиелей аламыз деген сенімдеміз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Кәсіби қазақ тілі: оқу құралы / Р. Ж. Абнасырова П. Б. Әжиева; Сүлейман Демирель атын. ун-т... – Алматы: 2021. – 83 б.

2. Адамзаттың Ана тілі: [монография] / Қ. Салғараұлы. – Нұр-Сұлтан [Астана]: 2020. – 160 б.

3. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі [Мәтін] / Б. Қ. Қалиев- Алматы : Керемет медиа , 2023.– 3000 дана. 2-том .– 494 б.

4. Күзекова, З.С. Қазақ тілінің функционалды практикалық грамматикасы: оқу құралы.- Астана: Фолиант, 2015.- 180 б.

5. Тер-Минасова С.Г. Тіл және мәдениетаралық коммуникация. Алматы: Ұлттық аударма бюросы, 2018 жыл. – 324 б.

ТЕАТРАЛИЗОВАННАЯ ИГРА КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ РЕЧИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Кротова Анастасия Леонидовна
КГУ «Дворец школьников отдела образования города Тараз
управления образования акимата Жамбылской области»

Аннотация: в данной статье рассматривается проблема выразительности речи у детей. Особое внимание уделено театрализованной деятельности. Статья посвящена анализу использования театрализованной игры в развитии выразительности речи у детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: речь, дошкольник, театр, игра.

Аннотация: бұл мақалада балалардағы сөйлеу мәнерлілігі мәселесі қарастырылады. Театрландырылған іс-шараларға ерекше назар аударылады. Мақала мектеп жасының дейінгі балаларда сөйлеу мәнерлілігін дамытуда театрландырылған ойынның қолданылуын талдауға арналған.

Түйінді сөздер: сөйлеу, метеп жасына дейінгі бала, театр, ойын.

Развитие речи - это одно из важных приобретений ребенка в дошкольном возрасте и рассматривается в современном дошкольном воспитании как одна из главных проблем.

Внимание к выразительной стороне речи формирует способность выражать в интонации, в тоне, в жесте, в мимике, темпе речи переживания, отношение к событию, побуждение к действию; способствует более точному, внушительному выражению своих мыслей и чувств. Овладев теми или иными средствами выразительности, ребенок учится слышать различные оттенки их и в речи других людей, он начинает лучше понимать своего собеседника, а также приобретает способность понимать формы выразительности речи в процессе восприятия поведения людей. Обучение выразительности речи готовит детей дошкольного возраста к восприятию стиля художественных произведений, лучше оценивать произведения, созданные мастерами слова.

Однако, в настоящее время в средствах массовой информации, интернете, в речи взрослых отмечается увеличение объема лексики со сниженной эмоционально-экспрессивной окраской, употреблении слов, находящихся за пределами литературного языка, в невыразительности интонации и др. Ребенок не сможет овладеть красивой и правильной речью без специальной планомерной работы со взрослыми.

Театрализованная игра является эффективным средством развития выразительности речи, поскольку она раскрывает перед ребенком красоту и богатство русского языка, обогащает тем самым детскую речь. Можно рассматривать театрализованные игры оптимальным содержанием художественно-речевой и игровой деятельности.

Цель: теоретически обосновать и практически доказать возможности влияния театрализованной игры на развитие выразительности речи детей дошкольного возраста.

В соответствии с целью, были сформулированы следующие задачи.

1. Раскрыть сущность понятия «выразительность речи» в научной литературе.
2. Рассмотреть театрализованную игру как средство развития выразительности речи детей дошкольного возраста.
3. Доказать возможности театрализованной игры во всестороннем развитии детей старшего дошкольного возраста.

Использовались следующие методы исследования: метод изучения психолого-педагогической литературы по проблеме; метод систематизации и классификации; метод упражнений, анализ полученных результатов, выводы.

Методологической основой являются теоретические взгляды таких известных

педагогов как: Т.Н. Доронова, С.Н. Томчикова, Е.М. Гаспарова, С.Л. Новоселова, К.С. Станиславский.

И так в исследовательской части в первую очередь хотелось бы рассмотреть понятия «выразительность» речи в научной литературе.

Для раскрытия сущности понятия «выразительности» речи мы обратимся к различным словарям. Так, в Толковом словаре С.И. Ожегова слово «выразительный» обозначает «хорошо выражающий что-нибудь, яркий по своим свойствам, внешнему виду».

В Толковом словаре Д.В. Дмитриева выразительным называют то, что хорошо и ярко отражает мысли и чувства человека.

В новом словаре Т.Ф. Ефремовой выразительный обозначат: живо, непосредственно отражающий внутреннее состояние человека, его чувства, настроение и т.п.

Таким образом «выразительность» обозначает хорошо и ярко отражение мысли и чувства человека, непосредственно отражающие внутренние состояния человека, его чувства и настроения.

В возрасте пяти-семи лет детская речь становится менее эмоциональной и экспрессивной по сравнению с детьми трех-четырех лет, более осмысленной, сдержанной и регламентированной. По мнению Л.С. Выготского, причина такого явления заключается в том, что период дошкольного возраста характеризуется «интеллектуализацией аффекта», когда прежние средства выразительности уже не могут отражать глубину содержания речи и переживаемых детьми чувств, а новые выразительные средства еще не освоены дошкольниками. В этом возрасте у многих детей наблюдается интерес к выразительным средствам речи и литературного языка.

Для развития выразительной стороны речи необходимо создание таких условий, в которых каждый ребенок мог бы проявить свои эмоции, чувства, желания и взгляды, причем не только в обычном разговоре, но и публично, не стесняясь присутствия посторонних слушателей. К этому важно приучить еще в раннем детстве, поскольку нередко бывает, что люди с богатым духовным содержанием, с выразительной речью оказываются замкнутыми, стеснительными, избегают публичных выступлений, теряются в присутствии незнакомых лиц.

Привычку к выразительной речи можно воспитать в человеке только путем привлечения его с малолетства к выступлениям перед аудиторией. В этом огромную помощь могут оказать театрализованные занятия в дошкольных образовательных учреждениях.

Место театрализованной игры дошкольников в развитии выразительной речи во многом объясняется тем, что литературная деятельность детей в играх- драматизациях и режиссерских играх подчиняется драматургическим законам – она выступает в виде диалогов или монологов от лица персонажей, иногда перемежаясь словесными пояснениями как бы слов от автора.

В связи с этим в процессе театрализованной игры у дошкольников улучшается диалогическая речь, так как новая роль (особенно диалог персонажей) ставит дошкольника перед необходимостью изъясняться ясно, четко и понятно. Речевые действия исполнителей ролей при этом становятся выразительными, интонационно разнообразными, эмоционально окрашенными.

В ходе практической работы была подготовлена развивающая среда для проведения театрализованных занятий и упражнений (изготовление атрибутов, декораций, элементов костюмов, подбор музыкального сопровождения и др.);

Основные условия успешного формирования выразительности речи у дошкольников, это:

- учитывать индивидуальные психолого-педагогические особенности;
- применять при проведении театрализованных игр эффективные способы формирования выразительности речи;
- организовывать активное участие родителей в процессе формирования выразительности речи.

Особенности эмоционально-личностного развития каждого дошкольника, его

интересов, склонностей, предпочтений и потребностей. В целях реализации данной формы работы в предметно-развивающей среде инвентарь и атрибуты к театрализованной деятельности располагались таким образом, что каждый ребенок имел доступ к ним. Так обеспечивалась свобода выбора. В зону театрализации поместили различного вида театры (пальчиковый, настольный, «Би-ба-бо», марионеточный и др.), а также там хранились продукты практической деятельности детей, которые впоследствии использовались им в постановках (фигурки животных из глины и пластилина, рисунки, поделки из бумаги, картона и природного материала). Данный материал периодически обновлялся, пополнялся, что ориентировало детей на создание новых постановок, придумывание новых сюжетов и т.д.

В процессе обучения дошкольников средствам речевой выразительности рекомендуем использовать знакомые и всем любимые сказки («Теремок», «Рукавичка», «Дюймовочка», «Гадкий утенок», «Волк и семеро козлят» и т.д.) Использование знакомых сказок даёт возможность концентрировать внимание ребенка не на сюжетной линии, а на конкретных речевых оборотах, познакомить с богатством языка и выразительных средств в нем.

Вначале фрагменты сказок использовали как небольшие упражнения. Например, детям было предложено попроситься под грибок (по сказке В.Г. Сутеева «Под грибом») как воробей или заяц.

Вторым этапом было разыгрывание диалога (монолог) героев. Например, дети разыгрывали диалог ласточки и Дюймовочки, монолог гадкого утенка с самим собой и т.д. в процессе этой работы дошкольники учились непринужденно перевоплощаться в образ героя, передавать в голосе и жестах характер героя, при этом воспитатель их практически не контролировал, детям предоставлялось больше свободы в действиях и фразах. Главной целью было то, чтобы дети-зрители могли угадать героев и сказку.

Третий этап состоял в постановке (драматизации) одной из сказок (на выбор детей). При этом дети принимали участие во всем действии создания спектакля от начала (подготовка декораций и костюмов) до репетиций самого спектакля.

В заключении хочется отметить, что систематически организованные театрализованные игры повысили эмоциональный фон в группе. Близко не контактирующие ранее дети, начали общаться и дружить. Появился интерес к художественной литературе. Дети объясняют это тем, что им необходимы новые идеи для постановок.

Использование стихотворных форм в пальчиковых гимнастике, потешках, песенках и другом улучшили память, мышление, воображение. Дети научились менять темп речи, силу голоса, стали проявлять способность правильно выбирать и пользоваться различными интонационными средствами.

Исходя из полученных результатов, можно сделать вывод, что развитию выразительности речи у старших дошкольников способствовала проделанная работа, которая помогла улучшить первоначальный результат. Театрализованная игра с применением эпитетов, образных сравнений, диалогов, монологов, имитированием жестов людей, движений животных, сочинением сказок с интересными сюжетами способствовала развитию выразительности речи.

Перечень используемых источников

1. Антипина Е.А Театрализованная деятельность в детском саду: игры, упражнения, сценарии – М.: ТЦ Сфера, 2006. – 125 с. Антипина, Елена Анатольевна - Театрализованные представления в детском саду [Текст] : сценарии с нотным приложением - Search RSL
2. Артемова Л.В. Театрализованные игры дошкольников. – М.: Просвещение, 1991. – 198 с.
3. Артемова Л.В. Театрализованные игры дошкольников. (edumsko.ru)
4. Бородич А.М. Методика формирования речи детей. – М.: 2001.
5. Вечканова И.Г. Театрализованные игры в реабилитации дошкольников с интеллектуальной недостаточностью. – СПб.: КАРО, 2006. – 156 с.
6. Воображение и творчество в детском возрасте - Выготский Л.С. - 1991 (djvu.online)
7. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. – М., 1991. – 216 с.

ЛЕКСИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА ВЫРАЖЕНИЯ КОНЦЕПТА «ПРИРОДА», «NATURE» В ПОЭЗИИ ОЛЖАСА СУЛЕЙМЕНОВА И ЛУИЗЫ ГЛЮК

Левит Татьяна Борисовна, Левит Татьяна Алексеевна,
учитель русского языка и литературы, учитель иностранного языка
(английский) ОШ имени Абая, Костанайской области, Федоровского
района, село Федоровка

Аннотация. Целью данной статьи: выявить особенности функционирования лексических средств выражения концепта «природа», «nature» в поэзии О. Сулейменова и Л. Глюк.

В последнее время в области лексикологии и культурологии уделяется большое внимание словам-концептам. Стремительные процессы глобализации общества, являющиеся результатом многостороннего сотрудничества разных народов, оказывают сегодня влияние практически на все сферы деятельности человека. Международная коммуникация в современном мире требует от человека знания и понимания сходств и различия собственной культуры и культуры изучаемого мира. Диалог культур возможен при условии знания и умения анализировать собственную культуру.

Аннотация. Бұл мақаланың мақсаты – О.Сүлейменов пен Л.Глюк поэзиясындағы «табиғат» ұғымын білдіретін лексикалық құралдардың қызмет ету ерекшеліктерін анықтау.

Соңғы кездері лексикология және мәдениеттану саласында концепт сөздерге көп көңіл бөлінуде. Әртүрлі халықтардың көпжақты ынтымақтастығы нәтижесі болып табылатын қоғамның жедел жаһандану процестері бүгінде адам қызметінің барлық дерлік салаларына әсер етуде. Қазіргі әлемдегі халықаралық коммуникация адамнан өз мәдениетінің және зерттелетін дүние мәдениетінің ұқсастықтары мен айырмашылықтарын білуді және түсінуді талап етеді. Мәдениеттер диалогы өз мәдениетін білуге және талдауға қабілетті болған жағдайда мүмкін болады.

Ключевые слова: концепт, лексические выражения, языковая картина мира, диалог культур, национальный колорит, природа.

«Все наши взаимоотношения с окружающим миром отражают наше отношение к самому себе», - пишет о своём творчестве Луиза Глюк.

Следует также отметить, что концепт «nature» / «природа» как в русском, так и в английском языке имеет большое количество средств вербализации.

Стремительные процессы глобализации общества, являющиеся результатом многостороннего сотрудничества разных народов, оказывают сегодня влияние практически на все сферы деятельности человека. Диалог культур возможен при условии знания и умения анализировать собственную культуру.

Язык – феномен культуры. Именно в языке находит свое отражение культура, и через него она передается от поколения к поколению. Поиски единицы межкультурной коммуникации за последние десятилетия привели к утверждению теории концепта. Осмысление культуры общности, сопоставление своей и чужой культуры должно привести к установлению взаимодействия между картинами мира различных культур.

Концепт «природа» один из значимых как в русской, так и в английской языковых картинах мира, является как бы связующим звеном между человеком и окружающим его миром, его следует рассматривать именно через призму этой связи. Предметный и логический слой этого концепта традиционно выражается прежде всего словом и словосочетанием, обозначающими растительный и животный мир, рельеф, климат, природные явления и стихии.

Языковой картины мира и ее основной конструкт – концепта обусловлена тем, что в современной лингвистике переосмысливается роль языка в реальном процессе культуросозидания.

К «ключевым» концептам любого языка относится концепт «природа», «nature».

Функционирование данного концепта в языковой картине мира отражает дуалистичность природы человека. Именно концепт «природа», «nature» в наибольшей мере выражает антропоцентризм языка.

В ходе исследования применялись методы: описательный при описании концептов, сопоставительный при сопоставлении слов-концептов двух языковых культур, метод тезаурусного описания слов-концептов народной культуры.

Область науки, изучающая концепты, получила название лингвокультурологии. Одним из наиболее важных понятий для данной науки является понятие «концепт», так как с помощью данного понятия может быть представлена культурная информация. Он активно употребляется с начала 90 – х годов.

Лексические средства языковой выразительности – тропы. Данный выбор лексических выражений обуславливается тем, что именно тропы создают выразительность текста, помогают автору проявить свою индивидуальность, формируют его стиль, видение окружающей действительности. В нашем понимании, тропы – это образные средства языка, основанные на переносе. Это эпитеты, метафоры, метонимии, сравнения, олицетворения.

В практической части, основным является метод тезаурусного описания слова-концепта «природа», «nature», это позволило определить как сходства, так и различия данного концепта. Метод состоит из 6 этапов. Во-первых, этимология: В русском языке слово «природа» происходит от греч. *physis*, от *phyein* – возникнуть, быть рожденным;

В английском языке – от старофранцузского *nature*, «природа; характер, сущность». И латинскому *natura*, «ход вещей; качество; вселенная». Данная этимология имеет эквиваленты в статьях Ожегова, Ушакова, Даль, Евгеньевой.

Следует отметить, что в тезаурусе Роже отсутствует статья «nature», однако само слово присутствует в статьях «world» и «mankind» (в последнем случае в сочетании с *human nature*). Данный факт и анализ приведенных выше словарных статей позволяют утверждать, что концепт «nature»/«природа» является как бы связующим звеном между человеком и окружающим его миром, его следует рассматривать именно через призму этой связи. Следует также отметить, что концепт «nature»/«природа» как в русском, так и в английском языке имеет большое количество средств вербализации.

Ценностная значимость исследуемого концепта, признаётся очень высокой, природа в значении «мир» и «совокупность естественных условий», можно отыскать огромное количество объектов. Приведем небольшой список этих объектов для русского языка (все примеры имеют эквиваленты и в английском языке):

- небесные светила: луна, солнце, звёзды;
- воздух и воздушные явления: кислород, ветер;
- вода и водные явления: ручей, река, море;
- животный мир: зверь, животное;
- земля: гора, пыль, камень, почва;
- циклические явления (смена времён года, дня и ночи);
- свойства, связанные с субъективным восприятием: тепло, холод, свежесть, зелень, живописность.

Данные примеры могут употребляться самостоятельными концептами, многие из которых (свет, тьма, лето, дождь) занимают важное место в русской и английской языковых картинах мира. В практической части была исследована книга О. Сулейменова «Определение берега» (1979 года издания) на наличие в текстах ЛСВ.

В произведениях О. Сулейменова: образ гор и степи является одним из основных. «Возвысить степи, не унижая горы», – девиз О. Сулейменова, давно ставшее мудрым изречением. Степь для Сулейменова – Родина, любимый край, Степные просторы для автора – это «вспышки в степи

Я поехал бы в штат Небраска, но мне надо спешить на родину, там такой же пейзаж неброский, Я поеду к себе на родину.

Я поеду в адайские прерии, там колючки, жара и морозы, Пыль и кони такие! Прелесть! Я поеду к себе на родину...

О. Сулейменов пишет на русском языке. Его творчество через метафоры, эпитеты

создаёт неповторимые образы своего народа. Его лирика яркой палитрой воспеваает национальную красоту, передаёт неповторимую историю, культуру.

Главной поэтической книгой Луизы Глюк считается сборник «Дикий ирис», за который она в 1993 году получила Пулитцеровскую премию.

Стихи Луизы Глюк соединяют автобиографичность, мифологичность – говоря о себе, поэтесса говорит и от лица мировой культуры. В этом отношении очень показательно, например, стихотворение «Эхо», переведённое на русский язык Ольгой Брагиной.

«Что другие нашли для себя в искусстве, я нашла в природе. Что другие нашли в земной любви, я нашла в природе» – признаётся поэтесса в стихотворении «Октябрь» (перевод Ивана Соколова).

Поэтесса говорит голосом природы: её голос – это горы, деревья, осень и весна. Ярче всего этот подход воплощается в сборнике «Дикий ирис».

Так как исследование проходило на основе разных лингвокультур, то выявилось, что каждая культура раскрывается через национальную природу в произведениях авторов.

Данное исследование позволило выявить сходства и различия ЛСВ концепта «природа», «nature», в данной таблице наглядно можно проследить, что для каждой культуры характерны свой особенный национальный колорит.

Береза у Сулейменова – символ родины, апельсиновое дерево у Глюк – символ любви.

Изучив русскую и американскую лингвокультуры, мы пришли к выводу, что в этих языках присутствует концепт «природа». Но, несмотря на некую схожесть в определении данного понятия в словарях, в каждом культурном сообществе есть свои, присущие в большей степени ему, моральные доминанты, так как у каждой культуры свои национальные особенности: саксауд, карагач – символ Казахстана, Форзиция – символ начала весны и подъема жизненной энергии

Проведенный анализ слова-концепта «природа» в русской, английской языковых картинах мира позволяет сделать такие выводы:

1. На основании изученного исследовательского материала, можно сделать вывод о том, что выбранная тема исследования изучена недостаточно.

2. Во всех языках можно выделить и описать слово-концепт «природа», «nature», в которых проявляются особенности национального языка и культуры.

3. Слово концепт «природа», «nature» имеет свою историю происхождения (этимологию) и этот процесс находится в постоянном развитии.

4. Выделенные примеры лексических средств выражения концепта «природа», «nature» в поэзии О. Сулейменова и Л. Глюк позволили раскрыть многогранность самого концепта.

5. Проведен количественно-качественный анализ слов-концептов «природа», «nature» в поэзии Олжаса Сулейменова и Луизы Глюк.

В заключении хотелось бы сказать, что в результате научно-исследовательской работы было подтверждено, что в поэзии О. Сулейменова и Л. Глюк можно выделить и описать лексические средства выражения концепта «природа», «nature» в поэзии О. Сулейменова и Л. Глюк, чтобы определить особенности национального языка, его культуру.

Несомненно, что исследование слов-концептов разных культур очень значимо для сохранения накопленных традиций, для их более глубокого понимания, плодотворного диалога культур.

Список использованных источников

1. Гумбольдт В. фон. О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человечества // Избранные труды по языкознанию. – М.: Знание, 1986.

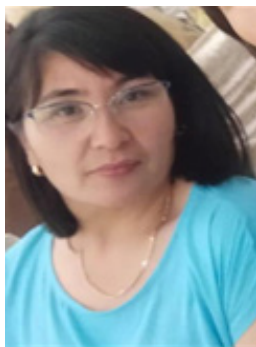
2. Арутюнова Н.Д., Степнов Г.В. Русский язык. – М.: Наука, 1979.

3. Маслова В.А. Лингвокультурология – Москва: Изд. Центр «Академия», 2004.

4. Кубрякова Е.С. Языковое сознание и языковая картина мира // Филология и культура. Материалы международной конференции. – Часть 1. – Тамбов, 1999.

5. Джуанышбеков Н.О. Маргинальная поэзия О.Сулейменова. // Проблемы сравнительно-типологического изучения литературы. – Алматы: КазГНУ, 1995.-253 с.

6. Сулейменов О.О. Определение берега. Избранные стихи и поэмы. – Алма-Ата: Жазушы, 1976. – 456 с.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ БЕРУ

Қайырғалиева Нұргүл Социализмқызы
Батыс Қазақстан облысы, Шыңғырлау ауданы, Ақшат
ауылы «А.Тихоненко атындағы жалпы орта білім
беретін мектебі» КММ Бастауыш сынып мұғалімі,
педагог-сарапшы

«Білім негізі - бастауыш мектепте» дегендей, әр баланың тұлға болып қалыптасудағы алғашқы қадамдары, білімге деген құштарлығы бастауыш сыныптан басталады. Мектеп табалдырығына қадам басқан бүлдіршіндердің жаңа өмірдегі бастамаларына қолдау көрсетіп, бойларында сенімділік отын жағатын, білім нәрімен сусындалатын бірден-бір тұлға - алғашқы ұстазы. Бүгінгі жас бала ертеңгі ел тұтқасы, оларды парасатты, саналы азамат етіп тәрбие беру – әрбір ұстаздың борышы. «Тәрбие мен білім - егіз» демекші, алдына келген оқушыға білім беру мен тәрбиелеу мұғалімнің кәсіби шеберлігімен ұштасады. Негізінде, рухани-адамгершілік тәрбие беру үшін бірінші оқушыларға мұғалім өзі үлгі боларлық тұлға болуы керек. Педагогикалық әдеби өзіне жарасып, сөйлеген сөзі, ісі, қимылы, киім кию стилі балалардың жүрегінен орын алып, ерекше болғаны абзал. Ал, педагогикалық имидж деген - тек мұғалімнің сыртқы келбеті емес, оның мінез - құлқы, оқушылармен қарым-қатынасы, байланысы, олардың алдында мәдениетті сөйлеуі, сөз саптауы және өзін-өзі ұстауы.

Бастауыш сынып білім алушыларын рухани-адамгершілікке баулудың басты мақсаты - өскелең ұрпақтың бойына адами қасиеттерді дарытып, адамгершілігі жоғары, мейірімді, қайырымды, жауапкершілігі мол бір-біріне бауырмал тұлғалар қалыптастыру. Қоршаған ортаға деген қамқорлық, жан-жануарларға мейірімділік сезімдерін ояту - біздің басты мақсатымыз. Әлемнің екінші ұстазы атанған Әбу Насыр Әл-Фараби «Тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы» дегендей білімнен бұрын дұрыс тәрбие беру, тәлімді, өнегелі ұрпақты тәрбиелеп шығу да үлкен өнер, дарын деуге болады. Бастауышта берілген әр білім, тәлім - тәрбие балалардың санасынан мәңгі орын алады. Ештеңе жазылмаған ақ парақтай, өмірге құштар, қоршаған ортаны, айналаны әлі танып - біліп үлгермеген оқушыларды тура жолға бағыттау кезеңінде рухани - адамгершілік жағынан берілетін білімнің маңызы зор. Тәрбие бастауын қазақ халқының ауыз әдебиеті жанры түрлерінің көмегімен өрбітуге болады. Нақтырақ айтқанда, тұрмыс - салт жырлары, мақал - мәтелдер, жаңылтпаш, жұмбақ, өлең, ертегі, эпостық, лиро - эпостық жырлар, суырып салма айтыс өнері мен шешендік өнердің керемет үлгілерін көрсету арқылы. Аталған құндылықтардың бәрі сан ғасырлар бойы ата - бабамыздан ұрпаққа асыл мұра ретінде беріліп, жақсылықты, адамгершілікті дәріптеуге бағытталған. Әр жанрдың өзіне тән артықшылығы бар. Дегенмен, бәріне ортақ дүние - азаматтық мүддені алғашқы орынға қойып, ненің дұрыс, ненің бұрыс екендігін айқын көрсетіп, әдептілік, төзімділік пен көркемдіктің тамаша үлгісін танытуды мақсат еткен. Қазақ халық ауыз әдебиетінің көркем үлгілері бастауыш сынып оқушыларына өз еліне деген сүйіспеншілік сезімдерін арттырып, рухани жағынан толысуға септігін тигізеді.

Адамгершілік сезімді қалыптастыру кезеңі бірнеше сатыдан тұрады. Кезіңнің алғашқы баспалдағы ең алдымен бастауыш сыныпта беріледі де, бала есейе келе мектеп тәмәмдағанша жалғасын таба бермек. Тіпті, адам тәрбие мен білімді өмір бойы алады десек те болады. Адам бойындағы игі қасиеттердің ең біріншісі - адамгершілік десек, артық айтпағанымыз болар. Әсіресе, отбасындағы ата - ананың беретін тәрбиесінің орны айрықша. «Балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» дегендей, ересектердің сөйлеген сөзі, қадір-қасиеттері, отбасында орнайтын тәртіптің бәрі де баланың бойына сәби кезден сіңіріліп, оның өсіп жетілуіне өз әсерін тигізеді. Сол себепті, мұғалім әрбір оқушымен жұмыс жасау кезінде ата-аналармен, отбасымен дұрыс байланыс орнатып, бала тәрбиесінде бірлесіп жұмыстанып, олармен үнемі тығыз қарым - қатынаста болып,

қандай отбасы екенін, отбасындағы болып жатқан жағдайлардан хабардар болуы керек.

Адамгершілік тәрбие жайында қазақтың зиялылары қалам алып, өздерінің шығармаларына арқау еткен. Әлемге танымал Абай Құнанбаев «Ғылым таппай мақтанба» өлеңі арқылы «бес нәрседен қашық бол деп» ұрандап, білімнің қайнар бұлағы, тәрбиемен беріледі, адамгершілік болмаса, ғалым болам деп айтпай-ақ қой деп ескертеді. Әйгілі Жүсіп Баласағұнның «Құтты білік» атты жинағында адамгершілік пен инабаттылықтың төрт қасиетіне тоқталып, оған 6600 тармақ пен 72 тарауын арнаған. Шығыстың ұлы ғалымы, әлемнің екінші ұстазы атанған Әбу Насыр Әл-Фараби болса, «Жас жеткіншектеріңізді көрсетіңіз, мен сіздердің болашақтарыңызды айтып берейін», деп балалардың мінез-құлқына, іс-әрекетіне қарай баға бере білген. Жоғарыда аталған тұлғалармен қатар, қазақ даласының алғаш ұстазы Ыбырай Алтынсарин, әліпбидің атасы атанған Ахмет Байтұрсынов, «Оян, қазақ» деп қазақ жастарын оқу білім алуға шақырған Міржақып Дулатов, педагог әрі ғалым Мағжан Жұмабаевтың «Жас бала – жас бір шыбық. Жас күнінде қалай исең, өскенде сол иілген күйінде қатып қалмақ. Теріс иіліп қалған шыбықты артынан түзейміз десең, сындырып аласың», - деген пікірі бала тәрбиесімен айналысатын ата - аналар мен педагогтарға үлкен жауапкершілікті жүктейді. Рухани - адамгершіліктің мәні – адам еңбегіне құрметпен қарау, шығармашылық күші мен мүмкіншілігін дамытудағы ролінен көрінеді. Ал еңбек отбасындағы қарапайым күнделікті тіршіліктің тәлім-тәрбиесінен бастау алатыны сөзсіз. Рухани-адамгершілік мәдениеті жалпы адамгершілік тұрғысынан алғанда, ол адамның жемісті іс-әрекеті болып табылады. Рухани-адамгершілік қасиеттер адамдардың еңбек мәдениетінде, қоғамдық мәдениеттің көркем және эстетикалық, ғылыми және білім беру компоненттерін өзара байланысын, қоғамдық қатынастағы мәдениетін, рухани-адамгершілік көзқарасын қалыптастырады және тағы басқа көптеген ұлт жанашырлары рухани-адамгершіліктің қаншалықты маңызға ие екендігін алға тартып, дәріштеп өткен болатын. Әрине, қазақ халқының маңдайына біткен текті тұлғалардың шығармаларымен бастауышта балалар да танысып, талдайтын болады. Сонымен қатар, әлемдік ой-сананың асқар биігіне көтерілген Виссарион Григорьевич Белинскийдің «Тәрбие ұлы іс, тәрбие арқылы адам тағдыры шешіледі» деген, Дмитрий Иванович Менделеевтің «Тәрбиесіз білім – есуастың қолындағы қылыштай» дегені, Ян Амос Коменскийдің «Тәрбиені мойындамау – адамдардың, жан - ұяның, мемлекеттің және бүкіл әлемнің құруы» деп айтуы әлі күнге дейін маңызын жоғалтпаған. Рухани-адамгершілік туралы айтқанда біз тәрбие салаларын толық қамтимыз. Себебі олар бір - бірімен тығыз байланысты. Тұлғаның өмірге, еңбекке көзқарасын, дүниетанымын қалыптастыруда оқытуды тәрбиелеуді өмірмен байланыстыруда рухани - адамгершілік яғни адалдық, кішіпейілдік, ниеттілік, жомарттылық, жауапкершілік тағы басқа қасиеттерді дамытады. Аталған сапалық қасиеттерді қалыптастыру жоғары және арнаулы орта оқу орындарында, жалпы орта білім беретін мектептерде, оның ішінде бастауыш сыныпта оқушыларды рухани адамгершілікке тәрбиелеу негіздері сынып сағаттарында, сыныптан тыс іс шараларда көрініс табады. Тәрбиелі мінез адам бойында ибалық қасиеттердің бар екендігін көрсетеді. орыс халқының атақты, ұлы педагогы, ғалымы Василий Александрович Сухомлинскийдің «Егер балаға қуаныш пен бақыт бере білсек, ол бала дәл сондай бола алады» деген нақыл сөзі бар. Отбасында және қоғамда ата-аналар, мектепте ұстаздары ең бірінші оқушыларға тәрбие беру барысында дұрыс тілдесуге мән бергені абзал. Үйде де, түзде де баланы жазалау, оларға дөрекілік таныту, күш көрсету, қысым жасау арқылы тәрбиелеу қате әдіс. Еліміздің алғашқы елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаев: «Егер біз адамгершілігі жоғары қоғам болғымыз келсе, жұбайлардың бір-бірінің алдындағы, ең бастысы балаларының алдындығы жауапкершілігін күшейтуге тиіспіз» айтқандай, балалары үшін ең алдымен ата-аналар дұрыс үлгіге айналуы қажет. Сол кезде ғана балалар отбасындағы әр маңызды сәттерді жадында сақтап, ой түйіп, бақытты ата - анасына ұқсауға ниеттенеді. Әдетте, бастауыш сыныптың оқушылары ерке, әлжуаз, қорғансыз болып келеді. Ұстазының жақсы болсын, оқысын деген талаптарын қатаңдық, ұрыс деп қабылдаулары мүмкін. Сол себепті де оқушыларға талап пен қатаңдықтың ара-жігін ажырату білуді үйрете білу қажет. Мектепте рухани-адамгершілікке баулу барысында оқушыларға байсалдық танытып, әртүрлі қызықты мысалдар оқу арқылы, бір - бірімен

диалог құру, ертегілерді, шағын әңгімелерді рөлдерге бөліп оқытып, рөлдерді сахналау тәрізді әдіс - тәсілдер өз нәтижесін көрсетеді. Балалар бір - бірімен достық қарым-қатынас орнатады. Бір - бірін сыйлай білетін, тыңдай білетін болады, ортада өз ойын ашық айтуға дағдыланады. Сабақ барысында оқушы ережесін, топ ережесін сақтай алатын тұлға болып қалыптаса бастайды. Бала дүниеге келген күннен бастап, өмір бойы отбасынан, қоршаған ортадан, өмірден тәрбие алады. Келешекте бала бойынан тәрбиесі байқалып тұрады.

Мектеп қабырғасына әлі оң мен солын тани қоймаған, буыны қатаймаған бірінші сынып оқушыларының қолына қалам ұстатып, әріп пен дыбыс айырмашылығын меңгертіп, сандар әлеміне саяхаттап, білім мен тәлім-тәрбиені ұштастыра білім беру үлкен жауапкершілікті талап етеді. Мен бастауыш сынып оқушыларына сабақ беруді таңдағанымды өзіме мақтаныш санаймын. Әр оқушыға дұрыс білім беру, білімді болуға жетелеу, қажет кезде дос бола білу, олармен балаша күлу, жұбату, дұрыс бағытқа жол сілтеу - менің парызым. Бастауыш сыныптағы негізгі пәндерді игертіп қана қоймай, рухани-адамгершілік тәрбиені де басты назарға алып, ізетті, ибалы, көркем мінезді, адал бүлдіршіндерді тәрбиелеп жеткізу - менің алға қойған мақсаттарымның бірі! Талапты шәкірттерімізді тәрбие мен білімнің таусылмас бұлағымен сусындата отырып, рухани-адамгершілікке тәрбиелеу қоғамның ескірмейтін, өлшеусіз талабы. Өйткені, қазақ елінің болашағы бүгінгі жас бүлдіршіндердің қолында. Бүгінгі жас бүлдіршін – ертеңгі ел қамын ойлайтын үлкен тұлға. Жалпы, ұстаздар өз - өздеріне сенімі мол, айналасына мейірім – шапағатпен қарайтын, әділ, шыншыл, ұлт қамын ойлай білетін, елінің келешегі үшін игі істерді атқаратын білімді, тәрбиелі тұлғалар тәрбиелеу арқылы, ел дамуының алғышартын қалыптастырады. Тәуелсіз еліміздің тұғырын биікке көтеретін, көк байрағымызды желбірететін, адамгершілігі толысқан, бойында рухани байлығы мол, ұлтжаңды толысқан ұландарымыз көп болсын!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Педагогика. М.Жұмабаев
2. «Бастауыш сыныпта оқыту» журналы. 2011ж
3. «Молодой ученый Қазақстан» журналы, Бастауыш сынып оқушыларын адамгершілік тәрбиелеуде әдебиеттік оқу пәнінің маңызы. Авторлары: Кожаягельдиева С.С., Бейсенбай Ж. 2020ж
4. Бастауыш сынып оқушыларына рухани-адамгершілік тәрбие беру. Авторы: Кенжебаева Б.
5. Бастауыш сынып оқушыларына рухани- ізгілік тәрбие беруде отбасының алатын орны. Авторы: Кудайбергенова Д.